

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการศึกษาวิจัย เรื่องพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ออกเป็น 5 ประการ ดังนี้

4.1 บริบทของพื้นที่

4.1.1 บริบทของอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

4.1.2 บริบทของชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

4.2 พัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

4.3 กระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

4.4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์

เทือกเขาหลวง

4.5 ผลของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

4.1 บริบทของพื้นที่

4.1.1 บริบทของอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

อุทยานแห่งชาติเขาหลวง กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งอุทยานเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2517 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 91 ตอนที่ 216 ลงวันที่ 18 ธันวาคม 2517 มีเนื้อที่ประมาณ 356,250 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ในเขตการปกครองระดับตำบล 16 ตำบล ระดับอำเภอ 2 กิ่งอำเภอ ได้แก่ ตำบลท่าวีว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตำบลเขาแก้ว ตำบลท่าดี ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา ตำบลละอวย อำเภอฉวาง ตำบลพิปูน ตำบลยางค้อม ตำบลเขาพระ อำเภอพิปูน ตำบลพรหมโลก ตำบลบ้านเกาะ ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี ตำบลนบพิตำ ตำบลนาแหร่ง ตำบลกรุงชิง กิ่งอำเภอนบพิตำ ตำบลช้างกลาง ตำบลสวนขัน กิ่งอำเภอช้างกลาง มีแนวเขตและพื้นที่ติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ จดป่าสงวนแห่งชาติป่ากรุงชิง (อุทยานแห่งชาติเตรียมการเขานัน)

ทิศใต้ จดอุทยานเขาน้ำตกโยง และที่ดินถือครองอำเภอลานสกา

ทิศตะวันออก จดที่ดินถือครองของราษฎร อำเภอเมือง อำเภอพรหมคีรี กิ่งอำเภอนบพิตำ

ทิศตะวันตก จดป่าสงวนแห่งชาติกะทูน-กระเบียด (พื้นที่เตรียมการ ประกาศเป็นเขต
รักษาพันธุ์สัตว์ป่ากะทูน (อุทยานแห่งชาติเขาหลวง, 2545)

ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติพื้นฐานและทรัพยากรนันทนาการ

1. เขตการปกครองและพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

จากประวัติการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตามมติคณะรัฐมนตรีให้ป่าเขาหลวงจังหวัดนครศรีธรรมราช และป่าอื่น ๆ ในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ รวม 14 ป่า เป็นป่าอุทยานแห่งชาติฯ กรมป่าไม้ ได้ให้เจ้าหน้าที่ทำการสำรวจเบื้องต้นของพื้นที่บริเวณป่าเขาหลวงปรากฏว่า สภาพพื้นที่เป็นป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชาติ มีทิวทัศน์ที่สวยงามและเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหลายสาย กรมป่าไม้จึงนำเสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ และในการประชุมครั้งที่ 1/2517 เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2517 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 91 ตอนที่ 216 ลงวันที่ 18 ธันวาคม 2517 นับเป็นอุทยานแห่งชาติ แห่งที่ 9 ของประเทศ พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 8 องศา 22 ลิปดาเหนือ ถึง 8 องศา 45 ลิปดาเหนือ และอยู่ระหว่างเส้นแวงที่ 99 องศา 37 ลิปดาตะวันออก ถึง 99 องศา 51 ลิปดาตะวันออก มีที่ตั้งและอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ในเขตการปกครองระดับอำเภอ 5 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ และพื้นที่ในเขตการปกครองระดับตำบล 16 ตำบล ได้แก่ ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง ตำบลท่าดี ตำบลท่าโลน ตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา ตำบลละอาย อำเภอฉวาง ตำบลยางค้อม ตำบลพิปูน ตำบลช้างกลาง ตำบลสวนขัน กิ่งอำเภอช้างกลาง ตำบลรุงชิง ตำบลนบพิตำ ตำบลนาแหร กิ่งอำเภอนบพิตำ ทั้งนี้ กิ่งอำเภอนบพิตำ และกิ่งอำเภอช้างกลาง ได้ตั้งตัวเป็นกิ่งอำเภอแยกออกจากอำเภอท่าศาลา และอำเภอฉวาง เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2538 และวันที่ 15 กรกฎาคม 2539 ตามลำดับ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

จ
333.72

5194พ

๕.๒

เลขหมู่.....

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2. โครงสร้างพื้นฐาน

2.1 เส้นทางคมนาคม

การคมนาคมขนส่งเข้าสู่พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาลวง สามารถเดินทางได้โดยสะดวก และได้รับความนิยม ได้แก่ การเดินทางด้วยรถยนต์จากกรุงเทพฯ เข้าสู่จังหวัดนครศรีธรรมราช จากจังหวัดนครศรีธรรมราชเข้าสู่พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาลวง โดยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4015 เข้าสู่อำเภอลานสกา เข้าสู่พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาลวงบริเวณน้ำตกกะโรม ตำบลเขาแก้ว อำเภอ ลานสกา และจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติฯ สามารถเดินทางเข้าถึงจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ ของอุทยาน แห่งชาติฯ ซึ่งส่วนใหญ่ ได้แก่ น้ำตกและสภาพภูมิประเทศที่สวยงามตลอดจนสภาพป่าไม้และ สัตว์ป่าที่สมบูรณ์ เช่น น้ำตกพรหมโลก น้ำตกอ้ายเขียว น้ำตกกรุงชิง โดยใช้ทางหลวงจังหวัด หมายเลข 4015 หมายเลข 4016 และหมายเลข 4132 ตลอดจนเส้นทางลำคลองที่แยกเข้าสู่จุดต่าง ๆ ของอุทยานแห่งชาติเขาลวง

2.2 สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

1) ไฟฟ้า

ในพื้นที่ศึกษานับได้ว่ามีความพร้อมของระบบไฟฟ้าใช้ในทุกหมู่บ้าน ยกเว้นหมู่ที่ 7 บ้าน หน้าเขามหาชัย และมีบางหมู่บ้านที่การบริการด้านไฟฟ้ายังไม่ทั่วถึง เช่น หมู่ที่ 2 บ้านท่าจรัล อำเภอเมือง มีไฟฟ้าใช้เพียง 32 ครั้วเรือน จาก 356 หลังคาเรือน บ้านหูนบ หมู่บ้านที่ 4 ตำบลพิปูน มีไฟฟ้าใช้ในครั้วเรือนเพียง 30 ครั้วเรือน จากทั้งหมด 201 ครั้วเรือน

2) การบริการด้านสาธารณสุข การให้บริการด้านสาธารณสุขนั้น พบว่าในพื้นที่ศึกษา จำนวน 20 หมู่บ้าน มีศูนย์บริการด้านสาธารณสุขอยู่ 4 แห่ง คือ อนามัยบ้านห้วยแดง อนามัย บ้านห้วยโก อนามัยบ้านคีรีวง และอนามัยบ้านรอน และแม้ว่าหลายหมู่บ้านจะไม่มีสถานทีบริการ ด้านสาธารณสุข แต่ก็สามารถพึ่งพาสถานีอนามัยหรือโรงพยาบาลในเมืองซึ่งอยู่ไม่ไกลนักการ เดินทางสะดวกสบาย และหมู่บ้านส่วนใหญ่จะมีกองทุนยาและเวชภัณฑ์ไว้บริการเมื่อเกิดอาการ เจ็บป่วย เล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งทางจังหวัดนครศรีธรรมราชก็พยายามให้บริการด้านนี้ โดยทั่วถึงทุก หมู่บ้านแล้ว

3. ทรัพยากรกายภาพ

3.1 ภูมิประเทศ

อุทยานแห่งชาติเขาลวง ตั้งอยู่บนคาบสมุทรภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วยลักษณะ ภูมิประเทศที่เป็นภูเขา ที่ราบลุ่มน้ำ ตะพักลุ่มน้ำ และที่ราบชายฝั่งทะเลและเป็นส่วนหนึ่งของ ภูมิภาคย่อยของภาคใต้ คือ บริเวณที่สูงที่เป็นทิวเขา (Hilly Uplands and Low Mountains) ส่วนหนึ่ง

ของระบบเทือกเขาใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เรียกว่า ยูนาน-มาลาขัน ยีโอซินไคล (Yunnan – Malayan Geosyncline) ประกอบด้วยทิวเขาภูเก็ต ทิวเขานครศรีธรรมราชและทิวเขาสันกาลาคีรี เทือกเขาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นต้นน้ำลำธารทุกสายของภาคใต้

อุทยานแห่งชาติเขาหลวงตั้งอยู่บนทิวเขานครศรีธรรมราช ซึ่งเริ่มต้นแนวมาจากหมู่เกาะในอ่าวไทยในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ เกาะพัง เกาะสมุย และหมู่เกาะอ่างทอง บนฝั่งเริ่มตั้งแต่เขตอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ทอดตัวลงไปทางตอนใต้ ผ่านเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง สตูล และสงขลา ไปบรรจบกับทิวเขาสันกาลาคีรีในเขตจังหวัดสตูล และจังหวัดสงขลา มีความยาวประมาณ 319 กิโลเมตร มีความกว้างตั้งแต่เหนือจรดใต้ ใกล้เคียงกัน กระบวนการกัดเซาะทำให้เกิดน้ำตกหลายแห่ง เช่น น้ำตกพรหมโลก กะโรม ในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงมีลำธารที่เป็นต้นน้ำของแม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำตาปี แม่น้ำตรัง แม่น้ำปากพนัง แม่น้ำละงู (คลองละงู) และคลองคูสน (ศูนย์ฝึกรบกรมวิทยาศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก, 2541)

3.2 ธรณีวิทยาและปฐพีวิทยา

อุทยานแห่งชาติเขาหลวง มีลักษณะธรณีสัณฐานเป็นเทือกเขาสูงที่ทอดตัวเป็นแนวยาวจากเหนือลงใต้ขนานไปกับชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก ด้านเหนือสุดของเทือกเขาก่อตัวอยู่ภายใต้ท้องน้ำบริเวณอ่าวไทย เริ่มปรากฏชัดตั้งแต่ด้านตะวันออกของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผ่านกลางจังหวัดนครศรีธรรมราชสู่จังหวัดตรัง และพัทลุงลงไปถึงจังหวัดสตูลและข้อมูลจากแผนที่ธรณีวิทยาของกรมทรัพยากรธรณี มาตราส่วน 1:250,000 สามารถจำแนกลักษณะทางธรณีวิทยาของพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงได้ดังนี้ คือ

1) หน่วยหินกาญจนบุรี (Kanchanaburi Formation) หมู่หินตะนาวศรี (Tanaosi Group) ยุคไซลูเรียน-คาร์บอนิเฟอรัส (Silurian-Carboniferous System) เป็นยุคที่ 3-5 ของมหายุคพาเลโอโซอิก (Permian Period) มีช่วงอายุตั้งแต่ 435-280 ล้านปี เป็นยุคแรกเริ่มของพืชบก พืชมีเมล็ด สุน เฟิร์น สัตว์เลื้อยคลานชนิดแรกและแมลง หน่วยหินกาญจนบุรี ประกอบด้วย หินดินดาน (Shale) หินทราย (Sand stone) หินควอร์ตไซต์ (Quartzite) หินโคลน (Mudstone) และหินชนวน (Slate) เป็นชั้นชัดเจนและมีรอยคดโค้งจำนวนมาก พบบริเวณคลองดินแดงและเขาปรีทางด้านตะวันตกของพื้นที่ อุทยานแห่งชาติฯ

2) หมู่หินทุ่งสง (Thungsong Group) ยุคออร์โดวิเซียน เป็นยุคที่ 2 ของมหายุคพาเลโอโซอิก อยู่ระหว่างยุคแคมเบรียน (Cambrian Period) กับยุคไซลูเรียน มีช่วงอายุตั้งแต่ 500-437 ล้านปีมาแล้ว ยุคนั้นสัตว์ทะเลไม่มีกระดูกสันหลังอยู่มาก หมู่หินทุ่งสง ประกอบด้วย หินปูน (Limestones)

สี่เทาแก่ ชั้นบางถึงหนามาก มีเนื้อดินเป็นชั้นบาง ๆ แทรก และหินดินดานสีน้ำตาล มีซากแบรคิโอพอด (Brachiopods) พบบริเวณเขาเต็งทางด้านใต้ของอุทยานแห่งชาติฯ ในเขตอำเภอลานสกา

3) หมู่หินตะรุเตา (Tarutao Group) พื้นที่บางบริเวณภายในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงธรณีฐานเป็นหมู่หินตะรุเตายุคแคมเบรียน-ออร์โดวิเซียน (Cambrian-Ordovician System) เป็นยุคแรกถึงยุคที่ 2 ของมหายุคพาลีโอโซอิก มีช่วงอายุตั้งแต่ 570-437 ล้านปีมาแล้ว เป็นยุคที่เริ่มพบซากสัตว์ทะเลที่ไม่มีกระดูกสันหลัง หมู่หินตะรุเตานี้ ประกอบด้วยหินทราย หินควอร์ตไซต์ หินดินดาน และหินฟิลไลต์ (Phyllite) สีน้ำตาลแกมเหลือง และสีน้ำตาล โดยพบอยู่บริเวณคลองกลายทางด้านเหนือของอุทยานแห่งชาติฯ และกระจัดกระจายเป็นหย่อม ๆ ทางตอนใต้ของอุทยานแห่งชาติฯ

4) หมู่หินอัคนี (Igneous Rocks) บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำของน้ำตกกะโรมพื้นที่โดยส่วนใหญ่ธรณีฐานเป็นหมู่อัคนี ที่ประกอบด้วยหินไบโอไทต์มีสโคโลไวต์แกรนิต (Biotite-muscovite granite) หินแกรนิตลายดอก (Porphyritic granite) หินฮอร์เบลนด์แกรนิต (Hornblende granite) และผนังหินเพกมาไทต์ (Pegmatite dike)

สำหรับปฐพีวิทยาจากแผนการใช้ที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งจัดทำโดยกองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง โดยส่วนใหญ่เป็นหน่วยที่ดิน 31 มีลักษณะเป็นที่ลาดเชิงชันความลาดชันมากกว่าร้อยละ 35 มีความลึกของชั้นดินไม่แน่นอน

3.3 แหล่งน้ำ

แหล่งน้ำภายในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง และบริเวณโดยรอบแบ่งออกได้ตามแหล่งที่มา 3 ประเภท ได้แก่

1) แหล่งน้ำธรรมชาติ

จากการที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ ดังที่ได้กล่าวถึงแล้วในตอนต้นในพื้นที่อุทยานแห่งชาติฯ จึงเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญมีลำน้ำซึ่งมีน้ำไหลหล่อเลี้ยงพื้นที่ตลอดทั้งปี เช่น คลองกะโรม ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำทางตอนเหนือของอุทยานแห่งชาติฯ มีทิศทางการไหลของน้ำไหลจากทางทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ของอุทยานแห่งชาติฯ นอกจากนี้ยังมีคลองนอกท่าซึ่งมีต้นกำเนิดจากยอดเขาหลวงทางด้านตะวันออกและพื้นที่ทางด้านเหนือของเขาสวยอร่าม ลักษณะของลำน้ำแขนงย่อยสายสั้น ๆ เป็นจำนวนมากเชื่อมลงสู่คลองนอกท่า แหล่งต้นน้ำอื่นที่สำคัญภายในอุทยานแห่งชาติฯ ได้แก่ คลองกรุงชิง ซึ่งมีต้นน้ำอยู่ลึกเข้าไปเกือบถึงตอนกลางของอุทยานแห่งชาติฯ มีทิศทางการไหลของน้ำจากตอนกลางของอุทยานแห่งชาติฯ ขึ้นไปทางทิศเหนือ พื้นที่รับน้ำฝนของกลุ่มน้ำคลองกรุงชิงมีบริเวณกว้างจึงเกิดเป็นคลองขนาดใหญ่ นอกจากนี้ยังมีแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำตาปี ซึ่งเกิดขึ้นจากลำธารสายย่อยหลายสายไหลมารวมกันแล้ว

จึงไหลลงสู่แม่น้ำคาปี ทางทิศตะวันตกนอกพื้นที่อุทยานแห่งชาติฯ นอกจากแหล่งน้ำธรรมชาติหลักที่ได้กล่าวถึงแล้วข้างต้นภายในอุทยานแห่งชาติฯ ยังมีลำน้ำอื่น ๆ เช่น คลองในเขียว คลองพรหมโลก คลองดินแดง คลองโสน คลองระเนะ คลองसान คลองชุมเพลิง และห้วยหมอ ซึ่งมีน้ำหล่อเลี้ยงพื้นที่ตลอดทั้งปี

2) น้ำใต้ดิน

จากความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ภายในเขตอุทยานแห่งชาติเขาลวง จึงทำให้พื้นที่โดยส่วนใหญ่ของอุทยานแห่งชาติฯ มีระดับน้ำใต้ดินในระดับที่สูง ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ ยกเว้นคลองในเขียว ซึ่งมีระดับน้ำใต้ดินมีความแตกต่างกันอันเนื่องมาจากสภาพภูมิประเทศของพื้นที่

3) แหล่งน้ำอื่น ๆ

แหล่งน้ำอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ บ่อบาดาล บ่อน้ำดื่ม ฝายกั้นน้ำ ในทุกหมู่บ้านจะมีบ่อบาดาล และบ่อน้ำดื่มใช้ ยกเว้นในหมู่ที่ 5 บ้านหอยโก ทั้งนี้เนื่องจากเหตุการณ์อุทกภัยเมื่อปี พ.ศ.2531 ได้ทำความเสียหายแก่โครงสร้างชั้นพื้นฐานต่าง ๆ ในหมู่บ้านรวมถึงแหล่งน้ำซึ่งในหลายหมู่บ้านก็ได้รับผลเช่นเดียวกัน ทำให้บ่อน้ำหลายบ่อใช้การไม่ได้ ซึ่งมีผลทำให้ปัจจุบันน้ำที่ใช้ในการอุปโภค-บริโภคมีไม่เพียงพอตลอดปี เนื่องจากรายกรส่วนใหญ่อาศัยบ่อขุดและน้ำฝนตามธรรมชาติ

4. ทรัพยากรชีวภาพ

จากการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติพื้นฐานและทรัพยากรนันทนาการในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาลวง ของบริษัทซีเทค อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด (2543) ในด้านทรัพยากรชีวภาพมีผลการศึกษา ดังนี้

4.1 ทรัพยากรป่าไม้

ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เขาลวงสามารถแบ่งตามลักษณะได้ 3 ประเภท ด้วยกัน คือ

1) ป่าดิบชื้น (Tropical Rain Forest or Tropical Evergreen Forest) ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของอุทยานแห่งชาติเขาลวงทั้งหมด

จากการสำรวจพบพืชสำคัญและไม้เด่นของป่าดิบชื้น ได้แก่ ไม้ในวงศ์ยาง (*Dipterocarpaceae*) เช่น ไม้ตะเคียนทอง (*Hopea odorata*) ตะเคียนทราย (*Shorea gratissima*) หลุมพอ (*Intsia palembanica*) พยงทราย (*Shorea henyana*) ยางแสด (*Gironniera nervosa*) ส้านขน (*Dillenia obovata*) ไม้ใน วงศ์ก่อ (*Castanopsis sp.*) เป็นต้น

2) ป่าดิบเขา (Hill Evergreen Forest) เป็นป่าที่อยู่เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง ตั้งแต่ 1,000 เมตรขึ้นไป ทำให้ยอดเขามีเมฆหมอกปกคลุมและมีความชื้นอยู่เสมอ พันธุ์ไม้ที่พบได้ง่ายได้แก่ เหมือด (*Symplocos sp.*) กำยาน (*Styrax betongensis*) ก่อเขา (*Lithocarpus tampadarius*) กุหลาบป่า (*Rhododendron taicnse*) ช่อไข่มุก (*Vaccinium viscifolium*) จำปูนช้าง (*Talauma condulci*) ขุนนาคเขา (*Mesua assamica*) เป็นต้น

3) ป่าเสื่อมโทรม สำหรับป่าเสื่อมโทรมในส่วนของที่ถูกมนุษย์ทำลายจะมีสังคมพืชที่ เกิดทดแทนสภาพธรรมชาติเดิมภายหลังการทำลายของมนุษย์ พันธุ์ไม้สำคัญ ได้แก่ แสดหรือ สอยดาว (*Mallotus philippensis*) ปอหูช้าง (*Sterculia villosa*) ถ่อ (*Unidentified*) พังแหรใหญ่ กะลอนขน (*Unidentified*) หัวกาและทุ่งฟ้า (*Alstonia macrophylla*) เป็นต้น

อุทยานแห่งชาติเขาลงน้บได้ว่าเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีพันธุ์ไม้หายาก และ ใกล้เคียงพันธุ์ หลายชนิด เช่น บัวแฉก (*Dipteris conjugata*) กล้วยไม้สิงโตอาจารย์เต็ม (*Bulbophyllumsmithianandii*) เอื้องสายเสียด (*Coelogyne rochussenii*) มหาศค้ำ (*C. Podophylla*) กล้วยไม้สิงโตใบพัดเหลือง (*Cirrhotalum sp.*) เอื้องขนตาสิงโต เป็นต้น

4.2 ทรัพยากรสัตว์ป่า จากข้อมูลการศึกษาสัตว์ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติเขาลงน้บ พบว่า มีสัตว์ป่าไม่น้อยกว่า 387 ชนิด จัดเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 100 ชนิด นก 215 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน 40 ชนิด สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 16 ชนิด ปลาน้ำจืด 16 ชนิด และสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง อีกหลายชนิด จำแนกตามกลุ่มของสัตว์ป่าได้ดังนี้

1) สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม จากการศึกษาพบว่ามีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในเขตอุทยานแห่งชาติฯ ไม่ต่ำกว่า 100 ชนิดจาก 29 วงศ์ 65 สกุล พบสัตว์ที่มีความชุกชุมมาก 1 ชนิดคือ หมูป่า (*Sus scrofa*) ความชุกชุมปานกลาง 28 ชนิด เช่น กระแตธรรมดา (*Tupaia glis*) ค้างคาวขอบหูขาวเล็ก (*Cynopterus brachyotis*) ค้างแว่นถิ่นใต้ (*Presbytis obscura*) เป็นต้น ความชุกชุมน้อย 55 ชนิด เช่น หนูเหม็น (*Echinosorex gymmurus*) บ้าง (*Cynocephalus variegatus*) ค้างคาวหัวดำ (*Chironax melanocephalus*) เป็นต้น และความชุกชุมน้อยมากอีก 14 ชนิด เช่น ค้างคาวมงกุฎขาวแดง (*Rhinolophus affinis*) เสือโคร่ง (*Panthera tigris*) ช้างป่า (*Elephas maximus*) เป็นต้น

สถานภาพตามกฎหมายของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมทั้ง 100 ชนิด พบว่าเป็นสัตว์ป่าสงวน 1 ชนิด คือ เลียงผา (*Capricornis sumatraensis*) สัตว์ป่าคุ้มครอง 63 ชนิด เช่น กวางป่า (*Cervus unicolor*) สมเสร็จ (*Tapirus indicus*) หมาใน (*Cuon alpinus*) เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีสัตว์อีก 36 ชนิด ที่ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย เช่น หนูผีบ้าน (*Crocidura murina*) หนูท้องขาว (*Rattus rattus*) กระจ๊อน (*Menetes berdmorei*) เป็นต้น ส่วนสถานภาพปัจจุบันของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในเขตอุทยานแห่งชาติฯ มีสัตว์ที่ถูกสถานภาพปัจจุบันทั้งสิ้น 28 ชนิด แบ่งออกเป็น สัตว์ที่อยู่ใน

สภาพใกล้สูญพันธุ์ (Endangered : E) 8 ชนิด เช่น หมาใน (*Cuon alpinus*) ช้างป่า (*Elephas maximus*) กระงะควาย (*Tragulus napu*) เป็นต้น เป็นสัตว์อยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มสูญพันธุ์ (Vulnerable : V) 10 ชนิด เช่น เสือดำ (*Panthera pardus*) เพียงพอนเหลือง (*Mustela nudipes*) ชะนีธรรมดา (*Hylobates lar*) เป็นต้น และยังมีสัตว์ที่อยู่ในสถานภาพถูกคุกคาม (Threatened : T) อีก 10 ชนิด เช่น ลิงกัง (*Macaca nemestrina*) ลิ่นหางขาว (*Manis Javanica*) พญากระรอกดำ (*Ratufa bicolor*) เป็นต้น (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2540) ส่วนอีก 87 ชนิด ที่ยังไม่ได้รับการจัดสถานภาพปัจจุบัน เช่น หนูควาย (*Rattus muelleri*) อ้นใหญ่ (*Rizomys sumatrensis*) หนูผีบ้าน เป็นต้น

2) นก อุทยานแห่งชาติเขาหลวงสำรวจพบนกทั้งสิ้น 215 ชนิด จาก 37 วงศ์ 113 สกุล เป็นนกที่มีระดับความชุกชุมมาก 8 ชนิด เช่น นกกินแมลงหัวสีน้ำตาล (*Malacopteron magnirostre*) นกกางเขนดง (*Copsychus malabaricus*) นกกระเจี๊ยบคอดำ (*Orthotomus atrogularis*) เป็นต้น ความชุกชุมปานกลาง 33 ชนิด เช่น นกภูหงอนทองขาว (*Yuhina zantholeuca*) นกปลีกล้วยเล็ก (*Arachnothera longirostra*) นกนางแอ่นตาล (*Cypsiurus balasiensis*) เป็นต้น ความชุกชุมน้อยมาก 63 ชนิด เช่น นกอินทรีดำ (*Ictinaetus malayensis*) นกเค้าภูเขา (*Otus spilocephalus*) นกชนหิน (*Rhinoplax vigil*) เป็นต้น และความชุกชุมน้อยอีก 111 ชนิด เช่น นกบั้งรอกแดง (*Phaenicophaeus chlorophaeus*) นกกระเต็นลาย (*Lacedo pulchella*) นกกก (*Buceros bicornis*) เป็นต้น

ส่วนสถานภาพตามกฎหมายของนกทั้ง 215 ชนิด จัดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง 212 ชนิด เช่น นกกางเขนดง (*Copsychus saularis*) นกปรอดสวน (*Pycnonotus blanfordi*) อีกา (*Corvus macrorhynchos*) เป็นต้น มีนกที่ยังไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอยู่ 3 ชนิด คือ นกจับแมลงจุกดำ (*Hypothymis azurea*) นกจับแมลงปีกสีน้ำตาลแดง (*Philentoma pyrhopterum*) และนกจับแมลงอกแดง (*P. velatum*) นกที่สำรวจพบถูกจัดสถานภาพปัจจุบันทั้งสิ้น 26 ชนิด แบ่งออกเป็นนกที่อยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง (Critically endangered : CE) 1 ชนิดคือ ไก่ฟ้าหน้าเขียว (*Lophura ignita*) นกที่อยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ 6 ชนิด เช่น นกเปล้าหน้าแดง (*Ptilinopus jambu*) นกเค้าหน้าผากขาว (*Otus sagittatus*) นกขี้หมู (*Pitta eaectulua*) เป็นต้น นกที่อยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มสูญพันธุ์ 7 ชนิด เช่น นกคอสามสี (*Eupetes macrocerus*) นกกินปลีแดง (*Aethopyga thopygatemminekii*) นกเงือกหัวหงอก (*Berenicornis comatus*) เป็นต้น นกที่อยู่ในสถานภาพถูกคุกคาม 3 ชนิด คือ นกเงือกกรามช้าง (*Rhyticeros undulatus*) เขี้ยวหน้าเทา (*Butastur indicus*) และนกหัว (*Argusianus argus*) และยังมีนกที่อยู่ในสภาพใกล้คุกคาม (Near threatened : NT) อยู่อีก 9 ชนิด นกอินทรีดำ นกกก นกหัวขวานใหญ่สีเทา เป็นต้น ส่วนนกอีก 189 ชนิดที่ยังไม่ได้รับการ

จัดสถานภาพ ปัจจุบัน เช่น ไก่ป่า (*Gallus gallus*) นกเค้าหัวยาวเล็ก (*Otus sumia*) นกนางแอ่นบ้าน (*Hirundo rustica*) เป็นต้น

3) สัตว์เลื้อยคลาน จากการศึกษพบว่า มีสัตว์เลื้อยคลานอย่างน้อย 40 ชนิด จาก 11 วงศ์ 26 สกุล ในอุทยานแห่งชาติเขาลวง พบสัตว์เลื้อยคลานที่มีความชุกชุมมาก 1 ชนิด คือ งูเขียวหัวจิ้งจก (*Ahaetulla prasina*) ความชุกชุมปานกลาง 7 ชนิด เช่น จิ้งจกหางนาม (*Hemidactylus frenatus*), กิ้งก่าบินปีกสีส้ม (*Draco maculatus*), ตะกวด (*Varanus bengalensis*), จิ้งเหลนบ้าน (*Mabuya multifasciata*) เป็นต้น ความชุกชุมน้อย 26 ชนิด เช่น เต่าหวาย (*Heosemys grandis*), ตุ๊กแกป่าลายจุด (*Cryptodactylus frenatus*), กิ้งก่าบินคอดำ (*Draco melanopogon*), เหาซ้าง (*Varanus rudicollis*), จิ้งเหลนหลากหลาย (*Mabuya macularia*) เป็นต้น และความชุกชุมน้อยมาก อีก 6 ชนิด เช่น เต่าหก (*Testudo emys*), ตุ๊กแกป่าโคนนิ้วติด (*Cryptodactylus brevipalmatus*), งูเขียวดงลาย (*Boiga sangsom*) เป็นต้น

สถานภาพตามกฎหมายของสัตว์เลื้อยคลานทั้ง 40 ชนิด จัดแบ่งได้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง 26 ชนิด เช่น เต่าหวาย (*Heosemys grandis*), เต่านา (*Malayemys subtrijuga*) ตุ๊กตุ๊ก (*Varanus dumerilii*) เป็นต้น และที่เหลืออีก 14 ชนิด เป็นสัตว์เลื้อยคลานที่ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย เช่น กิ้งก่าเขานามยาว (*Acanthosaura armata*) จิ้งเหลนเกล็ดสัน (*Mabuya novemcarinata*) และงูลายสามมาลาญ (*Amphiesma inas*) เป็นต้น ส่วนสถานภาพปัจจุบันของสัตว์เลื้อยคลานทั้ง 40 ชนิด แบ่งเป็นสัตว์ที่มีแนวโน้มสูญพันธุ์ 4 ชนิด เช่น งูสามเหลี่ยมหัวหางแดง (*Bungarus flaviceps*) และเต่าหก (*Testudo emys*) เป็นต้น สัตว์เลื้อยคลานที่ถูกคุกคาม 3 ชนิด เช่น เหาซ้าง (*Varanus rudicollis*) เป็นต้น และอีก 33 ชนิดเป็นสัตว์เลื้อยคลานที่ยังไม่ได้จัดสถานภาพปัจจุบัน เช่น ตะพาบแก้มแดง (*Trionyx schlegeli*) กิ้งก่าบินคอแดง (*Draco blanfordi*) จิ้งเหลนเรียวกิ้งยี่ใต้ (*Lygosoma herberti*) และงูเขียวหัวจิ้งจก (*Ahaetulla prasina*) เป็นต้น

4) สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก จากการศึกษพบว่า ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาลวงมีสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก อย่างน้อย 16 ชนิด จาก 5 วงศ์ 8 สกุล โดยพบสัตว์ที่มีความชุกชุมมาก 1 ชนิด คือ เขียดตะปาด (*Rhacophorus leucomyatax*) ความชุกชุมปานกลาง 6 ชนิด เช่น เขียดหลังป้อมที่ราบ (*Phrynoglossus martensii*), กบพุด (*Rana blythi*) และอึ่งอ่างบ้าน (*Kaloula pulchra*) เป็นต้น ส่วนที่เหลือเป็นสัตว์ที่มีความชุกชุมน้อย 9 ชนิด เช่น กบหลังคาพับ (*Rana laticeps*), กบตะนาวศรี (*Ingerana tasanae*) และอึ่งข้างคำ (*Microhyla heymonsi*) เป็นต้น นอกจากนี้ จารุจินต์ (2532) ยังสำรวจพบ กบเข่าทองลาย (*Rana luctmosa*) ซึ่งเป็นสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกที่ พบเฉพาะบริเวณเขาลวงแห่งเดียวเท่านั้น ในประเทศไทย

สถานภาพตามกฎหมายของสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกทั้ง 16 ชนิด แบ่งได้เป็น สัตว์ป่าคุ้มครอง 2 ชนิด ได้แก่ กบตะนาวศรี (*Ingerana tasanai*) และกบหูต (Rana blythi) อีก 14 ชนิด เป็นสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกที่ยังไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย เช่น กบอ่อง (*Rana nigrovittata*), อึ่งน้ำเต้า (*Microhyla ornata*), อึ่งอ่างบ้าน (*Kaloula pulchra*) และอึ่งกรายหัวมน (*Megohprys aceras*) เป็นต้น ส่วนสถานภาพปัจจุบันของสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกทั้ง 16 ชนิด พบว่ามีสัตว์ที่อยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มสูญพันธุ์ 2 ชนิด คือ กบตะนาวศรี (*Ingerana tasanai*) และกบเขาทองลาย (*Rana luctuosa*) ซึ่งพบอีก 14 ชนิด เป็สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกที่ยังไม่ได้ จัดสถานภาพปัจจุบัน ได้แก่ อึ่งแม่หนาว (*Microhyla berdmorei*), กบเขาหลังทอง (*Rana chalcocota*) และ เขียดจิก (*Rana erythraea*) เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกที่สำรวจได้มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ค่อนข้างต่ำ ซึ่งอาจเนื่องมาจากการที่สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกมักจะออกหาอาหารในเวลากลางคืน การจำศีล และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกบางประเภทจะอาศัยอยู่ในน้ำเป็นส่วนใหญ่ จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในอนาคต

5) สัตว์น้ำ จากการศึกษาในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง พบว่ามีสัตว์น้ำ อย่างน้อย 16 ชนิด จาก 8 วงศ์ 12 สกุล โดยพบสัตว์น้ำที่มีความชุกชุมน้อย 7 ชนิด เช่น ปลาพลวง (*Tor soro*), ปลาดิดหิน (*Garra taeniata*) และ ปลาชีวใบไม้ (*Danio regina*) เป็นต้น และพบสัตว์น้ำ ที่มีความชุกชุมน้อยมาก 9 ชนิด เช่น ปลาสะ (*Acrossocheilus deauratus*), ปลาไหล (*Fluna alba*) และปลาก้าง (*Channa gachua*) เป็นต้น

สถานภาพตามกฎหมายของสัตว์น้ำทั้ง 16 ชนิด เป็นสัตว์น้ำที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง ตามกฎหมาย ส่วนสถานภาพในปัจจุบันของสัตว์น้ำพบว่าสัตว์ทั้งหมดที่พบในเขตอุทยานแห่งชาติ เขาหลวง เป็นสัตว์น้ำที่ยังไม่ได้จัดสถานภาพในปัจจุบัน

6) สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังกลุ่มที่มีขาเป็นปล้อง (Arthropod) แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

6.1 สัตว์เปลือกแข็ง (Crustacean) จากการศึกษาพบปูน้ำตกร 2 ชนิด จาก 2 วงศ์ 2 สกุล ซึ่งทำหน้าที่เป็น *Decomposer* ช่วยหมุนเวียนธาตุอาหารในระบบนิเวศ โดยปูน้ำตกร (*Phricotelphusa limula*) ที่พบในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง เป็น *Endemic species* พบเฉพาะ ในภาคใต้ของประเทศไทย

6.2 แมลง (Insect) จากการรายงานในการสำรวจข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติเขาหลวงของฝ่ายโครงการเงินกู้ Miyazawa สำนักงานป่าไม้เขตนครศรีธรรมราช (2543) ซึ่งทำการสำรวจผีเสื้อกลางวัน โดยทำการเก็บตัวอย่างและส่งต่อไปยังกรมป่าไม้เพื่อ

วิเคราะห์ชนิดพันธุ์ของผีเสื้อ พบว่าผีเสื้อกลางวันที่พบในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง มีจำนวน 84 ชนิด จาก 5 วงศ์ (ภาคผนวก ข3) และพบว่ามี 1 ชนิดที่เป็นสัตว์ป่าคุ้มครองตาม พรบ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า 2535 คือ ผีเสื้อดงทองป่าสูง (*Troides helena*) ที่อยู่ในวงศ์ Papilionidae

4.3 ทรัพยากรนันทนาการ

ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงมีแหล่งท่องเที่ยวอยู่หลายแห่งด้วยกัน เช่น น้ำตกพรหมโลก น้ำตกอ้ายเขียว น้ำตกกรุงชิง น้ำตกท่าแพ น้ำตกเหนือฟ้า น้ำตกสวนขัน น้ำตกยอดเหลือง ถ้ำแก้วสุรกานต์ ยอดเขาหลวง เส้นทางศึกษาธรรมชาติบ้านวังคูน ล่องแก่งคลองกลาย ทะเลหมอก เขาเหล็ก ถ้ำหงส์ ป่าประกรูชิง เขาพระสุเมรุ เส้นทางผจญภัย 4188-4189 หมู่บ้านคีรีวง เป็นต้น (สมาคมเพื่อนเกลอเทือกเขาหลวง, 2544)

5.1 บริบทของชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

1) ประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไปของชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

ลักษณะทั่วไปของชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จะมีลักษณะเป็นชุมชนที่ตั้งบ้านเรือนถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขา ส่วนใหญ่จะตั้งบ้านเรือนถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขา ริมฝั่งแม่น้ำที่ไหลลงมาจากเทือกเขาหลวง เช่น ชุมชนคีรีวงตั้งหมู่บ้านอยู่ใกล้กับคลองท่าดี ชุมชนพรหมคีรี ตั้งชุมชนอยู่ใกล้กับคลองนอกท่าชุมชนกรุงชิงตั้งชุมชนอยู่ใกล้คลองกลาย เป็นต้น ชุมชนที่ตั้งอยู่รอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ส่วนใหญ่จะเป็นชุมชนเก่า ดังที่จะเห็นได้จากการค้นพบซากโบราณวัตถุต่าง ๆ ทั้งในและรอบ ๆ อุทยานแห่งชาติเขาหลวง เช่น บางชุมชนยังมีประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ชาติไทย เช่น ชุมชนคีรีวง ชุมชนกรุงชิง มีบรรพบุรุษมาจากไพร่ที่หลบหนีจากการเกณฑ์ทหารให้ไปรบที่เมืองไทรบุรี ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (สมัย ร.1-ร.2) ซึ่งได้หลบหนีเข้ามาในป่าและได้มาตั้งบ้านเรือนถิ่นฐาน ณ ที่อยู่ปัจจุบัน หรือจะเป็นชุมชนเขาขุนพนมที่มีความสัมพันธ์กับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นต้น

ซึ่งจากการสำรวจของอุทยานแห่งชาติเขาหลวง (2541) โดยวัดระยะทางจากเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวงเป็นรัศมี 3 กิโลเมตร มีชุมชนทั้งสิ้น 55 หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือนรวม 10,855 ครัวเรือน

ตารางที่ 2 ตารางแสดงจำนวนหมู่บ้านและจำนวนครัวเรือนที่อยู่รอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาลง

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน
ช้างกลาง	สวนขัน ช้างกลาง	คลองปึกเหนือ	225
		คลองงา	232
		ไทรงาม	84
		นา	405
พรหมคีรี	อินคีรี	ศาลาใหม่	290
		ในหมง	209
		เขาปูน	218
		ปลาขวน	252
		ตลาดศุกร์	115
	พรหมโลก	อ้ายเขียว 1	209
		อ้ายเขียว 2	274
		อ้ายคู	173
		วังสูง	155
		ชุมปลิง	141
นบพิตำ	นาเหร่ง	ท่าพุด	459
		ในตุล	117
		วังเตา	176
	นบพิตำ	ในทอน	95
		โรงเหล็ก	406
		สวนกลาง	167
		หัวโคก	347
		พิตำ	187
		พิปูน	188
พิปูน	เขาพระ	หุบ	188
		เหนือคลองระแนะ	97
		ห้วยโกเหนือ	141

ตารางที่ 2 ตารางแสดงจำนวนหมู่บ้านและจำนวนครัวเรือนที่อยู่รอบพื้นที่
อุทยานแห่งชาติเขาลง (ต่อ)

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	
ลานสกา	ท่าดี	บนโพธิ์	273	
		เสมา	187	
		คีรีกันท์	191	
	เขานแก้ว	เขานแก้ว	229	
		สถานขุน	108	
		ร่อน	146	
		กันเบ็ด	120	
		ตลาด	358	
	กำโลน	มะม่วงวาง	187	
		วัดจันทร์	119	
		วังไทร	127	
		ย่านยาว	140	
		วัดสมอ	221	
		คีรีวง	149	
		ขุนคีรี	173	
		คีรีทอง	62	
		คีรีธรรม	1969	
โคกโพธิ์สถิตย์		261		
ฉวาง		ละอ้าย	ควนแจ้	102
			โคกยาว	160
	หนองใหญ่		73	
	คลองพุก		195	
	ทอนวังปราง		158	
	สวนอ้าย		168	
	คลองอ้าย		159	
	ตาล		195	

ตารางที่ 2 ตารางแสดงจำนวนหมู่บ้านและจำนวนครัวเรือนที่อยู่รอบพื้นที่
อุทยานแห่งชาติเขาลง (ต่อ)

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน
เมือง	ท่าจี้	ท่างาม	338
		ป่ายาง	364
		ในสระ	174

2) รายได้และความเป็นอยู่ของชุมชน

ประชากรที่อยู่อาศัยในชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาลง ส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างดีจนถึงปานกลาง โดยเป็นครอบครัวที่มีรายได้ 10,001-30,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ร้อยละ 54.55 รายได้มากกว่า 30,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ร้อยละ 31.64 ในส่วนที่มีรายได้ระหว่าง 3,001-10,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ร้อยละ 11.64 รายได้ระหว่าง 1-3,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ร้อยละ 1.45 และไม่มีรายได้เป็นตัวเงินร้อยละ 0.72 ซึ่งเมื่อเฉลี่ยต่อครัวเรือนจะมีรายได้ประมาณ 28,000 บาทต่อปี จากการสำรวจโดยแบบสอบถาม พบว่าประมาณร้อยละ 40.2 ไม่มีหนี้สิน รองลงมาร้อยละ 32.1 มีหนี้สินต่ำกว่า 50,000 บาท ร้อยละ 17.2 มีหนี้สิน 50,001-100,000 บาท ที่เหลือมีหนี้สิน 100,001-500,000 บาท และมากกว่า 500,000 บาท ร้อยละ 8.4 และ 1.4 ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่เป็นลูกหนี้ธนาคารเพื่อเกษตรกรและสหกรณ์ เป็นหนี้รายทุนท้องถิ่น จึงทำให้ราษฎรประมาณร้อยละ 58.3 ไม่มีเงินออม รองลงมาร้อยละ 33.6 มีเงินออมต่ำกว่า 50,000 บาท ที่เหลือมีเงินออม 50,001-100,000 บาท 100,001-500,000 บาท และมากกว่า 500,000 บาท ประมาณ ร้อยละ 4.1 2.4 และ 0.7 ตามลำดับ และเมื่อมีเงินเหลือราษฎรนิยมที่จะซื้อปัจจัยที่ 5 คือ รถยนต์ จักรยานยนต์ และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในบ้านเรือน (บริษัทซีเทคฯ, 2544)

3) ลักษณะทางด้านสังคมวัฒนธรรม

ชุมชนรอบเขาลง ความสัมพันธ์ของชุมชนเป็นแบบเครือญาติ มีความสามัคคีในหมู่คณะ ซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นทางสังคม มีการปกครองแบบพึ่งพาตนเอง และสถาบันผู้สูงอายุมีบทบาทอย่างสูงด้านการจัดระเบียบ กำหนดแนวปฏิบัติของสมาชิกในชุมชน ในปัจจุบันก็ยังคงไว้ซึ่งคุณลักษณะเช่นนี้อยู่ หากมีกรณีพิพาทระหว่างครัวเรือน ญาติพี่น้อง หรือในระดับสูงขึ้นไป จะเชิญผู้สูงอายุของชุมชนที่ทั้งสองฝ่ายให้การยอมรับมาจำนวนหนึ่งทำหน้าที่ตัดสินเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น เช่น อาหารพื้นบ้าน เกิดขึ้นจากการสรรหาของบรรพบุรุษ เพื่อการยังชีพในป่าเขาลง การสังเกตและการเรียนรู้ว่าพืชชนิดใดที่สัตว์ใช้กินเป็นอาหาร มนุษย์ก็นำ

มาใช้เป็นอาหารได้ จึงตัดแปลงเป็นอาหารประจำถิ่นหลากหลายชนิด ผลผลิตจากป่า อาทิเช่น หยวกกล้วยป่า ลวกจิ้มน้ำพริกในสำหรับผักหนาะ หรือนำมาแกงเผ็ด แกงเลียง หรือผักกูดที่มีมากในบริเวณเขาหลวง ใช้เป็นผักเคียงกินกับน้ำพริกควบคู่กับผลผลิตจากสวนผสม เช่น ลูกเนียง สะตอ ยอดมันปู พืชคลุมดิน ดอกกาหลา ฯลฯ นำมากินกับอาหารรสจัด หมูเถื่อน (หมูป่า) เป็นผลผลิตจากป่าอีกชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านนำมาปรุงเป็นอาหารได้หลากหลายชนิด หากเหลือก็จะถนอมไว้ได้โดยการหมักเกลือ ตากแดด ทำให้สามารถเก็บไว้ได้นาน และได้นำวิธีทำนองเดียวกันนี้มาประยุกต์ใช้ในการถนอมอาหารอื่น ๆ เช่น สะตอดอง ลูกเนียงดอง เป็นต้น อาหารอื่น ๆ ก็มีการแปรรูปเช่นกัน เช่น หมาก และส้มแขกตากแห้ง ทูเรียนกวน เป็นต้น ในปัจจุบันการถนอมอาหารเหล่านี้กลายมาเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนอีกทางหนึ่ง ในด้านหัตถกรรม เครื่องจักสาน จากกาบหมาก ที่เรียกว่าหมากต่อหมากเพื่อใช้บรรจุทุเรียนกวน ทำหมวกกันแดด และฝอย่างง่าย ๆ การทำ ชะ/โตร๊ะ ที่เป็นภาชนะบรรจุไม้ผลจากสวน ฝ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ ที่มีสีสันแตกต่างกันไปตามวัตถุดิบที่หาได้จากผลผลิตในสวนผสม เช่น สีม่วง สีชมพูจากเปลือกมังคุด สีส้มอมน้ำตาลจากเปลือกลูกเนียง สีเขียวจากใบเพกา สีเหลืองจากแก่นขนุน เป็นต้น ผลผลิตจากธรรมชาติเหล่านี้ นอกจากเป็นฐานสร้างความมั่นคงให้แก่ชุมชนมาช้านานแล้ว ยังเป็นสิ่งสะท้อนเตือนให้ชาวบ้านตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งรอบตัว และทำให้ชาวชุมชนรอบเขาหลวงร่วมกันป้องกันรักษาภูมิทรัพย์ทางธรรมชาติของตนเองไว้

ความเป็นสังคมเครือญาติ ความสนิทสนมของสมาชิก และความเคารพนับถือในผู้สูงอายุ ทำให้สามารถพูดคุยหาข้อตกลงร่วมกันได้ง่าย ทั้งการกำหนดแนวทางของชุมชน และการแก้ปัญหาสังคม สมาชิกของชุมชนจะมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงเอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกันอย่างดี ครัวเรือนหรือสมาชิกคนใดมีปัญหาอะไร จะให้ความช่วยเหลือกันตามความสามารถที่มี ผู้ใหญ่บ้านสามารถดูแลทุกข์สุขของลูกบ้านได้อย่างทั่วถึง ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ การสืบสานวัฒนธรรมจากรุ่นเก่าถึงรุ่นใหม่ สร้างแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติ และการดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี รวมถึงการรักษาวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป พิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่หรือผู้ที่เคารพนับถือในชุมชน เพื่อแสดงความกตัญญู จัดให้มีการขอขมาระหว่างผู้ที่มีความขัดแย้งกัน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน รวมถึงการเสริมสร้างความสามัคคีภายในชุมชน หรือประเพณีชิงเปรต ที่นอกจากจะเป็นการระลึกถึงบรรพบุรุษของตนแล้วยังสามารถสืบทอดภูมิปัญญาในเรื่องการทำขนมพื้นเมืองควบคู่กันไปด้วย

สวนผสมเป็นรูปแบบการผลิตที่เหมาะสมกับภูมิประเทศ แก้ปัญหาข้อจำกัดของพื้นที่ ใช้วิธีการปลูกไม้ตามแบบป่าธรรมชาติ ระยะแรกเริ่มจากการสังเกตและการ

ลองผิดลองถูก เพื่อให้ได้พันธุ์ไม้ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ลาดชันในหุบเขา พืชพันธุ์พื้นเมืองเป็นต้นแม่ในการต่อกิ่ง ทาบกิ่ง ตัดตา เป็นการนำวิทยาการใหม่มาใช้ควบคู่กับภูมิปัญญาดั้งเดิมใช้เทคโนโลยีการผลิตแบบเรียบง่ายเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม วิธีการปฏิบัติเหล่านี้ เป็นไปตามสภาพข้อบังคับของภูมิประเทศที่ผ่านมา และการตรวจสอบของสังคม ลักษณะภูมิประเทศที่จำกัด เป็นตัวกำหนดให้ต้องปลูกไม้หลายชนิดรวมไว้ในแปลงเดียวกัน การปลูกไม้เลียนแบบป่าธรรมชาติในพื้นที่จำกัดทำให้ต้นไม้เบียดตัวพุ่งสูงผู้ด้านบนเพื่อรับแสงแดด ทำให้ไม่สามารถใช้ยาฆ่าแมลงได้สะดวก ประกอบกับความแปรปรวนของทิศทางลมในหุบเขา การขนส่งปุ๋ยขึ้นไปบำรุงพืชทำได้ลำบาก ดังนั้นกระบวนการเพาะปลูกแบบใช้ยาฆ่าแมลง ใส่ปุ๋ยบำรุงพืชจึงถูกขจัดเชษด้วยวิถีทางธรรมชาติ อาศัยระบบนิเวศของพืชและสัตว์ ความแตกต่างของชนิดพันธุ์ และระดับรากของต้นไม้ซึ่งทำให้สามารถหาอาหารโดยไม่แก่งแย่งกับต้นอื่น การปลูกพืชหลายชนิดกระจายเป็นพื้นที่กว้างเป็นการลดการแพร่ระบาดของศัตรูพืช รวมทั้งศัตรูพืชแต่ละชนิดก็จะมีศัตรูตามธรรมชาติอยู่แล้ว กรณีการตรวจสอบสังคม ได้มีผู้ทดลองใช้สารเคมีในสวนสมรม กระทั่งเกิดการชะล้างลงสู่แหล่งน้ำลำธารเบื้องล่าง ถูกเพื่อนบ้านติฉินนินทาจึงต้องเลิกไป นอกจากนี้บุคคลที่นำสารเคมีมาใช้ยังสังเกตเห็นผลกระทบที่เกิดกับพืชของตนว่าเมื่อเวลาผ่านไปประมาณ 7 ปี แปลงหรือสวนที่ใช้สารเคมีต้นพืชจะเริ่มเหี่ยวเฉา ดินแห้งแตก ซึ่งเป็นผลจากการใช้สารเคมีบำรุงดินในอดีต (มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2544)

เนื่องด้วยชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงเป็นชุมชนเก่าแก่ และบางชุมชนมีพื้นที่อยู่ในหุบเขามีเทือกเขาสลับซับซ้อนกันอยู่โดยรอบ ทำให้ยากต่อการเข้าถึงของความเจริญและการพัฒนาต่าง ๆ ทำให้หลายชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบอุทยานฯ ยังมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม ยังมีวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างเป็นเอกลักษณ์ เช่น การทำการเกษตรที่เรียกว่าสวน สมรม การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ จากในอดีต เช่น พิธีเบิกป่าประเพณีทำบุญหน้าท่า การละเล่นรำวงเวียนครก การทำบุญวันสารทเดือนสิบ การยึดมั่นต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของ ชุมชนต่าง ๆ รอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงที่ยังคงปฏิบัติกันจนถึงปัจจุบัน เป็นต้น และความลำบากต่อการเข้าออกนี้ ยังทำให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ ๆ ขึ้นมาอย่างเป็นเอกลักษณ์อีกด้วย เช่น ในอดีตชุมชนสิริวง สามารถติดต่อกับโลกภายนอกได้โดยทางน้ำ คือ การล่องเรือจากคลองท่าดีลงไป ในอดีตชุมชนสิริวง หรือที่คนนครฯ เรียกว่า “หมู่เหนื่อ” ซึ่งอยู่ทางต้นน้ำจะถ่อเรือบรรทุกผลไม้สด ทุเรียนกวน และของป่าเพื่อไปแลกข้าว ปลาแห้งเกลือ น้ำปลา กะปิ กับ “หมู่นอก” ในเขตพื้นที่ราบด้านตะวันออกของเมืองนครฯ ในเขตลุ่มน้ำปากพนัง การไปมาหาสู่กันเนิ่นนานขึ้นก่อนให้เกิดเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ เกิดวัฒนธรรม “เกลือเขา เกลอเต” ขึ้นมา ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้

สามารถพบได้กับหลายชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง และบริเวณเทือกเขานครศรีธรรมราช

4) ลักษณะโครงสร้างของชุมชน

เกือบทุกชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงเป็นชุมชนเก่าแก่ จึงมีลักษณะโครงสร้างของชุมชนที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกันทั้งสิ้น นอกจากนั้นยังมีการไปมาหาสู่กันของชุมชนต่าง ๆ รอบ ๆ อุทยานแห่งชาติเขาหลวง อยู่อย่างสม่ำเสมอ ทั้งด้านความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และการที่มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน บางครั้งก็มีการไปพบเจอกันระหว่างการเข้าไปเก็บผลิตผลจากสวนสมรม การเก็บหาของป่า หรือการล่าสัตว์ในป่าอีกด้วย หลายชุมชนที่มีพื้นที่ใกล้กันจึงมีความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเป็นอย่างดี ดังนั้น จึงไม่ค่อยมีปัญหากระทบกระทั่งกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชนด้วยตนเอง

การเกิด ปัจจุบันเกือบทุกชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงมีระบบทางด้านสาธารณสุขที่ดีขึ้นมากแล้ว การคลอดบุตรปัจจุบันนิยมคลอดกันที่โรงพยาบาลประจำอำเภอ หรือไม่กี่ที่อนามัยในชุมชน ไม่นิยมการคลอดโดยหมอตำแยแล้ว เพอร์เซ็นต์การรอดตายจากการคลอดบุตร จึงสูงขึ้น

การเจ็บป่วย ชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง เกือบทุกชุมชนมีอนามัยประจำตำบลอยู่แล้ว การเจ็บป่วยเล็กน้อยก็นิยมรักษาที่อนามัยถ้าอาการหนักก็จะไปรักษาที่โรงพยาบาลประจำอำเภอ หรือโรงพยาบาลในตัวจังหวัด บางส่วนโดยเฉพาะผู้สูงอายุก็ยังนิยมใช้สมุนไพรในการรักษาอาการเจ็บป่วยอยู่ และมีเรื่องน่าประหลาดใจอีกอย่างหนึ่งคือจังหวัดนครศรีธรรมราช นับได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีปัญหาอาชญากรรมสูงที่สุดในประเทศไทย แต่ในชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง เกิดอาชญากรรมขึ้นน้อยมาก ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติและการผูกคอกันนั่นเอง

การตั้งบ้านเรือนถิ่นฐาน ชุมชนรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ส่วนใหญ่มักตั้งบ้านเรือนถิ่นฐานอยู่ตามที่ราบเชิงเขาหลวง ลักษณะบ้านส่วนใหญ่จะเป็นบ้านในสวน คือ มีการปลูกพืชและไม้ผลไว้รอบ ๆ บ้าน การตั้งหมู่บ้านจะต้องมีแม่น้ำหรือคลองอยู่ใกล้ ๆ ทั้งนี้เพราะในอดีตชุมชนต้องใช้เรือในการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก ปัจจุบันบางชุมชนมีลักษณะการตั้งบ้านเรือนที่เปลี่ยนแปลงไป คือ ชุมชนจะมาตั้งอยู่ใกล้ถนน ซึ่งเป็นทางคมนาคมสายหลักแทน

การอพยพ ชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง เป็นชุมชนเก่าแก่ ชุมชนส่วนใหญ่มีอายุเกิน 200 ปี การอพยพย้ายถิ่นฐานมีไม่มากนัก จะมีบางพื้นที่ เช่น ในอำเภอพรหมคีรี ที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วจึงมีผู้คนอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนถิ่นฐานกันมากขึ้น

แต่ส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนในจังหวัดนครศรีธรรมราช หรือจะเป็นชุมชนในอำเภอพิปูนที่ประสบอุทกภัยอย่างรุนแรงในปี พ.ศ.2531 บางส่วนก็ย้ายพื้นที่ตั้งบ้านเรือนจากที่อยู่เดิมมาอยู่พื้นที่ใกล้เคียง บางส่วนก็ย้ายออกนอกพื้นที่ และยังมีพื้นที่ที่มีหลักฐานการย้ายถิ่นฐานอย่างชัดเจนคือบริเวณป่าใกล้ชุมชน กรุงชิง มีหลักฐานว่าเคยมีชุมชนตั้งบ้านเรือนถิ่นฐานอยู่ก่อน ซึ่งปัจจุบันยังมีหลักฐานจากต้นทุเรียน ต้นสะตอ และมังคุด ที่มีลำต้นขนาดใหญ่ปลูกไว้อย่างเป็นทางการเป็นสัดส่วน (เขาวลิต สิทธิฤทธิ์, 2545) และยังมีการอพยพอีกประเภทคือการอพยพไปทำงานยังต่างถิ่นและเมืองใหญ่ หลังจากปี พ.ศ.2542 ที่เศรษฐกิจฟองสบู่แตกคนในพื้นที่ที่ไปทำงานยังต่างถิ่นได้กลับมาอยู่อาศัยและทำงานในชุมชนเป็นจำนวนมากและการย้ายถิ่นฐานประเภทสุดท้าย คือ การย้ายถิ่นฐานจากการสมัครไปมีครอบครัวในพื้นที่อื่น

การศึกษา ในพื้นที่ชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง มีการบริการด้านการศึกษาในระดับต่าง ๆ ดังนี้คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 แห่ง ที่บ้านในเขียว 1 หมู่ที่ 5 ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา โรงเรียนระดับประถม จำนวน 12 แห่ง และระดับมัธยมศึกษา จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนมัธยมพิปูนประชาอุทิศ ซึ่งอยู่ที่บ้านทุ่งร้อนหมู่ที่ 3 ตำบลเขาพระ สำหรับหมู่บ้านที่ไม่มีโรงเรียนตั้งอยู่ในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ก็อาศัยโรงเรียนในหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งอยู่ห่างกันไม่มากนัก

การบริการด้านการศึกษาที่มีต่อประชากรในพื้นที่ จากการสำรวจพบว่าหัวหน้าครอบครัวได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ โดยมีสัดส่วนร้อยละ 83.27 และในส่วนที่ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ 4.73 และในส่วนที่ได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา หรือสูงกว่ามีร้อยละ 9.82 ส่วนสมาชิกในครอบครัวพบว่า เพศชายและเพศหญิงมีโอกาสได้รับการศึกษาในบริเวณที่ใกล้เคียงกัน แต่เพศชายได้รับการศึกษาระดับสูงมีจำนวนมากกว่า โดยเพศชายได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 49.90 ส่วนที่ได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือสูงกว่าร้อยละ 32.34 ส่วนเพศหญิงพบว่าได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาสูงถึงร้อยละ 63.17 และร้อยละ 20.17 ได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือสูงกว่า

การบริการด้านสาธารณสุข การให้บริการด้านสาธารณสุขนั้น พบว่าในพื้นที่ที่ศึกษามีศูนย์บริการด้านสาธารณสุขอยู่ 4 แห่ง คือ อามัยบ้านห้วยแดง อามัยบ้านห้วยโก อามัยบ้านศิรวัง และอามัยบ้านร้อน และแม้ว่าหลายหมู่บ้านจะไม่มีสถานบริการด้านสาธารณสุข แต่ก็สามารถพึ่งพาสถานอนามัยหรือโรงพยาบาลในเมืองซึ่งอยู่ไม่ไกลนักและการเดินทางสะดวกสบาย และหมู่บ้านส่วนใหญ่จะมีกองทุนยา และเวชภัณฑ์ไว้บริการเมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย ๆ ซึ่งทางจังหวัดนครศรีธรรมราชก็พยายามให้บริการด้านนี้ โดยทั่วถึงทุกหมู่บ้านอยู่แล้ว (บริษัทซีเทคฯ, 2544)

5) การประกอบอาชีพและวิถีชีวิต

โดยทั่วไปประชาชนในชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงยังประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำสวนผลไม้ สวนยางพารา เพาะปลูกพืชไร่ ทำนา เป็นต้น นอกจากนี้ก็ยังมีอาชีพ รับจ้างทั่วไป ค้าขาย เก็บหาของป่า และยังมีอาชีพใหม่ที่กำลังจะเป็นอาชีพเสริมที่สำคัญของชุมชนรอบเขาหลวง คือ อาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นมัคคุเทศก์ คนนำทาง นักสื่อความหมาย การบริการบ้านพักแบบ Home Stay หรือจะเป็นลูกหาบ เป็นต้น และนอกจากนี้ยังมีชาวบ้านส่วนหนึ่งซึ่งยังลักลอบเข้าไปตัดไม้ และล่าสัตว์ อยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงอยู่บ้าง

ลักษณะการประกอบอาชีพ และวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ยังคงเป็นรูปแบบดั้งเดิม เช่น การทำสวนผลไม้ที่เรียกว่า สวนสมรม หมายถึง การปลูกพืชผลหลายชนิด เช่น ทุเรียน มังคุด จำปา มะม่วง ส้ม กล้วย ฝรั่ง ฯลฯ ซึ่งจะปลูกพืชผลเหล่านี้ไว้ในแปลงเดียวกัน ซึ่งพืชผลต่าง ๆ ก็จะสามารถให้ผลผลิตได้ตลอดปี ซึ่งการปลูกพืชผลในลักษณะนี้ยังจะช่วยในการรักษาสมดุล ของระบบนิเวศอีกด้วย

6) การใช้ประโยชน์ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงของชุมชน

ชุมชนรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงส่วนใหญ่ยังคงเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่อุทยานฯ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น สวนสมรมของชาวบ้านบางส่วนอยู่ในเขตพื้นที่อุทยานฯ ซึ่งทางอุทยานฯ ก็อนุญาตให้เข้าไปดูแลและเก็บผลิตผลได้ แต่ห้ามทำการถากถางเพิ่มเติม การเก็บหาของป่า เช่น ลูกประ เเห็ด น้ำผึ้ง พืชผักผลไม้ป่าต่าง ๆ รวมถึงสมุนไพร ซึ่งหลายชุมชนก็ยังเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่อุทยานฯ อยู่

ปัจจุบันมีการเข้าไปใช้พื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวงอีกรูปแบบหนึ่ง นั่นก็คือการท่องเที่ยว โดยที่หลายชุมชนรอบพื้นที่อุทยานฯ มีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเดินป่าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ซึ่งกลุ่มชาวบ้านที่จะสามารถนำนักท่องเที่ยวเข้าไปเดินป่าในพื้นที่อุทยานฯ ได้จะต้องผ่านการอบรมนักสื่อความหมายท้องถิ่นเสียก่อน ซึ่งทางอุทยานฯ ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ได้จัดทำเป็นบัตรนักสื่อความหมายธรรมชาติให้ผู้ผ่านการอบรม และการเข้าไปประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวก็จะต้องปฏิบัติตามกฎของทางอุทยานฯ ด้วย คือ ค่าธรรมเนียมเข้าไปในพื้นที่อุทยาน ค่ากางเต็นท์ และการปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ ของอุทยาน ซึ่งนี่เป็นลักษณะการจัดการที่ดีระหว่างอุทยานฯ กับชุมชนโดยรอบ

นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งที่ยังคงใช้ประโยชน์จากอุทยานแห่งชาติเขาหลวงอย่างไม่ถูกต้องอยู่ซึ่งเป็นส่วนน้อย เช่น การค่อย ๆ ปลูกไม้ผลในป่ารอบ ๆ พื้นที่ของตัวเองออกไปเรื่อย ๆ เมื่อไม้ผลเติบโตขึ้นจึงค่อย ๆ กาน (การตัดท่อน้ำเลี้ยงของพืช ทำให้พืชตายไป

อย่างช้า ๆ) ไม้ป่าออกไป วิธีนี้ทำให้ได้ทั้งเนื้อไม้ และพื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้น หรือบางส่วนยังลักลอบตัดไม้ และ ล่าสัตว์ในส่วนที่เจ้าหน้าที่ดูแลได้ไม่ทั่วถึงอยู่บ้าง

7) ความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก

ในอดีตเนื่องจากชุมชนรอบเขาหลวงอยู่ในที่ราบระหว่างภูเขาที่มีหุบโอบล้อมทุกด้าน ทำให้การเดินทางติดต่อสัมพันธ์หรือค้าขายแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่นไม่สะดวกนัก ซึ่งอาจทำได้สองทางคือการเดินทางโดยเรือผ่านลำคลองและการเดินเท้าลัดเลาะไปตามหุบเขา การเดินทางโดยการอาศัยเรือผ่านลำคลองนั้นนับว่าเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นอันหนึ่งของชุมชนรอบเขาหลวง ซึ่งใช้เรือที่เรียกกันว่า “เรือเหนือ” เรือประเภทนี้เป็นเรือที่ทำมาจากไม้ท่อนเดียวแล้วนำมาผูกให้เป็นร่องสำหรับที่นั่งและบรรทุกของเรือในลำเรือ

ชาวชุมชนรอบเขาหลวงติดต่อสัมพันธ์รวมถึงค้าขายแลกเปลี่ยนกับชุมชนภายนอก โดยอาศัยเรือมาเป็นระยะเวลายาวนาน ชุมชนที่ชาวชุมชนรอบเขาหลวงติดต่อเหล่านี้คือชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามแนวคลอง ซึ่งมีค้ำน้ำอยู่ในพื้นที่ชุมชนรอบเขาหลวง เช่น ชุมชนริมคลองกลาย และชุมชนริมแม่น้ำปากพอง เป็นต้น ชุมชนเหล่านี้มีลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่างกับชุมชนรอบเขาหลวงอย่างมาก ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรที่ผลิตออกมาแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งต่างก็ต้องการแลกเปลี่ยนผลผลิตที่แตกต่างกันนี้ให้สู้กันและกัน กล่าวคือ ชุมชนในที่ราบตอนล่างของแม่น้ำลำคลองที่ใกล้กับทะเลสามารถผลิตข้าวและเกลือได้เป็นจำนวนมากได้แต่ไม่สามารถผลิตผลไม้และผักบางชนิดดังที่ชุมชนรอบเขาหลวงผลิตได้ ในขณะที่เดียวกันชุมชนรอบเขาหลวงก็สามารถผลิตข้าวและเกลือด้วยตนเองได้ ดังนั้นการแลกเปลี่ยนและเกื้อกูลกันจึงเป็นทางออกที่ดีที่สุดสำหรับชุมชนดังกล่าว การล่องเรือเหนือนี้โดยปกติชุมชนรอบเขาหลวงจะมีเรือเป็นของตนเองเพื่อนำไปใช้ในการติดต่อแลกเปลี่ยนกับชุมชนด้านล่างโดยเฉพาะ การล่องจะนัดแนะกันแล้วไปกันเป็นกลุ่มเรือ โดยในขณะที่เรือเพิ่งออกจากต้นน้ำก็จะใช้ไม้ถ่อเพราะน้ำไม่ลึกและยังมีหินเป็นอุปสรรคอยู่บางส่วน แต่เมื่อล่องลงไปถึงระดับน้ำที่ไม่สามารถถ่อไปแล้วก็ใช้ไม้พายแจวเรือต่อไป เรือแต่ละลำนั้นโดยมากจะบรรทุกผักผลไม้จนเต็มลำเรือและมีคนประจำเรือที่คอยดูแลเรืออย่างน้อยสองคน อาจจะเป็นสามีภรรยาหรือครอบครัวเดียวกัน และเรือนั้นจะแบ่งเป็นห้องสำหรับหุงหาอาหารรวมทั้งหลับนอนด้วย ซึ่งนับเป็นเรือที่ทรงประสิทธิภาพ มีความคล่องตัวและเอนกประสงค์อย่างมาก

การแลกเปลี่ยนโดยเรือเหนือนั้นมิได้นำมาแค่สินค้าเท่านั้น แต่ยังนำมาสู่ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดแน่นแฟ้นระหว่างชาวบ้านในชุมชนทั้งสองคือ ชุมชนรอบเขาหลวงกับชุมชนที่อยู่ปลายลำน้ำหรือชาวชุมชนรอบเขาหลวงเรียกว่าพวกในกับพวกนอก โดยเรียกตนเองว่าพวกในและพวกที่อยู่ริมอำวนครศรีธรรมราชหรือปลายลำน้ำว่าพวกนอก และเรียกกริยาการออกไป

แลกเปลี่ยนสินค้าที่ปลายลำน้ำว่าไปนอก ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ดำเนินไปจนกระทั่งความเกี่ยวข้องกันแบบเครือญาติ การสร้างความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นที่เรียกกันว่าผูกเกลอกันเป็นเกลอเขา (ชุมชนรอบเขาหลวง) และเกลอเล (ชาวชุมชนปากแม่น้ำ) ได้เอื้อประโยชน์ให้แก่ชุมชนทั้งสองกลุ่มอย่างมากมาย เกิดความไว้วางใจกัน และเกิดความพึ่งพากันในแต่ละช่วงเวลา ดังญาติมิตร ดังเช่น เมื่อกองเรือเหินไหลไปสู่ปากแม่น้ำก็จะจอดเทียบท่าในบ้านที่พวกเขาสนิทสนมหรือที่เป็นเกลอกัน เพราะเป็นที่พำนักและแลกเปลี่ยนที่พวกเขาเชื่อใจกันและกันได้ และรู้สึกปลอดภัย เข้าบ้านเมื่อมีเรือเหินมาเทียบท่าก็จะจัดแจงต้อนรับขับสู้อย่างดีเหมือนดังญาติมิตรมาเยี่ยมเยียนกัน และได้ช่วยเหลือนำผลผลิตถูกบรรทุกมาในเรือเหินออกแลกเปลี่ยนเป็นข้าว กะปิ และเกลือรวมถึงสิ่งของต่าง ๆ โดยการไปรวบรวมสมัครพรรคพวกในหมู่บ้านตามที่ต้องการแลกเปลี่ยนผลผลิตกับชาว คีรีวง ผู้นำข้าวหรือของอื่น ๆ มาแลกเปลี่ยนคนนี้จะทำหน้าที่ดูแลอย่างดีทุกอย่าง จนกระทั่งได้ขนของที่แลกเปลี่ยนมาลงเรือเหินเสร็จสิ้นก็เดินทางทวนแม่น้ำกลับยังชุมชน

ความสัมพันธ์เกลอเขาเกลอเลนี้ยังแสดงออกในเวลาหน้าน้ำ กล่าวคือ เมื่อฤดูน้ำหลากพื้นที่ราบตอนล่างของแม่น้ำจะมีระดับน้ำสูงท่วมที่นาจนไม่สามารถเลี้ยงวัวควายได้ เกลอเลจึงต้องนำวัวควายสัตว์เลี้ยงขึ้นมายังชุมชนรอบเขาหลวงเพื่อฝากเลี้ยงเพราะชุมชนนี้น้ำท่วมไม่ถึง อีกทั้งยังเป็นญาติที่สนิทไว้วางใจได้ว่าทรัพย์สินวัวควายนั้นจะไม่สูญหายอย่างแน่นอน จนเมื่อเวลาน้ำลงแล้วเกลอเลจึงขึ้นมานำเอาวัวควายกลับไปยังบ้านช่องเดิมที่ปากแม่น้ำ ความสัมพันธ์และสนิทชิดเชื้ออันนี้ในบางครั้งได้นำไปสู่ความสัมพันธ์กับเครือญาติที่เต็มรูปแบบกล่าวคือ ได้มีการชอบพอกและแต่งงานกับหนุ่มสาวต่างชุมชนกันก่อให้เกิดสายสัมพันธ์ทางเครือญาติแน่นแฟ้นไปอีกชั้นระหว่างชุมชนทั้งสองบริเวณนี้ ในอีกด้านหนึ่ง คือการเดินทางติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนใกล้เคียง โดยการเดินเท้าลัดเลาะตามหุบเขาที่มีความแตกต่างกับเดินทางโดยเรือเหิน กล่าวคือ การเดินเท้านี้มีจุดประสงค์เพื่อไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนกันระหว่างชุมชนในเขตเทือกเขานครศรีธรรมราชที่มีลักษณะภูมิประเทศและผลผลิตใกล้เคียงกันนั่นเอง เช่น ชุมชนบ้านจันดี และชุมชนข้างกลาง เป็นต้น ชาวบ้านในชุมชนเหล่านี้บางส่วนมีความเกี่ยวข้องเป็นญาติกัน และเมื่อมีงานพิธีสำคัญเช่น งานแต่งงาน งานบวช หรืองานศพ ญาติพี่น้องที่อยู่ต่างชุมชนในเขตหุบเขาก็จะเดินทางข้ามหุบเขามาร่วมในพิธี

ซึ่งแม้ในปัจจุบันการติดต่อสัมพันธ์หรือการคมนาคมจะเปลี่ยนแปลงไป เช่น การมีถนนแทนการล่องเรือหรือการเดินทางเท้า แต่ลักษณะความสัมพันธ์แบบเดิมก็ยังคงอยู่ ดังจะเห็นได้จากเวลาที่มีงานบุญงานประเพณีต่าง ๆ ชุมชนเหล่านี้ก็มีการเดินทางไปมาหาสู่กันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ได้อย่างดีว่า วัฒนธรรม “เกลอเขา เกลอเล” นี้ มีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก

ปัจจุบันชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาลวงได้หันมาสนใจกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น หลายชุมชนจึงเกิดองค์กรสิ่งแวดล้อมขึ้นมา และมีกิจกรรมเกิดขึ้นอยู่อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งองค์กรสิ่งแวดล้อมในชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาลวงประกอบไปด้วย

1) ชมรมอนุรักษ์คีรีวง

ชุมชนคีรีวงเป็นชุมชนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยในปี 2531 อย่างรุนแรง เหตุการณ์ในครั้งนั้นทำให้ชุมชนต้องแสวงหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นว่าชุมชนต้องการที่จะอยู่อาศัยในพื้นที่เดิมหรือไม่ ถ้าชุมชนยังอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร จึงจะปลอดภัยจากภัยต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ชุมชนจึงได้ข้อสรุปว่า หากชุมชนยังจะอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่เดิม ต่อไป ชุมชนก็จำเป็นต้องประกอบอาชีพที่ยั่งยืน คืออาชีพที่เป็นมิตรต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งความจริงแล้ววิถีชีวิตเหล่านี้เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนที่ได้ถูกกลืนไปกับกระแสนิยมและการพัฒนาไปนั่นเอง ประกอบกับมีทั้งองค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการในท้องถิ่นได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือจึงทำให้กิจกรรมด้านการอนุรักษ์ของชุมชนพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ และได้เกิด “กองทุนเดิมสีเขียวให้เขาลวง” ขึ้น

กิจกรรมด้านการพัฒนาส่งเสริมอาชีพที่ยั่งยืนและการอนุรักษ์ของชุมชนคีรีวงได้พัฒนาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งจากความช่วยเหลือจากองค์กรต่าง ๆ เช่น มูลนิธิโกมล คีมทอง มูลนิธิอาสาพัฒนาสังคม หรือจะเป็นสวนสร้างสรรค์นาคร-บวรรัตน์ โครงการกองทุนไทย-ออสเตรเลีย มูลนิธิไทยรัฐ เป็นต้น และอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญก็คือ ปัจจัยที่อยู่ภายในชุมชน เช่น ความเข้มแข็ง ความสามัคคีของชุมชน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นเสมือนปัจจัยเสริมสร้างให้เกิดกิจกรรมเกี่ยวกับอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชนคีรีวงรุดหน้าขึ้นอย่างรวดเร็ว ในเวลาไม่กี่ปีก็ได้เกิดกิจกรรมและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ขึ้นมามากมาย กิจกรรมฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ การปลูกป่า การประกอบอาชีพที่ยั่งยืน เช่น การทำสวนสมรมแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว การแปรรูปผลผลิต เช่น ทูเรียนกวน กลุ่มทำขนม การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เช่น กลุ่มเพาะพันธุ์ไม้พื้นเมือง กลุ่มจักสาน กลุ่มทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลุ่มบ้านสมุนไพร กลุ่มใบไม้ เป็นต้น

เพียงไม่กี่ปี หลังจากที่ชุมชนคีรีวงได้ดำเนินกิจกรรมเพื่อวิถีชีวิตที่ยั่งยืนขึ้นมา ชุมชนคีรีวงก็กลายเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ทั้งในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน กิจกรรมอาชีพที่ยั่งยืนหรือจะเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน ซึ่งชุมชนคีรีวงก็ได้กลายมาเป็นเวทีแห่งการเรียนรู้ของชุมชนต่าง ๆ ในการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยชุมชนคีรีวงมีกลุ่มต่าง ๆ ที่ดำเนินกิจกรรมด้านความยั่งยืนของอาชีพและสิ่งแวดล้อม คือ

1.1) กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน และอุทยานแห่งชาติเขาหลวง กิจกรรมที่มีก็คือการเดินป่าในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ สู่ยอดเขาหลวง การบริการบ้านพักแบบบ้านพักชุมชน (Home Stay) เพื่อการศึกษาวิถีชีวิตของชุมชน เช่น ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมของชุมชน และการประกอบอาชีพของชุมชน เช่น การนำชมสวนสมรมของชาวบ้าน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนก็หวังได้รับการรู้จักกันอย่างกว้างขวาง

1.2) กลุ่มมัดย้อม เป็นการนำเอาวัตถุดิบจากธรรมชาติมาใช้ในการย้อมสีผ้าเหมือนเช่นในอดีต แทนการใช้สารเคมีดังเช่นในปัจจุบันวัตถุดิบที่นำมาใช้ก็เป็นจำพวกเปลือกไม้ ใบไม้ แก่นไม้หรือเปลือกผลไม้ที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น และไม่เป็นอันตรายต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งฝ้ายมัดย้อมของชุมชนก็หวังได้นำมาทำเป็นผ้าถุง ย่าม เสื้อ ผ้าพันคอ เป็นต้น ซึ่งผลิตภัณฑ์ฝ้ายมัดย้อมของชุมชนก็หวังสามารถสร้างรายได้ให้ชุมชนได้ครัวเรือนและหลายพันบาทต่อเดือน

1.3) กลุ่มแปรรูปทุเรียนกวน เป็นการนำทุเรียนพันธุ์พื้นเมือง ซึ่งมีอยู่อย่างมากมายในท้องถิ่นและมีราคาถูกนำมาแปรรูปโดยการกวนและใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติมาห่อ คือ กาบหมากเป็นการแปรรูปผลผลิตถนอมอาหารและเป็นการเพิ่มคุณค่าของผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสร้างรายได้ให้ชุมชนอย่างยั่งยืน

1.4) กลุ่มเพาะพันธุ์ไม้พื้นเมือง เป็นการนำเอาพันธุ์ไม้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และในชุมชนมาเพาะขยายพันธุ์ ทั้งเพื่อการจำหน่ายและอีกส่วนหนึ่งก็นำมาปลูกในหมู่บ้าน และพื้นที่ทำสวน สมรมซึ่งเป็นเสมือนการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชน พืชที่นำมาขยายพันธุ์ เช่น ส้มแขก มังคุด ทุเรียนพันธุ์พื้นเมือง และพืชสมุนไพรต่าง ๆ

1.5) กลุ่มจักสาน เป็นการนำวัสดุในท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ ทั้งเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือนและใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น โตรีระ (ลักษณะคล้ายกระบุง ใช้ใส่ผลไม้ ทำจากไม้ไผ่สาน) รัง (วัสดุห่อผลจำปาตะ ทำจากใบมะพร้าวสาน) ตลอดจนเครื่องใช้อื่น ๆ และส่วนหนึ่งยังสามารถส่งขายสร้างรายได้กับชุมชนได้อีกทางหนึ่ง ตลอดจนวัสดุเหล่านี้ก็สามารถย่อยสลายไม่เป็นอันตรายต่อสภาพแวดล้อมอีกด้วย

1.6) กลุ่มบ้านสมุนไพร เป็นการนำสมุนไพรซึ่งมีอยู่ในท้องถิ่นและบางส่วนก็ยังเป็นของเหลือใช้ นำแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพร เช่น สบู่จากเปลือกมังคุด ผลิตภัณฑ์จากส้มแขก แชมพูและครีมนวดผมที่มีส่วนผสมจากพืชธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งเป็นการนำ

วัตถุประสงค์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นและชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์และมูลค่าและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ชมรมอนุรักษ์ศิรีวง, 2544)

ชุมชนศิรีวงมีกลุ่มและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นหลายกลุ่มด้วยกัน จึงไม่น่าแปลกใจว่าทำไมชุมชนศิรีวงจึงเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงในด้านความเข้มแข็งของชุมชนและการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนศิรีวงจึงเป็นเสมือนเวทีแห่งการเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง และชุมชนอื่น ๆ ที่มีความสนใจในการทำงานในกิจกรรม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม

2) กลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำคลองกลาย

กลุ่มอนุรักษ์คลองกลายเกิดจากการรวมตัวกันของชาวบ้านในตำบลกรุงชิงกิ่งอำเภอหนองพิดำ โดยเฉพาะในหมู่ที่ 6 เป็นการรวมตัวกันของชาวบ้านเพื่อต่อต้านการสร้างเขื่อนในบริเวณคลองกลาย ทางตอนเหนือของหมู่บ้าน เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2543 โดยมีสมาชิกประมาณ 30 คน

วัตถุประสงค์ของกลุ่ม

2.1) คัดค้านการสร้างเขื่อนที่จะก่อสร้างบริเวณคลองกลาย ซึ่งเป็นบริเวณต้นน้ำลำธารของชุมชน

2.2) เพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ให้คงอยู่สืบต่อไป

กิจกรรมของกลุ่ม

- รณรงค์ต่อต้านการสร้างเขื่อน เช่น การทำป้ายรณรงค์ การจัดนิทรรศการต่อต้านการสร้างเขื่อน เป็นต้น

- การดูแลการทำลายป่า เช่น การลักลอบล่าสัตว์ การลักลอบนำกล้วยไม้จันทน์ออกจากป่า เป็นต้น

- การจัดเวทีชาวบ้านต่อต้านการสร้างเขื่อน

- มีการติดต่อเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก เช่น สัมภาษณ์คนจน เครือข่ายลุ่มน้ำ เป็นต้น

- มีการดูงานในพื้นที่อื่น ๆ ที่ประสบปัญหาการสร้างเขื่อน

- กิจกรรมการบวชป่า

- ร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชนในพื้นที่คือ กลุ่มเยาวชนรักษ์ถิ่นคลองกลาย กลุ่มรักษ์กรุงชิง ในการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม

- มีการประชุมกลุ่มทุกเดือน
- การทำค่ายเยาวชนทุกปี (กลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำคลองกลาย, 2546)

3) ชมรมอนุรักษ์บ้านวังลุง ได้ก่อกำเนิดขึ้นโดยชาวบ้านหมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 1 ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี รวมตัวกันตั้งเป็นชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติขึ้นมา ซึ่งสาเหตุสำคัญเกิดจากเหตุการณ์อุทกภัยรุนแรงเมื่อปี พ.ศ.2531 ทำให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติมากขึ้น และได้รวมตัวกันดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเรื่อยมา และได้มีการก่อตั้งชมรมขึ้นในปี พ.ศ.2540 มีสมาชิกจากเดิม 28 คน จนถึงปัจจุบันมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 200 กว่าคน

วัตถุประสงค์ของชมรม

3.1) กระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

3.2) เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน
ต่อบุคคลที่มาเยี่ยมชม

3.3) เพื่อใช้ชาวบ้านมีรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว

กิจกรรมของชมรม

- มีการเดินตรวจป่าเดือนละครั้ง เพื่อป้องกันการลักลอบล่าสัตว์และตัดไม้
- มีการจัดกิจกรรมทัวร์ป่าศึกษาธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ซึ่งชมรมฯ มีนักร้องความหมายธรรมชาติ ซึ่งผ่านการอบรมโดยมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เป็นมัคคุเทศก์คอยนำทาง และสื่อความหมาย

- มีการจัดประชุมกลุ่มเป็นประจำทุกเดือน

- มีการจัดการการท่องเที่ยวน้ำตกวังลุง (สองรัก) ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน มีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมเพื่อนำมาพัฒนาชุมชนฯ ในด้านต่าง ๆ เช่น พัฒนาคูคลองโดยจัดฝึกอบรมเพิ่มความรู้ในด้านต่าง ๆ การจัดทัศนศึกษาดูงานในพื้นที่ต่าง ๆ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณน้ำตก เป็นต้น

ชมรมอนุรักษ์บ้านวังลุงมีการแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 7 ฝ่ายด้วยกัน คือ

1. ฝ่ายพิทักษ์ป่า ทำหน้าที่ในการตรวจตราและเฝ้าระวังรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น
2. ฝ่ายเพาะพันธุ์ไม้ ทำหน้าที่เพาะพันธุ์ไม้ในการปลูกป่าเพิ่มเติม
3. ฝ่ายทัวร์ป่า ทำหน้าที่เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าภายในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

4. ฝ่ายสำนักงาน ทำหน้าที่เกี่ยวกับในการจัดการสำนักงานและจัดทำเอกสารต่าง ๆ
 5. ฝ่ายปลูกจิตสำนึก ทำหน้าที่เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกโดยการเผยแพร่ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 6. ฝ่ายบริหารจัดการน้ำตกวังลุง ทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำตกวังลุง และจัดเก็บค่าธรรมเนียมการเข้าชมน้ำตก
 7. ฝ่ายตรวจสอบและประเมินผล ทำหน้าที่ที่ตรวจสอบและประเมินผลของฝ่ายต่าง ๆ ภายในชมรมฯ (ชมรมอนุรักษ์บ้านวังลุง, 2545)
- ชมรมอนุรักษ์บ้านวังลุงเป็นอีกชมรมหนึ่งซึ่งมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและกิจกรรมด้านทิวทัศน์ ชมรมอนุรักษ์บ้านวังลุงจึงเป็นสถานที่เรียนรู้และดูงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอยู่อย่างสม่ำเสมอ

4) ชมรมมนุษยชาติรักษ์เขาหลวง

ชมรมมนุษยชาติรักษ์เขาหลวง หมู่ที่ 1 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี เป็นการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของสมาชิกประมาณ 30 คน มีการรวมตัวก่อตั้งเป็นชมรมอย่างชัดเจนในปี พ.ศ.2535 แต่ก่อนจากนั้นก็มีการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว แต่ยังไม่มีการรวมตัวกันอย่างแน่นชัด เช่น การทำป้ายรณรงค์ ทำใบปลิวต่อต้านการทำลายป่า เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของชมรม

- 4.1) เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติ
- 4.2) เพื่อการศึกษาหาความรู้ของนักเรียน นักศึกษาและประชาชน โดยทั่วไปเพื่อให้เข้าใจในระบบธรรมชาติ และอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล
- 4.3) เพื่อส่งเสริมและแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอพรหมคีรีและในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

4.4) เพื่อเพิ่มรายได้ให้ชุมชน

กิจกรรมของชมรม

- เพาะพันธุ์ไม้ป่า ทั้งเพื่อจำหน่ายและปลูกทดแทนทั้งในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง และในชุมชน
- กิจกรรมปลูกป่าตามสถานที่ต่าง ๆ
- กิจกรรมการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- กิจกรรมการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น การเก็บขยะในชุมชนและสถานที่ต่าง ๆ
- ร้านน้ำชา ที่เป็นสถานที่พบปะพูดคุยของสมาชิกในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

ลักษณะกิจกรรมของชมรมมนุษยชาติรักษ์เขาหลวงส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การปลูกจิตสำนึกในการดูแลรักษาธรรมชาติให้กับเยาวชน เช่น การนำเด็ก ๆ เข้าไปเที่ยวไปเรียนรู้สภาพธรรมชาติในป่าเขา อันจะนำมาซึ่งจิตสำนึกที่ดีกับธรรมชาติสืบต่อไป (ชมรมมนุษยชาติรักษ์เขาหลวง, 2540)

กิจกรรมของชมรมฯ ส่วนหนึ่งจะร่วมกับสมาพันธ์นักศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ในการเข้ามาทำกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่อีกด้วย

5) ชมรมอนุรักษ์อ้ายเจียว

ชมรมอนุรักษ์อ้ายเจียว หมู่ที่ 3 ตำบลทอนหงษ์ อำเภอพรหมคีรี ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2542 เป็นการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งเห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่มีสมาชิกประมาณ 30 คน

กิจกรรมของชมรม

- การเพาะพันธุ์ไม้ป่า

- การปลูกป่าโดยใช้พันธุ์ไม้ในท้องถิ่น

- การพบปะพูดคุยของสมาชิกในเรื่องแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สัมภาษณ์ประธานชมรมฯ 2546)

กิจกรรมของชมรมอนุรักษ์อ้ายเจียวยังไม่สามารถปฏิบัติกันได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอเพราะสมาชิกของชมรมฯ ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ซึ่งมีอาชีพทำสวนผลไม้และสวนยางพารา สมาชิกจึงไม่มีเวลาที่จะมาทำกิจกรรมกับชมรมมากนัก

6) ชมรมอนุรักษ์ปลายอวน

ชมรมอนุรักษ์บ้านปลายอวน หมู่ที่ 5 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี เป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านในหมู่บ้านปลายอวน เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติโดยมีการรวมตัวก่อตั้งเป็นชมรมเมื่อปี พ.ศ.2539

วัตถุประสงค์ของชมรม

6.1) เพื่อส่งเสริมความรู้แก่สมาชิกและเยาวชนให้เกิดจิตสำนึก ร่วมกันในการอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ให้เป็นสมบัติของส่วนรวมสืบต่อไป

6.2) เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบางส่วนที่มีศักยภาพเหมาะสมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

แนวทางการปฏิบัติและกิจกรรมของชมรมฯ

- การทำประโยชน์ให้กับชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การสร้างลานกีฬาด้านยาเสพติด เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนมาสนใจกีฬา สนใจธรรมชาติแทนที่จะยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด
- การจัดกิจกรรมเสริมความรู้และประสบการณ์ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่สมาชิก เช่น การศึกษาดูงานด้านการอนุรักษ์ในพื้นที่อื่น ๆ เป็นต้น
- การจัดกิจกรรมสร้างก่านิยมและจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ เช่น การบวชป่า การจัดกิจกรรมในวันเด็ก โดยการสอดแทรกความรู้และจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์เข้าไป เช่น การจัดนิทรรศการในการธรรมชาติ การให้เล็ก ๆ แข่งขันวาดภาพเขียนเรื่องความเกี่ยวกับธรรมชาติ เป็นต้น
- การจัดบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แก่นักท่องเที่ยว โดยพื้นที่ที่ใช้ประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวคือเส้นทางเดินป่าจากหมู่บ้านสู่น้ำตกพรหมพิมาน (ชมรมอนุรักษ์ปลาอวน, 2539)

กิจกรรมของชมรมอนุรักษ์บ้านปลาอวนมีกิจกรรมอยู่อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ทุกครั้งที่ชุมชนมีกิจกรรมอะไร ชมรมฯ ก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมเสมอและบางครั้งชมรมก็จะเข้าไปจัดกิจกรรมนั้น ๆ เอง เช่นกิจกรรมวันเด็ก กิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น

7) กลุ่มรักษ์กรุงชิง

กลุ่มรักษ์กรุงชิง เกิดจากกลุ่มคนหนุ่มสาวในตำบลกรุงชิงได้รวมตัวกันทำกิจกรรมเพื่อชุมชนขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิจกรรมของกลุ่ม

- การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม
- การสร้างเครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวกับองค์กรภายนอก ทั้งในประชาคม

อนุรักษ์เทือกเขาหลวงและกลุ่มอื่น ๆ

- การทำงานวิจัยการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนมีส่วนร่วม โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

- การร่วมทำกิจกรรมร่วมกับองค์กรบริหารส่วนตำบลกรุงชิง

- การเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านทั้ง 9 หมู่บ้านในตำบลกรุงชิง โดยการนำลักษณะเด่นของแต่ละหมู่บ้านมาสร้างเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวในตำบล คือ หมู่ที่ 1 กลุ่มทะเลหมอกเขาเหล็ก หมู่ที่ 2 กลุ่มไร่วงเวียนครก หมู่ที่ 3 บ่อน้ำร้อน หมู่ที่ 4 กลุ่มร้านค้าชุมชน หมู่ที่ 5 กลุ่มเดินป่าสันเขิน หมู่ที่ 6 กลุ่มบ้านพักในสวนทุเรียน หมู่ที่ 7 กลุ่มชุมชนอนุรักษ์ป่า หมู่ที่ 8 กลุ่มท่องเที่ยวป่าประ หมู่ที่ 9 กลุ่มบ้านพักริมสระน้ำ กิจกรรมท่องเที่ยวแก่งคลองกลายของ อบต.กรุงชิง

- การเป็นพื้นที่ตัวอย่างในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่ชุมชนอื่น ๆ ทั้งการเป็นสถานที่ดูงาน หรือการเป็นวิทยากรแก่ชุมชนภายนอก (เชาวลิต สิริฤทธิ์, 2545)

8) กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบลข้างกลาง

ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบลข้างกลาง เป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านใน 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 14 ตำบลข้างกลาง กิ่งอำเภอข้างกลาง จำนวนประมาณ 50 คน มารวมตัวกันเป็นชมรมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนและในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง เริ่มก่อตั้งเมื่อประมาณปี พ.ศ.2542

กิจกรรมของชมรม

- การปลูกต้นไม้ในหมู่บ้านและในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม
- การร่วมกันพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การร่วมกันพัฒนาแม่น้ำลำคลองและป่าที่เสื่อมโทรม
- การพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์ให้มีความอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีคุณค่า
- การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เข้าใจถึงคุณค่าของทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น การจัดนิทรรศการการอนุรักษ์ธรรมชาติในโอกาสต่าง ๆ
- การดูแลและรักษาทรัพยากรป่าไม้ ที่ยังสมบูรณ์ให้คงธรรมชาติสืบต่อไป (ชมรมอนุรักษ์ข้างกลาง, 2543)

กิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมฯ จนถึงปัจจุบันอาจจะยังไม่มีมากนักเพราะเป็นชมรมที่ตั้งขึ้นมาใหม่คาดว่าในอนาคตข้างหน้าชมรมจะเติบโตมากกว่านี้

9) กลุ่มอนุรักษ์ตำบลเขาพระ

กลุ่มอนุรักษ์ตำบลเขาพระ เกิดจากการรวมตัวกันของสมาชิกในองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ และชาวบ้านในตำบลเขาพระ อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในพื้นที่ตำบลเขาพระ และภายในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

วัตถุประสงค์

9.1) ร่วมมือกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในตำบลเขาพระและอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

9.2) การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนและอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

กิจกรรมของกลุ่ม

- กิจกรรมรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนในโอกาสต่าง ๆ เช่น การปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสต่าง ๆ เป็นต้น

- การจัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน และอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

- การร่วมกิจกรรมการพัฒนาเครือข่ายในประชาคมอนุรักษ์เพื่ออกเขาหลวง (สัมภาษณ์ สติติ สุขเดช, 2546)

กลุ่มอนุรักษ์ตำบลเขาพระ เป็นกลุ่มที่เพิ่งก่อตั้งขึ้นมาใหม่ ดังนั้นกิจกรรมต่าง ๆ จึงยังไม่ค่อยมีมากนัก แต่กลุ่มอนุรักษ์ตำบลเขาพระก็ได้เข้าร่วมกิจกรรมภายในประชาคมอนุรักษ์เพื่ออกเขาหลวงอยู่อย่างสม่ำเสมอ

4.2 พัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เพื่ออกเขาหลวง

พัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เพื่ออกเขาหลวงสามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ

4.2.1 พัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

การก่อเกิดและพัฒนาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง สามารถแบ่งได้เป็นยุคต่าง ๆ ตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และประชากร ที่จะมีการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลา และยุคสมัยต่าง ๆ ซึ่งสามารถที่จะจำแนกพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เพื่ออกเขาหลวงได้ดังนี้

1) ยุคพึ่งพิงธรรมชาติ (2328 – 2502)

ชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงส่วนใหญ่เป็นชุมชนเก่ามีประวัติศาสตร์ของชุมชนที่มีมาหลายร้อยปี ดังจะเห็นได้จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ค้นพบในปัจจุบัน ในอดีตชุมชนส่วนใหญ่เป็นชุมชนเล็ก ๆ ตั้งอยู่ในที่ราบระหว่างหุบเขา เช่น ชุมชนคีรีวง ชุมชนกรุงชิง ดังนั้นการอยู่อาศัยตลอดจนการใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ที่โอบล้อมไปด้วยป่าเขา จึงจำเป็นที่จะต้องวิถีชีวิตที่พึ่งพิงไปกับธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตัวอย่างเช่น การเพาะปลูกพืชผลก็จะทำสวนในลักษณะของสวนสมรม คือ การปลูกพันธุ์ไม้หลาย ๆ ชนิด เช่น ทุเรียน สะตอ มังคุด จำปาตะ ลางสาด ลูกเนียง ไว้ในพื้นที่เดียวกัน ลักษณะของสวนสมรม จึงไม่ต่างอะไรกับสภาพป่าที่อยู่โดยรอบ การเดินทางไปดูแลตลอดจนเก็บเกี่ยวผลผลิตจากสวนสมรม หรือการเข้าไปหาของป่า

ก็อาจจะต้องพบเจอกับเสือ หมี หรือสัตว์ร้ายต่าง ๆ ก่อนเข้าป่าจึงต้องมีพิธีเบิกป่า ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่เป็นลักษณะการขออนุญาต หรือการเคารพบูชาเจ้าป่าเจ้าเขา อย่าให้พบกับเพศภัยระหว่างการเดินทาง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการเคารพยำเกรงต่อธรรมชาติ จึงมีการแสดงออกมาเป็นพิธีกรรมต่าง ๆ นั้นเอง และนอกจากนั้นสิ่งของ เครื่องอุปโภค บริโภค ตลอดจนเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ ก็ล้วนนำมาจากป่าทั้งสิ้น เช่น การสานโต๊ะ (อุปกรณ์ใส่ผลไม้คล้ายกระบุง) จากไม้ไผ่ การสานซัง (อุปกรณ์ห่อจำปาตะ) จากใบมะพร้าว การสร้างบ้านเรือนตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ก็เป็นผลิตผลจากป่าทั้งสิ้น

การติดต่อกับโลกภายนอกจะมีนาน ๆ สักครั้ง ก็คือการรวบรวมผลิตผลจาก ชุมชน เช่น ผลไม้สด ทุเรียนกวน หวาย น้ำผึ้งหรือของป่าต่าง ๆ ล่องเรือลงไปแลกเปลี่ยนกับชุมชนทางด้านปลายแม่น้ำของที่แลกเปลี่ยนกลับมาก็จะเป็นสิ่งของที่ชุมชนไม่มีหรือไม่สามารถผลิตได้ เช่น ข้าว เหล้า กะปิ น้ำปลา ปลาเค็ม ปลาแห้ง เป็นต้น และการติดต่อกับชุมชนภายนอกในลักษณะนี้ยังทำให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ ที่มีเอกลักษณ์เกิดขึ้นมาคือวัฒนธรรม “เกลอลเขาเกลอล” ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มีการผูกคองกันระหว่างชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงกับชุมชนที่ราบลุ่มและชุมชนริมทะเล จะเห็นได้ว่าชุมชนรอบเขาหลวงในอดีตมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างแยกไม่ออก

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในยุคนี้จะเป็นการจัดการที่ควบคู่ไปกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน เพราะในยุคนี้ชุมชนอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างแยกไม่ออก การดำเนินชีวิตและแหล่งปัจจัยต่าง ๆ ก็ล้วนมาจากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าเขาหลวง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนนั้นสามารถทำได้เต็มที่ ซึ่งชุมชนรอบเขาหลวงจะมีรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะของป่าชุมชน ซึ่งมีการแบ่งการจัดการพื้นที่ป่าไว้ในลักษณะต่าง ๆ คือ 1) พื้นที่ป่าใช้สอยก็จะเป็นพื้นที่ป่าที่อยู่รอบ ๆ ชุมชน ที่ชุมชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ 2) พื้นที่ป่าประ จะเป็นที่ที่ชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์ด้วยการเก็บลูกประ (ไม้ในตระกูลเถาวัล) ซึ่งชุมชนก็จะมีกติกาคือห้ามตัดฟัน โคนทำลายต้นประก่อนจะถึงฤดูลูกประแตก ก็จะมีพิธีกรรมการเบิกป่าประ ซึ่งเป็นพิธีการขออนุญาตเจ้าป่าเจ้าเขาที่จะเข้าไปเก็บเกี่ยวผลิตผลจากป่าประ 3) พื้นที่สวนสมรม ซึ่งชุมชนจะทำสวนผลไม้โดยปลูกไม้ผลต่าง ๆ ไว้ในพื้นที่ป่าเขาหลวง ลักษณะของสวนสมรมจะเป็นการปลูกพืชแบบผสมผสานไปกับพื้นที่ป่า โดยแทบที่จะแยกไม่ออกกว่าส่วนไหนเป็นพื้นที่ป่าส่วนไหนเป็นพื้นที่สวนสมรม แต่จะเป็นการรับรู้กันภายในชุมชนว่าบริเวณไหนเป็นพื้นที่ของใคร 4) พื้นที่ป่าสันปันน้ำ หรือพื้นที่อนุรักษ์จะเป็นพื้นที่ที่ชุมชนแทบจะไม่ได้เข้าไปใช้ประโยชน์ทำไถน เพราะถือว่าเป็นพื้นที่ของเจ้าป่าเจ้าเขา มนุษย์ไม่สมควร

จะเข้าไป พื้นที่ในส่วนนี้จึงถูกรักษาเอาไว้ ใครจะเข้าไปใช้ประโยชน์ก็ต้องขออนุญาตเจ้าป่า เจ้าเขาก่อน จะเห็นได้ว่าการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในยุคนี้จะเป็นการจัดการเพื่อยั่งยืน ซึ่งการจัดการที่เกิดขึ้นจะควบคู่ไปกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนในยุคนั้น จนแทบที่จะแยกไม่ออก

2) ยุคเริ่มต้นการพัฒนา (2503-2509)

จากในอดีตที่ชุมชนรอบเขาหลวงเป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่อาศัยอยู่ตามที่ราบเชิงเขา เมื่อเวลาผ่านไปเนิ่นนานขึ้น ชุมชนต่าง ๆ ก็มีเติบโตขึ้นตามการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร พื้นที่หมู่บ้านก็เพิ่มขึ้นตามความต้องการ ทั้งด้านที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกิน จึงมีการหักร้างถางพงเพื่อการใช้ประโยชน์มากขึ้นจากในอดีต การพัฒนาหลาย ๆ อย่างจากภายนอกเริ่มเข้ามา ชุมชนต่าง ๆ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต แต่ยังไม่มากนักซึ่งพอที่จะสรุปการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

- คนในชุมชนเพิ่มมากขึ้นจากในอดีต
- จำเป็นที่จะต้องหักร้างถางพง เพื่อเป็นพื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ทำกิน

เพิ่มขึ้น

- ปี พ.ศ.2505 เกิดวาตภัย ที่แหลมตะลุมพุก บ้านเรือนและสวนผลไม้บางส่วนเสียหาย แม่น้ำตื้นเขิน บางแห่งล่องเรือไม่ได้ต้องเปลี่ยนมาเป็นเส้นทางเดินเท้าหรือเกวียนแทน

- เริ่มมีการติดต่อกับสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมากขึ้น จากในอดีต เริ่มมีการค้าขายแทนการแลกเปลี่ยน

- มีการปลูกยางพารากันมากขึ้น แต่ลักษณะการปลูกยังเป็นลักษณะของป่ายาง คือ มีพืชชนิดอื่น ๆ อยู่ในป่ายางด้วย เช่น หวาย ลูกเนียง สะตอ เป็นต้น

- ปี พ.ศ.2504 เกิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 การพัฒนาต่าง ๆ เริ่มเข้ามาในพื้นที่

- หน่วยงานราชการต่าง ๆ เริ่มเข้ามาในพื้นที่

ยุคนี้เป็นยุคที่วิถีชีวิตของคนในชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น การเปลี่ยนจากการทำสวนผลไม้มาเป็นสวนยางพารา (ป่ายาง) การติดต่อกับสังคมภายนอกมีมากขึ้น บางชุมชนมีทางเดินหรือทางเกวียนที่สามารถนำผลผลิตไปขายยังภายนอกได้เพิ่มขึ้น จากในอดีตที่สามารถขนส่งได้ด้วยทางเรือเพียงอย่างเดียว แต่เนื่องด้วยสภาพภูมิศาสตร์ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเดินทางเข้าออก ทำให้ชุมชนที่อยู่รอบ ๆ เขาหลวงยังได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่นัก การติดต่อกับโลกภายนอกก็ยังขึ้นอยู่กับสภาพอากาศและฤดูกาล การเข้ามาของสิ่งอำนวยความสะดวกและ

ความเจริญต่าง ๆ จึงเข้ามาสู่ชุมชนไม่มากนัก ชุมชนรอบเขาหลวงจึงมักถูกมองจากชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ เป็นพวกกล้าหลังต่อความเจริญต่าง ๆ จึงมักมีชื่อเรียกผู้คนรอบเขาหลวงว่า “หมูเหนื่อ” “หมูเขา” “หมูควน” หรือ “หมูหลังเขา” ซึ่งหมายถึงพวกที่ยังกล้าหลังต่อความเจริญนั่นเอง

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในยุคนี้จะเริ่มเป็นการจัดการค้าขาย เพราะยุคนี้ชุมชนเริ่มมีการติดต่อกับชุมชนภายนอกเพิ่มขึ้น โดยการนำทรัพยากรธรรมชาติจากป่าเขาหลวงไปติดต่อกับชุมชนพื้นล่าง เช่น การนำน้ำผึ้ง สัตว์ป่า เขาสัตว์ หนังสัตว์ น้ำผึ้ง ผลไม้และผลิตผลจากป่าไปค้าขายกับชุมชนพื้นล่าง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติก็ยังคงเป็นการจัดการเหมือนในยุคฟิงฟิงธรรมชาติ แม้ทรัพยากรจะถูกใช้ไปมากขึ้นเพื่อการติดต่อกับค้าขาย แต่กฎกติกาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติก็ยังเป็นรูปแบบเดิม แม้นคนในชุมชนจะมีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่ทรัพยากรก็ยังมีเพียงพอกับความต้องการของชุมชน ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่าเขาหลวงและการคมนาคมที่ยังไม่สะดวก เพราะชุมชนยังติดต่อกับชุมชนพื้นล่างโดยใช้การล่องเรือไปมาหาสู่กัน ในฤดูน้ำหลากหรือฤดูแล้ง ชุมชนก็ไม่สามารถนำทรัพยากรออกไปค้าขายกับชุมชนภายนอกได้

3) ยุคกอบโกยผลประโยชน์จากธรรมชาติ (2510-2518)

เมื่อมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ความต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว การพัฒนาจากภาครัฐมีมากขึ้น คนในชุมชนได้ติดต่อกับสังคมภายนอกมากขึ้น และได้รับเอาอิทธิพลและวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้ามาอย่างมากมาย ซึ่งสาเหตุที่ผู้วิจัยเรียกยุคนี้ว่าเป็นยุคกอบโกยประโยชน์จากธรรมชาติ เป็นเพราะว่าทั้งชุมชนท้องถิ่นนายทุนหรือคนของรัฐบางส่วนต่างก็มุ่งประโยชน์จากอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ที่ใครมีอำนาจหรือมีโอกาสก็จะตักตวงเอาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในป่าเขาหลวงได้อย่างเต็มที่ ซึ่งพอที่จะสรุปการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในยุคนี้ได้ คือ

- มีถนนหนทางที่สามารถติดต่อกับสังคมภายนอกได้สะดวกขึ้น
- การพัฒนาจากภาครัฐมีมากขึ้น เช่น การพัฒนาทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และการพัฒนาทางการศึกษา เป็นต้น
- การเปลี่ยนจากการทำสวนผลไม้ (สวนสมรม) การปลูกยางในรูปแบบเดิม (ป่ายาง) มาเป็นการปลูกยางพาราพันธุ์ดี ตามการส่งเสริมของกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สทย.) คือต้องปลูกยางพาราเป็นพืชเชิงเดี่ยว
- ชุมชนมองทรัพยากรธรรมชาติเป็นมูลค่ามากกว่าคุณค่า เช่น การมอดันไม้หนึ่งตัน ก็มองว่าจะได้เนื้อไม้เท่าใด สามารถขายได้เท่าไร การ “ออกปาก” การ “ลงแขก”

ก็เปลี่ยนมาเป็นการว่าจ้าง (ประชุมกลุ่ม, 2546) ซึ่งมุมมองที่เปลี่ยนไปในลักษณะนี้ส่งผลมาจาก ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เข้ามาในชุมชน

- คนในชุมชนเริ่มมีฐานะทางการเงินที่ดีขึ้น (รายได้) มีบ้านหลังโตขึ้น อยู่ดีกินดีขึ้น

- มีการใช้ปุ๋ย ใช้สารเคมี ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการทำการเกษตรเพื่อให้ได้ผลผลิตมากยิ่งขึ้น

- คนในชุมชนเริ่มออกไปอยู่อาศัยในสังคมภายนอกมากขึ้น เช่น การส่งลูกหลานไปเรียนในเมือง ในกรุงเทพฯ การออกไปขายแรงงานของคนหนุ่มสาว ซึ่งสังเกตได้จากจำนวนคนหนุ่มสาวในหมู่บ้านที่ลดน้อยลง ส่วนใหญ่ที่เหลืออยู่ก็จะเป็นคนแก่และเด็กเล็ก (ประชุมกลุ่ม, 2546)

- ทรัพยากรธรรมชาติเริ่มร่อยหรอลง เช่น ทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และแร่ธาตุต่าง ๆ

- เกิดผลกระทบกลับคืนสู่ชุมชน เช่น พ.ศ.2518 เกิดน้ำท่วมใหญ่อีกครั้ง ที่ชุมชนศิรีวง

ยุคนี้นับได้ว่าเป็นยุคที่ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว ทั้งจากคนในชุมชน นายทุนและรัฐ วิถีชีวิตของคนในชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น สังเกตได้จากการมีบ้านหลังใหญ่ขึ้น บางครอบครัวมีรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ใช้ บ้านเรือนเปลี่ยนจากบ้านหลังคามุงจาก มุงชิงมาเป็นหลังคามุงสังกะสี มุงกระเบื้อง อาหารการกินเปลี่ยนจากผักกูด หยวกกล้วยป่า มาเป็นเนื้อหมู ปลาทะเล ปลากระป๋อง จากในเมือง การผลิตจากที่เคยผลิตแค่เพียงพอกินก็เปลี่ยนมาเป็นการผลิตเพื่อการค้า เช่น ในอดีตมีสวนผลไม้แบบสวนสมรม ปลูกยางแบบป่ายางคือมีพืชหลายชนิดอยู่ในพื้นที่เดียวกัน สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตมาใช้อุปโภค-บริโภคได้ตลอดปี แทนจะไม่ต้องซื้อหาของกินของใช้จากภายนอก เช่น ในป่ายาง นอกจากมีต้นยางแล้วก็ยังมีทุเรียน สะตอ ลูกเนียง และพืชผักต่าง ๆ ที่สามารถนำมาบริโภคในชีวิตประจำวันได้ ส่วนของใช้ก็สามารถหาได้จากป่ายางไม่ว่าจะเป็น หวาย ไม้ไผ่ ย่านลิเภาที่สามารถนำมาทำเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ ในครัวเรือนได้ ชาวบ้านเล่าว่า บางครั้งเข้าไปกรีดยางก็อาจเจอเสือในสวนยางได้ ซึ่งนับเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความอุดมสมบูรณ์ของการทำการเกษตรแบบผสมผสานในอดีต

ในยุคนี้ชุมชนก็เปลี่ยนลักษณะการผลิตไปเป็นการผลิตเพื่อการค้า ผลไม้ก็ปลูกชนิดเดียวเพื่อให้ขายได้ครั้งละมาก ๆ ป่ายางพันธุ์พื้นเมืองก็ถูกโค่นเปลี่ยนไปเป็นยางพาราพันธุ์ดี ให้น้ำยางได้มาก การปลูกก็เปลี่ยนแปลงไปเป็นการปลูกยางพาราเพียงอย่างเดียวไม่มี

พืชอื่นแซม เพื่อที่จะสามารถดูแลรักษาให้ปุ๋ยให้ยา ตลอดจนเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ง่ายขึ้น ตามคำแนะนำของกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) ยุคนี้สภาพต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ทั้งในชุมชนและพื้นที่ป่าที่ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นจากการทำสัมปทานป่าไม้ การสัมปทานเหมืองแร่ การทำสวนยางพารา การทำสวนผลไม้ หรือการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า เพื่อการค้า จนในที่สุดผลกระทบก็กลับมาสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว เช่น การเกิดอุทกภัยในปี พ.ศ.2518

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในยุคนี้จะเป็นการจัดการจัดการเพื่อการค้าอย่างเต็มตัว เพราะหลาย ๆ ชุมชนเริ่มมีถนนหนทางที่สามารถติดต่อกับสังคมภายนอกได้สะดวกขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติก็ถูกนำมาใช้เพื่อการค้าขายเพิ่มขึ้น ระบบการจัดการของชุมชนก็เริ่มเปลี่ยนจากเดิมที่เป็นการจัดการเพื่อยังชีพที่ชุมชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่พึ่งพิงไปกับธรรมชาติ ก็เปลี่ยนไปเป็นการจัดการที่เน้นไปที่การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสูงสุด กฎกติกาของชุมชนที่เคยมีอยู่เดิมก็เริ่มหมดไป เช่น การแบ่งส่วนการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าก็หมดไป ชุมชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าได้ทุกส่วน จากเดิมที่พื้นที่ป่าสนป็นน้ำเป็นพื้นที่ต้องห้ามของชุมชน ในยุคนี้ชุมชนก็ได้เข้าไปใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ พื้นที่สวนสมรมก็ถูกเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่ทำการเกษตรแบบเชิงเดี่ยว ซึ่งสาเหตุเป็นเพราะระบบความเชื่อ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนได้เปลี่ยนไปจากเดิม ประกอบกับในยุคนี้มีการเปิดสัมปทานป่าไม้และสัมปทานเหมืองแร่ในพื้นที่ป่าเขาหลวงด้วย ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติในป่าเขาหลวงถูกทำลายลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งจากการทำลายของชุมชนเพื่อปลูกสร้างบ้านเรือน เพื่อการค้าขายกับชุมชนภายนอกหรือเพื่อทำการเกษตรกรรม และจากนายทุนที่ได้รับสัมปทาน ซึ่งการดูแลจากภาครัฐไม่สามารถที่จะดูแลได้อย่างทั่วถึงนัก เพราะชุมชนรอบเขาหลวงยังเป็นพื้นที่ที่ห่างไกล การคมนาคมยังไม่สะดวกเท่าที่ควร ไม่สามารถที่จะดูแลอย่างทั่วถึงนัก

4) ยุคแห่งการรักษาสภาพป่า (2519-2525)

พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ได้ขยายที่มั่นเข้ามาในภาคใต้ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2505 โดยได้ขยายพื้นที่และจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นมาเรื่อย ๆ โดยแหล่งซ่อนสมุทกำลังพลที่สำคัญก็คือพื้นที่ป่าเขานั่นเอง ในเขตพื้นที่ป่าเขาหลวงก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่ง ซึ่งมีการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย โดยช่วงที่พรรคฯ มีอำนาจมากที่สุดก็คือประมาณปี 2519-2524 โดยในพื้นที่ป่าเขาหลวงก็ได้เกิดค่ายซ่อนสมุทกำลังพลของ พคท. ขึ้นหลายพื้นที่ เช่น ค่าย 33 หรือค่ายเย็น ในพื้นที่บ้านในแหนบ อำเภอถานสงกา ค่ายหินตก ในอำเภอบึงนาราง ค่าย 32 หรือค่ายหลาแฝด ในพื้นที่ตำบลนาหวาง กิ่งอำเภอนบพิตำ หรือจะเป็นค่าย 31 หรือ

ค่ายกรุงชิงในตำบลกรุงชิง กิ่งอำเภอหนองพาค่าที่เป็นค่ายใหญ่ที่สุดในพื้นที่ป่าเขาหลวง (เกษม จันทร์คำ, 2546)

ในยุคที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเคลื่อนไหวอยู่ในพื้นที่ป่า และชุมชนรอบพื้นที่ป่าเขาหลวง นับได้ว่ายุคที่ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกทำลายไปน้อยที่สุดก็ว่าได้ เพราะอำนาจในการจัดสรรทรัพยากรจะตกไปอยู่ในมือของ พคท. และผู้ที่เข้าไปใช้ประโยชน์ได้ก็ต้องเป็นคนของพรรคฯ และแนวร่วมของพรรคเท่านั้น อีกทั้ง พคท. เองก็จำเป็นต้องดูแลรักษาพื้นที่ป่าเอาไว้ เพราะป่าคือแหล่งหลบซ่อนตัวที่ดีที่สุดของ พคท. นั่นเอง ดังนั้น ยุคนี้จึงเป็นยุคที่อำนาจรัฐ กระแสทุนนิยมและการทำลายล้างเข้าไปถึงทรัพยากรในพื้นที่ป่าเขาหลวงน้อยที่สุด

ยุคนี้เป็นยุคหนึ่งที่คนในชุมชนรอบพื้นที่ป่าเขาหลวงได้เดินทางเข้าสู่ป่าไปเป็นแนวร่วมของ พคท. เพราะหลายชุมชนในหมู่บ้านรอบพื้นที่เขาหลวงเป็นพื้นที่ทำการของ พคท. นอกจากการต่อสู้กับภาครัฐแล้ว การเข้าสู่ป่าของคนในชุมชนในช่วงนั้นยังได้เข้าไปเรียนรู้และฝึกฝนวิถีคิดและระบบคิดในระบบของสังคมนิยม ซึ่งมีแนวคิดที่ให้โอกาสคนกลุ่มล่างเข้ามามีบทบาทมากขึ้นกว่าสังคมในระบบทุนนิยม แนวคิดและกระบวนการทำงานเหล่านี้ก็ได้ซึมซับเข้าไปในตัวของกลุ่มคนในชุมชน ที่ได้เข้าป่าในยุคนั้น ภายหลังจากปี พ.ศ.2525 หลังจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้พื้นที่ป่าเขาหลวงหมดสิ้นอำนาจลง คนกลุ่มหนึ่งซึ่งเคยเข้าไปเป็นไปแนวร่วมของ พคท. ก็ได้กลับออกจากป่าเข้ามาสู่หมู่บ้านและได้นำแนวคิดบางส่วนของ พคท. เข้ามามีส่วนในการพัฒนาชุมชน และในปัจจุบันคนกลุ่มนี้ก็มีส่วนสำคัญในการผลักดันกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง เช่น ในชุมชนวังลู่งพิปูน กรุงชิง และคีรีวง เป็นต้น จึงไม่น่าจะเป็นคำกล่าวที่ผิดนักที่หลายคนเคยพูดว่า ต้องขอบคุณ พคท. ที่ช่วยรักษาป่าเขาหลวงเอาไว้

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ของพื้นที่ป่าเขาหลวงในยุคนี้จะตกอยู่ในอิทธิพลของ พคท. ชุมชนหรือกลุ่มคนจากภายนอกไม่สามารถเข้าไปจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าเขาหลวงได้ เพราะเกรงกลัวต่ออิทธิพลของ พคท. แต่ก็ยังมีข้อดีคือ พคท. ต้องใช้พื้นที่ป่าเขาหลวงเพื่ออำพรางตัว ดังนั้น พคท. ก็ต้องรักษาป่าเขาหลวงเอาไว้ด้วย จะมีก็แต่กลุ่มคนที่เป็นแนวร่วมของ พคท. ก็ยังสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าเขาหลวงอยู่ได้ ในยุคนี้ทรัพยากรธรรมชาติในป่าเขาหลวงจึงได้ฟื้นฟูสภาพจากการทำลายในช่วงเวลาที่ผ่านมา

5) ยุคแย้งชิงทรัพย์ากร (2526-2530)

ภายหลังจากค่ายกรุงชิง ฐานกำลังคอมมิวนิสต์ที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัด นครศรีธรรมราช ได้แตกพ่าย โดยการโจมตีของรัฐในปี พ.ศ.2525 ชาวบ้านบางส่วนที่เคยเข้าไป เป็นคอมมิวนิสต์ก็กลับออกมาสู่หมู่บ้าน รวมถึงชาวบ้านในพื้นที่อื่น ๆ ที่ได้เข้าไปในฐานที่มั่น แถบเทือกเขาหลวงด้วย ภายหลังที่พรรคคอมมิวนิสต์ได้แตกสลายไป ชาวบ้านเหล่านี้ได้กลาย มาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ทางรัฐบาลจึงได้ดูแลผู้คนในส่วนนี้เป็นอย่างดีเป็นพิเศษ เพราะวิตกว่า ชาวบ้านในส่วนนี้จะเข้าไปเป็นคอมมิวนิสต์อีกครั้ง บางส่วนของอดีตคอมมิวนิสต์ที่มีถิ่นฐาน อยู่ในพื้นที่อื่น ๆ เช่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี พัทลุง สตูล ที่ไม่ได้กลับสู่ภูมิลำเนาเดิม ก็ตั้งบ้านเรือน ถิ่นฐาน ทำสวนยางพารา สวนผลไม้อยู่ในชุมชนต่าง ๆ รอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงด้วย โดยเฉพาะชุมชน กรุงชิง (เขาวลิต สิทธิฤทธิ์, 2545)

การพัฒนาจากภาครัฐในช่วงนี้จะมีสูง เพราะต้องการให้ชาวบ้านรอบ อุทยานแห่งชาติเขาหลวงมีอาชีพที่แน่นอนมีความอยู่ดีกินดี และจะไม่กลับไปเป็นหรือให้ความ ช่วยเหลือพรรคคอมมิวนิสต์อีก ในยุคนี้การพัฒนาจากภาครัฐจึงมีสูงมาก ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริม การเกษตร การส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือน เป็นต้น แต่โครงการเหล่านี้ เป็นโครงการที่รัฐคิดเองเพียงฝ่ายเดียว (Top Down) ชุมชนอาจไม่มีโอกาสคิดหรือเลือกที่จะรับเลย ซึ่งสุดท้ายแล้วโครงการพัฒนาต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะจบสิ้นลงอย่างรวดเร็ว หลังจากที่รัฐหมด งบประมาณในโครงการนั้น ๆ ไป ชุมชนเองไม่สามารถดำเนินการเองต่อไปได้ เพราะโครงการ ที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดมาจากความต้องการของชุมชนโดยตรง แต่คงจะมีเพียงโครงการเดียวเท่านั้น ที่เป็นที่พึงพอใจของชาวบ้านและยังสามารถยั่งยืนอยู่ได้นั้นก็คือ โครงการทำถนนและปรับปรุง สภาพถนนในชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถติดต่อสัมพันธ์กับสังคม ภายนอกได้สะดวกขึ้น และโครงการเหล่านี้เองที่เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้พื้นที่ภายในอุทยานแห่งชาติ เขาหลวงถูกทำลายไปอย่างรวดเร็ว แม้จะมีการประกาศ เขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวงขึ้นในปี พ.ศ.2517 แล้วก็ตาม ดังคำพูดที่ว่ามีคนไปถึงไหนก็จะมีคนเจริญไปถึงที่นั่น มีความเจริญ ไปถึงไหนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็จะถูกทำลายไปอย่างรวดเร็ว

นอกจากนั้นหลังจากเหตุการณ์ทางการเมืองทั้งภายในและรอบ ๆ อุทยานแห่งชาติเขาหลวงได้สงบลง กลุ่มอิทธิพลและนายทุนจากภายนอกก็เห็นถึงช่องทางธุรกิจ ที่จะเกิดขึ้น เพราะอุทยานแห่งชาติเขาหลวงเป็นแหล่งรวมทรัพยากรธรรมชาติ และความ หลากหลายทางชีวภาพไว้อย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรป่าไม้ แร่ธาตุ หรือสัตว์ป่า ดังนั้น เมื่อไฟปะทุทางการเมืองสงบลง พื้นที่สีแดง (พื้นที่ที่มีก่อการร้าย) ได้กลายมาเป็นพื้นที่สีเขียว เหมือนดังเดิม การพัฒนาต่าง ๆ จากภาครัฐก็เปิดโอกาสให้กลุ่มอิทธิพลและนายทุนเหล่านี้ได้เข้ามา

ผลกวนผลประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงไป และบางครั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐเองก็เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับเหมือนกัน

ทั้งการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงทั้งการพัฒนาจากภาครัฐ ทั้งความเจริญที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งการเข้ามาจกจกผลประโยชน์ของผู้มีอิทธิพล นายทุน และบุคคลในเครื่องแบบ หลาย ๆ สิ่งที่เกิดขึ้นในยุคนี้ได้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพของอุทยานแห่งชาติเขาหลวงลงอย่างรวดเร็ว แม้ว่าจะมีเจ้าหน้าที่จากอุทยานแห่งชาติเขาหลวงเป็นผู้ดูแลพื้นที่อยู่ก็ตาม

สุดท้ายแล้วเมื่อทรัพยากรอันมีอยู่อย่างจำกัดได้ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว ทรัพยากรบางส่วนชุมชนท้องถิ่นไม่มีโอกาสได้ใช้แต่กลับไปอยู่ในมือคนเพียงไม่กี่คน ทรัพยากรที่ยังหลงเหลืออยู่ ชุมชนไม่อาจจะเข้าไปใช้ได้ดังเดิม เพราะมีกฎหมายอุทยานแห่งชาติเข้ามาจัดการการผลิตเพื่อการยังชีพเหมือนในอดีตก็กลายเป็นการผลิตเพื่อการตลาดไปเสียแล้ว ต่างจากในอดีตแม้ไม่สามารถขายผลผลิตได้แต่ก็ยังมิพืชผักผลไม้ในสวนสมรมไว้กินใช้สอยในยามขาดแคลน ในยุคนี้เมื่อสวนสมรมกลายมาเป็นสวนยางพารา ในช่วงไหนที่ยางพาราราคาตกหรือไม่สามารถกรีดยางได้ หรือเมื่อสินค้ามีราคาแพงความลำบากยากแค้นก็จะเกิดขึ้น เพื่อความอยู่รอดคนในชุมชนบางส่วนก็จำเป็นต้องอพยพเข้าไปทำงานในเมืองนครศรีธรรมราช หาดใหญ่ หรือกรุงเทพมหานคร บางส่วนก็ต้องลักลอบตัดไม้ ถ้าสัตว์ป่าส่งให้นายทุน เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น ชุมชนที่เคยมีวิถีชีวิตเรียบง่าย มีความเป็นอยู่กันแบบเครือญาติ ก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ชุมชนเริ่มเกิดความแตกร้างให้เห็น ปัญหา ต่าง ๆ เริ่มตามมา เช่น ปัญหาทางครอบครัว ปัญหายาเสพติด ปัญหากระทบกระทั่งกันภายในชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตที่ต่างต่าง ๆ ก็ได้สูญหายไป ในยุคนี้ และสิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นในยุคนี้ก็คือการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ เพราะทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่รอบ ๆ ชุมชนได้กลายมาเป็นของนายทุน หรือการจัดการของอุทยานไป ชุมชนไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ จึงมักมีปัญหาการลักลอบตัดไม้ ลักลอบล่าสัตว์เกิดขึ้นเสมอในยุคนี้ ชุมชนบางส่วนเริ่มเห็นและตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่จะเกิดขึ้น จึงมีบางส่วนของชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงที่พยายามที่จะต่อสู้กับระบบทุนนิยม และการทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างล้างผลาญ จึงเริ่มเกิดกลุ่มและองค์กรชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นมาในยุคนี้ เช่น ชมรมมนุษยชาติรักษ์เขาหลวง แต่การทำงานของกลุ่ม ต่าง ๆ ในยุคนี้ยังไม่ค่อยชัดเจน และเป็นที่รู้จักกันมากนัก

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในยุคนี้มีอุทยานแห่งชาติเขาสลวงเป็นผู้ดูแลพื้นที่หลัก ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการตามกฎหมายอุทยานแห่งชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดการของชุมชนเป็นอย่างมาก เพราะการจัดการที่เกิดขึ้นไม่ได้มาจากชุมชน และการจัดการที่เกิดขึ้นก็ยังส่งผลกระทบต่อชุมชนด้วย เพราะชุมชนไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าเขาสลวงในลักษณะเดิมได้ เพราะมีกฎหมายอุทยานเกิดขึ้น พื้นที่ของชุมชนบางส่วนและพื้นที่สวนสมรมของชุมชนบางส่วนก็ถูกซ้อนทับกับพื้นที่อุทยานฯ ทำให้เกิดความขัดแย้งในการจัดการระหว่างอุทยานฯ กับชุมชนขึ้นเสมอ แต่การจัดการของอุทยานก็ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเต็มที่ เพราะในยุคนี้จะมีกลุ่มอิทธิพลที่เข้ามาบีบบบาทในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสลวง ทั้งจากผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น และกลุ่มอิทธิพลจากภายนอก ซึ่งกฎหมายก็ไม่สามารถจะควบคุมดูแลกลุ่มอิทธิพลเหล่านี้ได้ ในยุคนี้จึงมีการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากการบุกรุกเข้าไปตัดไม้ทำลายป่า ทำเหมืองแร่ สร้างรีสอร์ท หรือทำสวนผลไม้สวนยางพารา ซึ่งอุทยานก็ไม่สามารถจะเข้าไปดูแลได้อย่างทั่วถึง ยุคนี้จึงมีการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสลวงเป็นอย่างสูง ทั้งจากผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น จากนายทุนจากภายนอก จากเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนและจากชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาสลวงเอง ในยุคนี้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสลวงจึงเป็นเสมือนที่ใครมีอำนาจหรือโอกาสก็สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในป่าเขาสลวงได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว

6) ยุคอุทกภัย (ปี พ.ศ.2531)

ภายหลังจากช่วงเวลาต่าง ๆ นับตั้งแต่มีชุมชนเกิดขึ้นรอบ ๆ พื้นที่ป่าเทือกเขาสลวง นับตั้งแต่การอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพิงกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในยุคแรก มาถึงยุคของการพัฒนา ยุคของการกอบโกยผลประโยชน์จากธรรมชาติ ยุคของการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้น ยุคต่าง ๆ เหล่านี้นับเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสลวงถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว จนในที่สุดสภาพต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปจนธรรมชาติไม่อาจจะรับหรือฟื้นฟูสภาพให้มีความอุดมสมบูรณ์กลับคืนมาใหม่ได้ นับวันปัญหาต่าง ๆ เริ่มเกิดขึ้นกับพื้นที่ป่าและชุมชนรอบเขาสลวงมากขึ้นทุกที เช่น การเปลี่ยนแปลงไปของสภาพลมฟ้าอากาศและฤดูกาลต่าง ๆ การหมดสิ้นไปของป่าไม้และสัตว์ป่าหายากหลายชนิด การตื้นเขินของแม่น้ำลำคลอง การชะล้างพังทลายของดินลงไป เนื่องจากไม่มีต้นไม้ปกคลุมหน้าดิน ปัญหาความแห้งแล้งและปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งและทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ

การหมักหมมและสมของปัญหาการถูกทำลายไปของสภาพธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงได้สะสมเพิ่มขึ้นมาเรื่อย ๆ จนในที่สุดวันที่ 21 พฤศจิกายน 2531 ปัญหาเหล่านั้นก็ได้ถูกกระเปิดออกมาเป็นน้ำป่า ท่อนซุง ก้อนหินและทะเลโคลนอันมหึมาที่ถาโถมลงมาจากเทือกเขาหลวง พัดพาเอาบ้านเรือน ทรัพย์สิน เรือกสวนไร่นา ตลอดจนชีวิตของผู้คนรอบเขาหลวงไปอย่างประเมินค่าไม่ได้ บทเรียนบทนี้ เป็นบทเรียนราคาแพงของชุมชนรอบเขาหลวงว่าการอยู่ร่วมกับธรรมชาตินั้นหาได้ปลอดภัยอีกต่อไป

มหาอุทกภัยครั้งนี้ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในชุมชนกะทูน อำเภอพิปูน ชุมชนคีรีวงในอำเภอลานสกา ตลอดจนชุมชนต่าง ๆ ในอำเภอพรหมคีรี เพราะปัจจุบันและอนาคตพื้นที่ที่พวกเขาอยู่อาศัยอยู่นั้นไม่ได้มีความปลอดภัยเหมือนในอดีตอีกต่อไป หลาย ๆ ครอบครัวต้องการอพยพออกจากพื้นที่ไปอยู่อาศัยในพื้นที่อื่น เช่น ชุมชนคีรีวงที่เคยประสบอุทกภัยครั้งใหญ่มาแล้ว 2 ครั้งคือ พ.ศ.2505 กับ 2518 แต่ก็ยังมีบางครอบครัวที่ยังมีความผูกพันอยู่กับพื้นที่เดิม ไม่อยากที่จะย้ายออกไป โศกนาฏกรรมในครั้งนี้ได้เกิดคำถามขึ้นในใจของคนในชุมชนรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงที่ประสบภัยน้ำท่วมขึ้นว่า พวกเขาควรจะย้ายออกไปจากพื้นที่เดิมไปอยู่ในพื้นที่ใหม่ที่ปลอดภัยกว่านี้หรือไม่ และถ้ายังอยู่อาศัยในพื้นที่เดิมต่อไปจะต้องทำอย่างไร จึงจะปลอดภัยจากภัยธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้นได้อีก

อุทกภัยที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ เป็นเสมือนบทเรียนราคาแพงของชุมชนรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงว่าหากพวกเขายังคงทำลายและกอบ โภยผลประโยชน์จากธรรมชาติอย่างไม่ยั้งคิดดังที่ผ่านมา สุดท้ายแล้วผลกระทบก็จะคืนมาหาพวกเขาอย่างรวดเร็ว

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

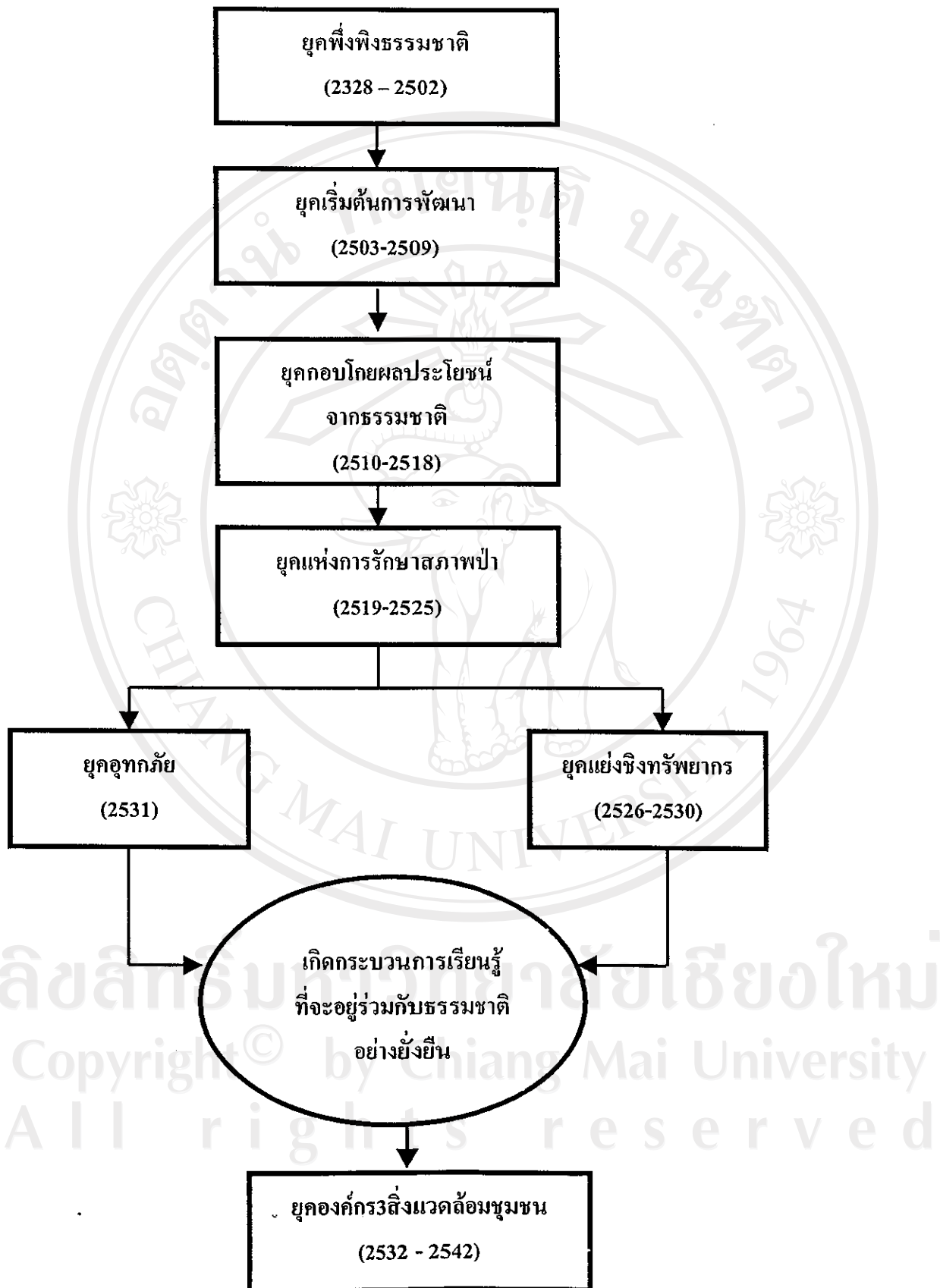
ในยุคนี้ชุมชนแทบจะไม่มีโอกาสเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง เพราะเหตุการณ์อุทกภัยที่เกิดขึ้นทำให้ชุมชนเกิดความหวาดกลัวจนไม่กล้าที่จะเดินทางเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าเขาหลวง ประกอบกับเส้นทางคมนาคมหลายแห่งที่ติดต่อระหว่างชุมชนกับป่าเขาหลวงจนไม่อาจใช้การได้ หลายครัวเรือนก็อพยพออกไปอยู่ในพื้นที่ที่ปลอดภัยกว่าพื้นที่เดิม การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติจากพื้นที่ป่าเขาหลวงในยุคนี้จะมีก็แต่เพียงการนำท่อนซุงและไม้จากเหตุการณ์อุทกภัยมาซ่อมแซมบ้านเรือน สะพาน และสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่เสียหาย

7) ยุคองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชน (2532 - 2542)

ภายหลังจากเหตุการณ์อุทกภัยครั้งรุนแรงเมื่อปี พ.ศ.2531 ชุมชนรอบ พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงได้รับความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินไปเป็นจำนวนมาก ผู้คนบางส่วนจำเป็นต้องอพยพออกจากพื้นที่เพื่อหาแหล่งที่อยู่ใหม่ที่มีความปลอดภัยกว่าพื้นที่เดิมแต่ผู้คนส่วนมากยังต้องที่จะอยู่อาศัยในพื้นที่เดิม ซึ่งเป็นพื้นที่ของปู่ย่าตาาย ของพวกเขาที่สร้าง ทำให้ไว้เพราะการย้ายไปอยู่ในพื้นที่ใหม่ก็ใช้ว่าจะจะเป็นหลักประกันถึงความปลอดภัยได้ ดังนั้น การที่จะอยู่ในพื้นที่เดิมได้อย่างปลอดภัยได้นั้น ชุมชนจำเป็นต้องแสวงหาหนทางออกที่จะอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างยั่งยืนให้ได้และข้อสำคัญในการที่จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืนนั้นก็คือการดูแลรักษาและป้องกันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั่นเอง ดังนั้นหลังจากเหตุการณ์อุทกภัยปี 2531 ผ่านไปแล้วจึงเกิดกลุ่มอนุรักษ์ตลอดจนกลุ่มองค์กรชุมชนต่าง ๆ ที่หันมาสนใจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกันมากขึ้น

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ยุคนี้ชุมชนเริ่มมีความตื่นตัวในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น เพราะชุมชนเริ่มตระหนักขึ้นว่าทรัพยากรธรรมชาติมีส่วนสำคัญในการรักษาสมดุลย์ของระบบนิเวศที่จะทำให้พวกเขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความปลอดภัย ในยุคนี้หลายชุมชนจึงเกิดองค์กรสิ่งแวดล้อมขึ้นมา เพื่อดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าเขาหลวง ซึ่งการจัดการที่เกิดขึ้นเป็นการจัดการเพื่อดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งองค์กรที่เกิดขึ้นก็จะดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนและในพื้นที่ป่าเขาหลวงที่มีอาณาเขตติดต่อกับชุมชนของตนเอง เช่น ชมรมอนุรักษ์คีรีวงก็จะจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน และพื้นที่ป่ายอดเขาหลวง ชมรมอนุรักษ์วังลุงก็จะจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนและพื้นที่ป่าเขาฝามี กลุ่มอนุรักษ์กรุงชิงก็จะจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ป่ากรุงชิง เป็นต้น (ดูภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 แผนภาพพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาลวง

4.2.2 พัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

ประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง แม้จะเพิ่งเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2543 แต่ก็มีสาเหตุของการก่อเกิดและพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติขึ้น ซึ่งสามารถแบ่งช่วงเวลาตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ดังนี้

1) การเกิดองค์กรสิ่งแวดล้อมของแต่ละชุมชน

หลังจากเหตุการณ์น้ำท่วมและโคลนถล่มอย่างรุนแรงที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2531 ได้สิ้นสุดลงชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงได้เรียนรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นว่าหากชุมชนยังคงดำรงชีวิตอยู่ด้วยการทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างล้างผลาญต่อไปเรื่อย ๆ แล้ว ผลกระทบดังเช่นเหตุการณ์ในปี พ.ศ.2531 ก็จะมาสู่ชุมชนอีกครั้งหนึ่ง ประกอบกับชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงได้มีพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่การอยู่อาศัยอย่างพึ่งพิงไปกับธรรมชาติ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างล้างผลาญ การแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ จนก่อให้เกิดผลกระทบคืบมาดังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2531 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงและปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้และเข้าใจถึงปัญหาว่าการที่จะอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างยั่งยืนได้นั้น นอกจากจะเป็นการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติแต่เพียงอย่างเดียว ชุมชนยังมีความจำเป็นต้องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กันไปด้วย ดังเช่นในอดีตที่ชุมชนอยู่อย่างพึ่งพิงไปกับธรรมชาตินั้น ปัญหาต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นน้อยมาก ดังนั้นการที่ชุมชนจะสามารถแสวงหาทางออกของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นได้ก็คือการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างพึ่งพาอาศัยกันไปในนั่นเอง ยุคนี้จึงเกิดการรวมตัวของประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ก่อตั้งเป็นองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนขึ้นมาเช่นในชุมชนคีรีวง ชุมชนวังลุง ชุมชนกรุงชิง และชุมชนพรหมโลก เป็นต้น แต่การดำเนินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในยุคนี้ ยังเป็นการจัดการอย่างเป็นเอกเทศของแต่ละชุมชน ทั้งนี้เป็นการก่อเกิดจากการรวมตัวของสมาชิกในชุมชน แต่ยังไม่มีการจดทะเบียนอย่างเป็นทางการ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในยุคนี้เป็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติผ่านองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวกันของประชาชนในแต่ละชุมชนที่ร่วมมือกันจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตนเอง โดยแต่ละองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เกิดขึ้นก็จะมีรูปแบบและวิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบของตนเอง เช่น ชมรมอนุรักษ์บ้านวังลุงก็จะเน้นไปที่การตรวจตราการลักลอบทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ชมรมมนุษยชาติรักษ์เขาหลวงก็จะเน้นไปที่การรณรงค์เผยแพร่จิตสำนึกเพื่อการอนุรักษ์ กลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำคลองกลายก็จะเน้นไปที่การต่อต้านการสร้างเขื่อน ชุมชนอนุรักษ์คีรีวงก็จะเน้นไปที่การประกอบอาชีพที่ยั่งยืน เป็นต้น

โดยในยุคนี้องค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนแต่ละแห่งจะมีการจัดการในรูปแบบของตนเอง และในท้องถิ่นของตนเองไม่ได้มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

2) ช่วงกระแสการท่องเที่ยว

ประมาณปี พ.ศ.2540 อุทยานแห่งชาติเขาหลวงได้กลายเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและบุคคลโดยทั่วไปในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามแห่งหนึ่งของภาคใต้ เพราะอุทยานแห่งชาติเขาหลวงเป็นแหล่งที่รวมเอาทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวไว้อย่างมากมายว่าจะเป็นน้ำตก เส้นทางเดินป่า พื้นที่ล่องแก่ง แหล่งดูนก และยอดเขาหลวง ซึ่งสูงถึง 1,835 เมตร จากระดับน้ำทะเล ซึ่งจากแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจเหล่านี้ทำให้แต่ละปีมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงปีละหลายแสนคน ซึ่งนอกจากนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงแล้ว ส่วนหนึ่งของนักท่องเที่ยวก็จะเดินทางเข้ามาเที่ยวชมในชุมชนรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงด้วย เพราะชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงจะมีลักษณะของชุมชน สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น ลักษณะหมู่บ้านที่ล้อมรอบไปด้วยภูเขาและป่าไม้ การที่ยังมีวัฒนธรรมประเพณีที่ยังคงรักษาไว้จนถึงปัจจุบัน การประกอบอาชีพและวิถีชีวิตที่พึ่งพิงไปกับธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งจากลักษณะเหล่านี้เองทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมในชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงเป็นจำนวนมากด้วยเช่นกัน

จากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น ทั้งในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงและชุมชนโดยรอบ ทำให้ชุมชนได้หันมาสนใจในกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวกันมากขึ้น เพราะกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นสามารถสร้างรายได้มาสู่ชุมชนอย่างเป็นที่น่าพอใจหลาย ๆ องค์กรสิ่งแวดล้อมในชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงจึงหันมาทำกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวกันมากขึ้น หลาย ๆ องค์กรมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว เช่น ชมรมอนุรักษ์คีรีวง ชมรมอนุรักษ์วังลุง กลุ่มรักษ์กรุงชิง และชมรมมนุษยชาติรักษ์เขาหลวง ซึ่งองค์กรเหล่านี้มีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงและในชุมชนตนเอง จนเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะชุมชนคีรีวง ซึ่งเป็นชุมชนแรก ๆ ในประเทศไทยที่ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยองค์กรชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นได้ก่อให้เกิดรายได้และเกิดการยอมรับจากชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ละองค์กรจึงมีการขยายตัวและมีสมาชิกที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่รอบ ๆ อุทยานแห่งชาติเขาหลวงได้หันมาให้ความสนใจและดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น เช่นชมรมอนุรักษ์ปลายอวน ชมรมอนุรักษ์ตำบลช้างกลาง เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมของชุมชนประกอบ

ไปด้วย การนำเที่ยวแบบเดินป่าในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง การนำชมสวนผลไม้ (สวนสมรม) การเป็นลูกหาบในการเดินป่า การให้บริการบ้านพักแบบบ้านพักชุมชน (Home Stay) การให้บริการด้านอาหารและของที่ระลึก เป็นต้น ซึ่งในช่วงนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหลักขององค์กรสิ่งแวดล้อมในหลาย ๆ ชุมชน

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในยุคนี้ยังคงเป็นการจัดการโดยแยกส่วนอยู่เช่นเดิม แต่จะมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้ามา ทั้งในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง และชุมชนโดยรอบ ทำให้องค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนหลายแห่งหันมาสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น เพราะเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้ชุมชนได้เป็นจำนวนมาก ในยุคนี้องค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนหลายแห่งจึงหันมาดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น จนหลาย ๆ องค์กรมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหลักแทนกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ชมรมอนุรักษ์คีรีวง ชมรมมนุษยชาติรักษ์เขาหลวง กลุ่มรักษ์กรุงชิง ซึ่งจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นทำให้องค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงได้กลายเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปอย่างกว้างขวางในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น

3) การเกิดความขัดแย้งจากการจัดการแบบแยกส่วน

นับตั้งแต่การเริ่มมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนขึ้นในพื้นที่รอบ ๆ อุทยานแห่งชาติเขาหลวง จนมาถึงยุคที่ชุมชนหันมาทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยว การดำเนินการที่เกิดขึ้นจะเป็นในลักษณะการจัดการของแต่ละองค์กร ซึ่งเป็นการแยกการจัดการที่เป็นอิสระจากกัน กิจกรรมที่เกิดขึ้นก็จะเป็นกิจกรรมของแต่ละองค์กร เช่น กลุ่มอนุรักษ์คีรีวงก็จะมีกิจกรรมอยู่ในพื้นที่ชุมชนคีรีวง และในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงที่มีอาณาเขตติดกับพื้นที่ของชุมชนเอง ซึ่งองค์กรอื่น ๆ ก็จะมีการจัดการในลักษณะเดียว ทำให้การจัดการที่เกิดขึ้นจึงเป็นเหมือนการจัดการที่แยกส่วนออกจากกัน โดยแต่ละองค์กรก็จะมีจัดการและดำเนินการในรูปแบบของตนเอง ทั้ง ๆ ที่ทุกองค์กรต่างใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแห่งเดียวกัน นั่นก็คืออุทยานแห่งชาติเขาหลวง และแต่ละชุมชนก็ยังมีลักษณะของชุมชนที่คล้ายคลึงกันอีกด้วย ซึ่งการจัดการแบบแยกส่วนนี้เองได้ก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย เช่น ปัญหาการเสื่อมโทรมของสภาพธรรมชาติจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ขาดการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาการสูญหายไปของพรรณไม้หายากหลายชนิดในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยขาดการควบคุมดูแล ปัญหาการเปิดเส้นทางเดินป่าโดยไม่ได้รับอนุญาตจากอุทยาน ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับอุทยานและระหว่างชุมชนด้วยกันเองในการจัดการผลประโยชน์อย่างไม่ลงตัว เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อการจัดการทรัพยากร-

ธรรมชาติขององค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนเป็นอย่างมาก จนในที่สุดทางอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ต้องหยุดอนุญาตให้องค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนเข้ามาจัดการทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จนกว่าจะหาแนวทางในการแก้ปัญหาขึ้นมาได้

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตั้งแต่เกิดการจัดการโดยองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชน จนมาถึงในยุคนี้ แม้จะเป็นการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่การจัดการที่เกิดขึ้นเป็นการจัดการแบบแยกส่วน คือ แต่ละองค์กรจะมีรูปแบบการจัดการเป็นของตนเองที่จัดการอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง อุทยานฯ ก็จะมีการจัดการในรูปแบบของอุทยานฯ ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อกัน ซึ่งการจัดการแบบแยกส่วนนี้เองที่ได้ทำให้เกิดผลกระทบตามมาไม่ว่าจะเป็นปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและระหว่างชุมชน ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับอุทยาน เป็นต้น ซึ่งผลที่เกิดขึ้นก็ส่งผลกระทบต่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติขององค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชน เพราะเมื่อปัญหารุนแรงขึ้นอุทยานก็ไม่อนุญาตให้องค์กรสิ่งแวดล้อมเข้ามาจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง จนกว่าที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

4) การเกิดประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

วันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ.2543 องค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนที่อยู่รอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ตลอดจนองค์กรและนักวิชาการที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีการประชุมและปรึกษาหารือกันภายใต้การประสานงานของสมาคมเพื่อนเกลอเทือกเขาหลวง ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง โดยที่ประชุมมีมติว่าในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง และชุมชน โดยรอบอย่างมีประสิทธิภาพนั้นไม่สามารถจัดการโดยแยกส่วนได้ แต่จะต้องมีการร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการร่วมมือกันวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ชื่อเครือข่ายแห่งความร่วมมือนี้ว่า “ประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง”

ประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงเป็นองค์กรที่เกิดจากการร่วมมือกันจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือ องค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนในพื้นที่รอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง อุทยานแห่งชาติเขาหลวง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และนักวิชาการจากองค์กรต่าง ๆ ภายใต้การประสานงานของสมาคมเพื่อนเกลอเทือกเขาหลวง ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญร่วมกันคือ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงอย่างยั่งยืน นับตั้งแต่การก่อตั้งประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง (พ.ศ. 2543) จนถึงปัจจุบัน

(พ.ศ.2545) ประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงได้มีกิจกรรมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในนามของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง และระหว่างองค์กรสิ่งแวดล้อมในประชาคมอนุรักษ์เขาหลวงด้วยกันเอง

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงจะเป็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยการร่วมมือกันจากหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นอุทยานแห่งชาติเขาหลวง องค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการจากสถาบันต่าง ๆ ซึ่งองค์กรเหล่านี้จะร่วมกันจัดการและวางแผนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง และชุมชนรอบพื้นที่ร่วมกัน ซึ่งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ประกอบไปด้วย

4.1) การสร้างเครือข่ายองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

4.2) การประชุมของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงทุก 1 เดือน

4.3) การจัดทำแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

4.4) การจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง

4.5) การประชุมวางหลักสูตรอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

4.6) การประสานงานในการป้องกันไฟฟ้าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง

4.7) การจัดฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นขององค์กรชุมชนในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

4.8) การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว อำเภอพรหมคีรี อำเภอพิปูน และกิ่งอำเภอนบพิตำ

4.9) การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

ประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงแม้จะเกิดขึ้นมาไม่นานนัก แต่ก็มีกิจกรรมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงเอง และทั้งจากองค์กรสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเครือข่ายกันในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงจนถึงปัจจุบันประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงสามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นที่น่ายินดี (ดูภาพที่ 4)

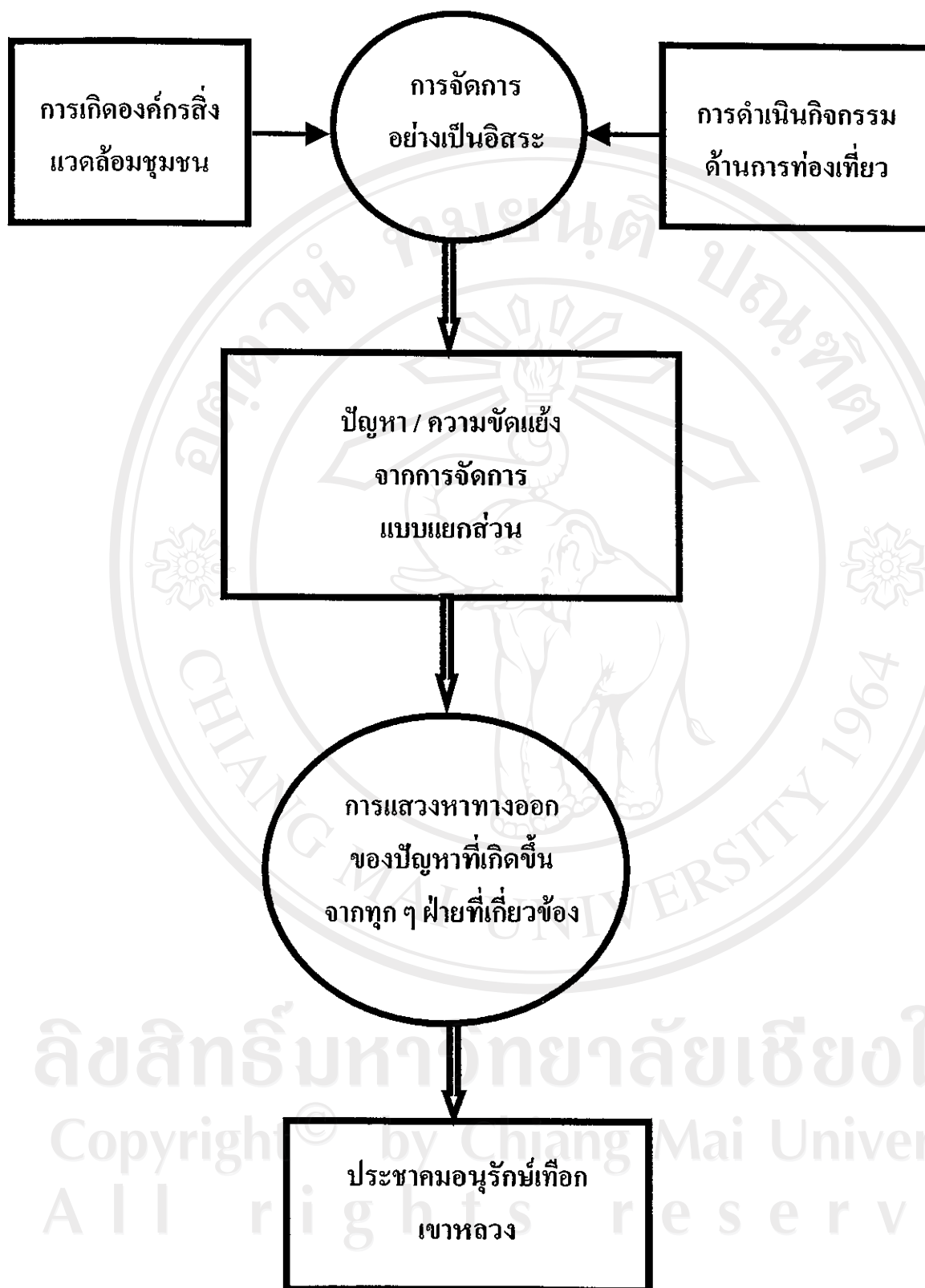
ประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงมืองค์ประกอบในเชิงคุณลักษณะที่สำคัญ

4 ประการ คือ

1. การใช้กระบวนการกลุ่มในประชาคมฯ
 2. การดำเนินงานร่วมกันภายในประชาคมฯ
 3. การสร้างเครือข่ายภายในประชาคมฯ
 4. การปฏิสัมพันธ์ภายในประชาคมฯ
- ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายถึงองค์ประกอบดังกล่าวนี้ในตอนต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 4 แผนภาพแสดงการก่อเกิดของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

4.3 กระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

ประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงเป็นองค์กรแห่งความร่วมมือที่เกิดขึ้นจากการตกลงร่วมกันขององค์กรต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุทยานแห่งชาติเขาหลวงในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน ไม่ได้เป็นองค์กรจัดตั้งขึ้นจากรัฐหรือมีการจดทะเบียนตามกฎหมาย ดังนั้นการดำเนินงานของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงจึงไม่ได้มีลักษณะที่เป็นระเบียบแบบแผนหรือมีกฎเกณฑ์ในการดำเนินงานอย่างตายตัวนัก การดำเนินงานจึงเป็นลักษณะของการตกลงร่วมกันในการดำเนินงานร่วมกันขององค์กรต่าง ๆ ในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ซึ่งกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงประกอบไปด้วย

1) การใช้กระบวนการกลุ่ม

โดยปกติประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง จะมีการประชุมกลุ่มในทุก ๆ 1 เดือน ซึ่งรายละเอียดของการประชุมส่วนใหญ่จะเป็นการประชุมเพื่อการวางแผนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาคมฯ เช่น การจัดทำแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมฯ การจัดการทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง เป็นต้น โดยการประชุมจะเป็นลักษณะของการประชุมสัญจรไปตามชุมชนต่าง ๆ รอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปทุก ๆ เดือน การประชุมกลุ่มของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงนี้เองได้ทำให้องค์กรต่าง ๆ ในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงมีโอกาสนในการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

นอกจากจะมีการประชุมกลุ่มของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงเป็นประจำทุกเดือนแล้ว ภายในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงยังมีการประชุมของกลุ่มย่อยเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งการประชุมกลุ่มย่อยนี้จะเกิดมาจากองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนด้วยกันเองที่มีกิจกรรมร่วมกัน เช่น เครือข่ายการท่องเที่ยวอำเภอพรหมคีรี อำเภอพิปูนและกิ่งอำเภอนบพิตำ เครือข่ายการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นต้น ซึ่งเป็นเครือข่ายตามกิจกรรมที่ทำร่วมกันของแต่ละองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยเครือข่ายเหล่านี้เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นหลังจากเกิดประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงขึ้นมา

การใช้กระบวนการกลุ่มภายในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงได้เกิดขึ้นอยู่อย่างสม่ำเสมอ ทั้งการประชุมกลุ่มประจำเดือนของประชาคมฯ และการประชุมย่อยภายในประชาคมและการใช้กระบวนการกลุ่มนี้เองก็เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงขึ้น (ดูภาพที่ 5)

การประชุมกลุ่มของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงมี 2 ลักษณะ

1.1 การประชุมประจำเดือน โดยทุก ๆ เดือนประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงจะมีการประชุมกันครั้งหนึ่ง ซึ่งการประชุมจะเป็นการประชุมแบบสัจจร โดยมีการเปลี่ยนสถานที่ในการประชุมทุก ๆ เดือน หมุนเวียนกันไปในองค์กรต่าง ๆ ของประชาคม เช่น ที่ทำการสมาคมเพื่อนเกลอเทือกเขาหลวง และที่ทำการขององค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งจะผลัดกันเป็นเจ้าภาพทุก ๆ องค์กร โดยเนื้อหาของการประชุมกลุ่มจะมี 2 ลักษณะ คือ

1.1.1 การประชุมวางแผนการดำเนินงาน โดยทุก ๆ เดือนสมาชิกในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงจะมีการประชุมเพื่อวางแผนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาคม ซึ่งเนื้อหาของการประชุม ประกอบไปด้วย

- การประชุมจัดทำแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมฯ (ณ ที่ทำการสมาคมเพื่อนเกลอเทือกเขาหลวง)
- การประชุมจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ณ ที่ทำการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดนครศรีธรรมราช)
- การประชุมวางแผนการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น (ณ ที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาหลวง)
- การวางแผนจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น (ณ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด)
- การประชุมวางแผนการณรงค์ต่าง ๆ (ณ ที่ทำการสมาคมเพื่อนเกลอเทือกเขาหลวง)

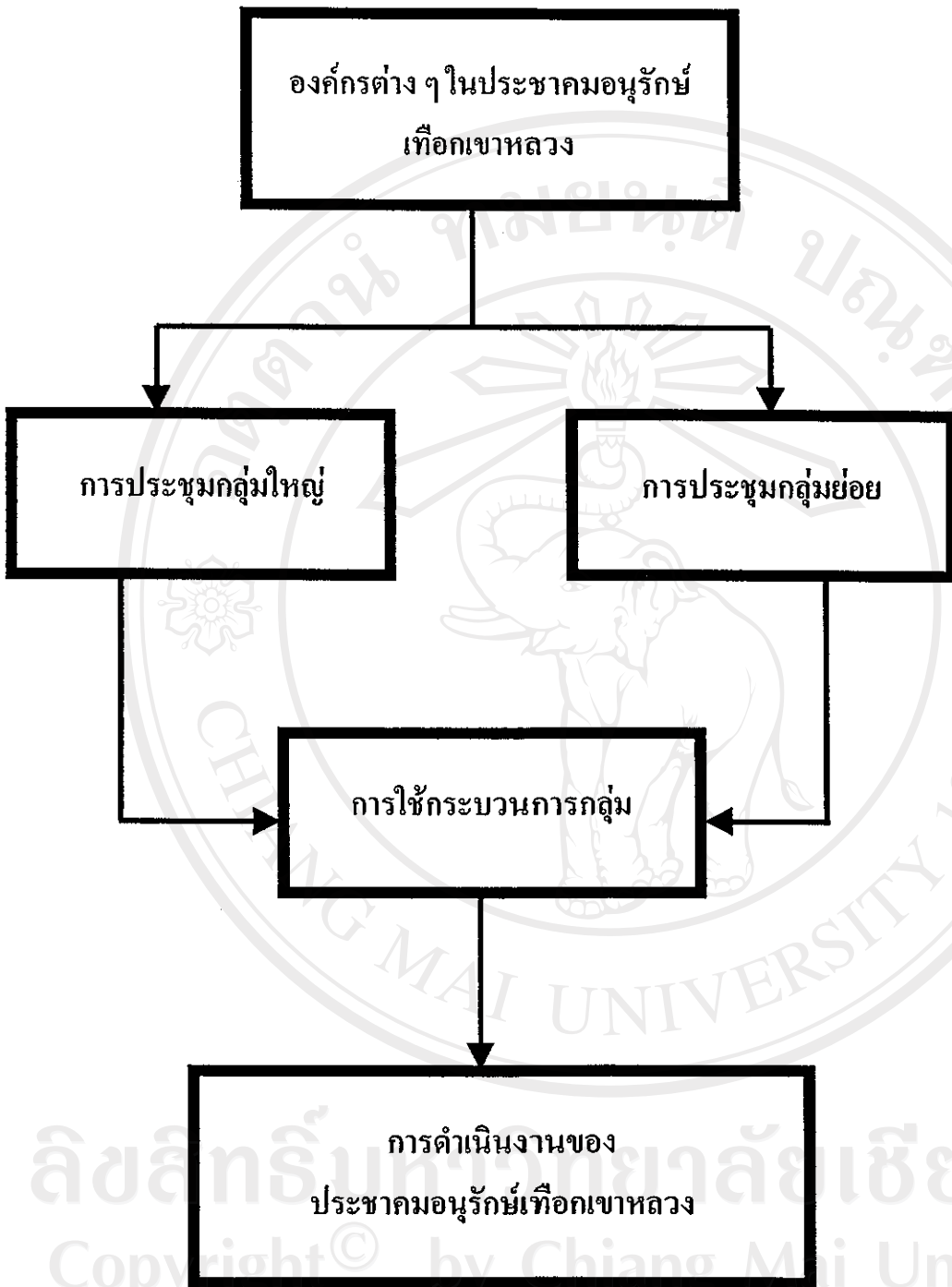
1.1.2 การประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งการประชุมของประชาคมฯ ในลักษณะนี้เริ่มต้นมาเมื่อปี พ.ศ.2544 แต่ก็มีการประชุมในลักษณะนี้เกิดขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งการประชุมเชิงปฏิบัติการของประชาคมฯ ประกอบไปด้วย

- การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น (ณ ที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาหลวง)
- การประชุมเชิงปฏิบัติการในการป้องกันไฟป่าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง (ณ ที่ทำการชมรมอนุรักษ์ช้างกลาง)
- การประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น (ณ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด)
- การประชุมเชิงปฏิบัติการในการลาดตระเวนตรวจป่าร่วมกันของอุทยานฯ และองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชน (ณ ที่ทำการชมรมอนุรักษ์วังลุง)

1.2 การประชุมนอกรอบ การประชุมในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นเมื่อเกิดความต้องการร่วมกันในการที่จะจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของประชาคมฯ และเครือข่ายย่อยภายในประชาคมฯ ซึ่งเนื้อหาของการประชุมส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ประชาคมฯ หรือเครือข่ายย่อยภายในประชาคมฯ ต้องทำ เช่น

- การประชุมวางแผนการต่อต้านการสร้างเขื่อนคลองกลาย (ณ ที่ทำการสมาคมเพื่อนเกลอเทือกเขาหลวง)
- การประชุมต่อต้านการสัมปทานเหมืองแร่ที่บูกrukพื้นที่ต้นน้ำ (ณ ที่ทำการสมาคมเพื่อนเกลอเทือกเขาหลวง)
- การประชุมวางแผนการทำวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม (ณ ชมรมอนุรักษ์คีรีวง)
- การประชุมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว อ.พรหมคีรี อ.พิปูน และกิ่ง อ.นบพิตำ (ณ ที่ทำการชมรมอนุรักษ์วังลุง)
- การประชุมวางแผนการสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวของเครือข่ายการท่องเที่ยว (ณ ที่ทำการกลุ่มรักษ์กรุงชิง)

การประชุมนอกรอบนี้ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในเครือข่ายย่อยของประชาคมฯ ซึ่งจะมีกิจกรรมขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากเครือข่ายการท่องเที่ยว อ.พรหมคีรี อ.พิปูน และกิ่ง อ.นบพิตำ และเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

ภาพที่ 5 แผนภาพแสดงการใช้กระบวนการกลุ่มของประชาคมอนุรักษ์เพื่อภูเขาหลวง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

2) การดำเนินงานร่วมกันของประชาคมอนุรักษ์เพื่อקהหลวง

ประชาคมอนุรักษ์ได้มีกิจกรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมของประชาคมอนุรักษ์เพื่อקהหลวง กิจกรรมของเครือข่ายย่อยภายในประชาคมฯ และกิจกรรมขององค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนภายในประชาคมฯ ซึ่งแม้จะเป็นกิจกรรมขององค์กรสิ่งแวดล้อมของแต่ละชุมชน แต่ก็มี การช่วยเหลือกันขององค์กรอื่น ๆ ภายในประชาคมอนุรักษ์เพื่อקהหลวงร่วมด้วยช่วยกัน เช่น ชมรมอนุรักษ์บ้านวังลูง มีการจัดฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในชุมชนวังลูง ก็จะมีตัวแทนจากกลุ่มรักษ์กรุงชิง ชมรมอนุรักษ์คีรีวง สมาคมเพื่อนเกลอเพื่อקהหลวง และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เข้ามาให้ความช่วยเหลือในการฝึกอบรม เป็นต้น

การดำเนินงานร่วมกันในประชาคมอนุรักษ์เพื่อקהหลวงมี 3 ลักษณะ คือ

2.1 การดำเนินงานร่วมกันในประชาคมฯ ซึ่งเป็นการดำเนินงานร่วมกันขององค์กรต่าง ๆ ในประชาคมฯ จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในนามประชาคมอนุรักษ์เพื่อקהหลวงประกอบไปด้วย

- การจัดทำแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมฯ
- การจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาลูง
- การรณรงค์ประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

อุทยานแห่งชาติเขาลูง

- การจัดทำแผนและฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
- การดำเนินงานในการป้องกันไฟป่า
- การประชุมประชาคมฯ ทุก ๆ 1 เดือน
- การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

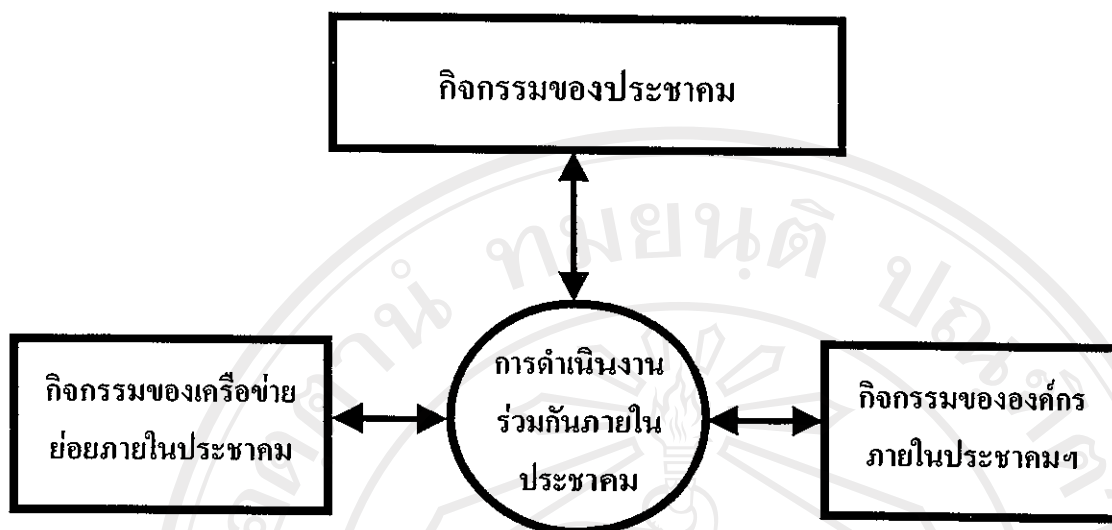
2.2 การดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายย่อยในประชาคมฯ ซึ่งในประชาคมอนุรักษ์เพื่อקהหลวงนอกจากจะมีการรวมตัวกันขององค์กรต่าง ๆ เป็นประชาคมอนุรักษ์เพื่อקהหลวงแล้ว ภายในประชาคมฯ ก็ยังเกิดเครือข่ายย่อยที่เกิดจากการรวมตัวกันขององค์กรที่มีลักษณะและกิจกรรมที่ใกล้เคียงกัน รวมตัวกันทำกิจกรรมในรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งการดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายย่อยในประชาคมฯ ประกอบไปด้วย

- การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว อ.พรหมคีรี อ.พิปูน กิ่ง อ.นบพิตำ ซึ่งประกอบไปด้วย กลุ่มรักษ์กรุงชิง ชมรมอนุรักษ์วังลูง กลุ่มอนุรักษ์เขาพระ ภายใต้การสนับสนุนของศูนย์การท่องเที่ยวและนันทนาการ จังหวัดนครศรีธรรมราช

- การจัดทำเส้นทางรถท่องเที่ยวระหว่างเครือข่ายการท่องเที่ยว
อ.พรหมคีรี อ.พิปูน กิ่ง อ.นบพิตำ
- การพัฒนาองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของเครือข่าย
การท่องเที่ยว อ.พรหมคีรี อ.พิปูน กิ่ง อ.นบพิตำ
- การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบ
ไปด้วย กลุ่มรักษ์กรุงชิง ชมรมมนุษยชาติรักษ์เขาหลวง ชมรมอนุรักษ์คีรีวง ชมรมอนุรักษ์วังลุง
ภายใต้การสนับสนุนของกองทุนสนับสนุนการวิจัยแห่งชาติ (สกว.)
- การอบรมการทำวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม
- การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

2.3 การดำเนินงานร่วมในกิจกรรมขององค์กรต่าง ๆ ในประชาคมฯ ซึ่ง
นอกจากกิจกรรมของประชาคมฯ และเครือข่ายย่อยภายในประชาคมฯ ซึ่งมีการดำเนินงานร่วมกัน
โดยตลอดแล้วในกิจกรรมขององค์กรต่าง ๆ ในประชาคมฯ ก็จะมีการร่วมกันในการให้ความ
ช่วยเหลือในการดำเนินงานด้วย ซึ่งเมื่อองค์กรใดองค์กรหนึ่งในประชาคมฯ มีกิจกรรมขึ้นมา
องค์กรต่าง ๆ ในประชาคมฯ ก็จะเข้าไปช่วยเหลือในการดำเนินงานขององค์กรนั้น ๆ ด้วย เช่น
ชมรมอนุรักษ์วังลุงมีการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ของชมรม ก็จะมีองค์กรอื่น ๆ เข้ามาให้ความช่วยเหลือ
ด้วย เช่น กลุ่มรักษ์กรุงชิง ชมรมอนุรักษ์คีรีวง สมาคมเพื่อนเกลอเทือกเขาหลวง เป็นต้น ซึ่งแทน
ทุกองค์กรในประชาคมฯ เมื่อจัดกิจกรรมขององค์กรขึ้น องค์กรอื่น ๆ ในประชาคมฯ ก็จะเข้าไปให้
ความช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอ

การดำเนินงานของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงจะเกิดขึ้นในหลายลักษณะ
ด้วยกันไม่ว่าจะเป็นการประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงานของประชาคม การจัดประชุมเชิงปฏิบัติ
การในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การจัดทำแผนการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง
การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติ
เขาหลวง การพัฒนาศักยภาพขององค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
 เป็นต้น ซึ่งเท่าที่ผ่านมามีการร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมภายในประชาคมอนุรักษ์เขาหลวงขึ้น
อย่างสม่ำเสมอไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมของประชาคมฯ กิจกรรมของเครือข่ายย่อยภายในประชาคมฯ
และกิจกรรมขององค์กรสิ่งแวดล้อมในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง (ดูภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 แผนภาพแสดงการดำเนินงานร่วมกันในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

3) การสร้างเครือข่ายในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

ภายในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงมีระบบความสัมพันธ์ที่มีมาตั้งแต่ในอดีตไม่ว่าจะเป็นระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ หรือระบบความสัมพันธ์แบบเพื่อนเกลอที่ค่อนข้างเหนียวแน่น ซึ่งในแต่ละองค์กรในประชาคมฯ ก็มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเมื่อเกิดประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงขึ้นมา องค์กรต่าง ๆ ในประชาคมฯ ก็ได้นำเอาความสัมพันธ์ในส่วนนี้มาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วยเช่นกัน

การสร้างเครือข่ายของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง เกิดขึ้นใน 3 ลักษณะ คือ

3.1 เครือข่ายภายในประชาคมฯ ซึ่งเป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการร่วมมือกันของหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ คือ อุทยานแห่งชาติเขาหลวง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์กรประชาชน คือ องค์กรสิ่งแวดล้อมในชุมชนต่าง ๆ องค์กรพัฒนาเอกชน คือ สมาคมเพื่อนเกลอเทือกเขาหลวง ซึ่งเครือข่ายที่เกิดขึ้นได้ทำให้เกิดประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงขึ้นมา โดยลักษณะความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายจะเป็นลักษณะของการร่วมมือกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ซึ่งแม้ลักษณะของความสัมพันธ์นี้จะไม่ได้มีระเบียบแบบแผนมากนัก แต่กิจกรรมของเครือข่ายก็จะมืออยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งก็คือกิจกรรมของประชาคมฯ นั่นเอง

3.2 เครือข่ายย่อยภายในประชาคมฯ เครือข่ายย่อยภายในประชาคมฯ นี้ เกิดขึ้นจากองค์กรต่าง ๆ ภายในประชาคมฯ ที่มีลักษณะของพื้นที่และกิจกรรมที่มีความคล้ายคลึงรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมที่คล้ายคลึงกัน โดยในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงเกิดขึ้น 3 เครือข่าย คือ

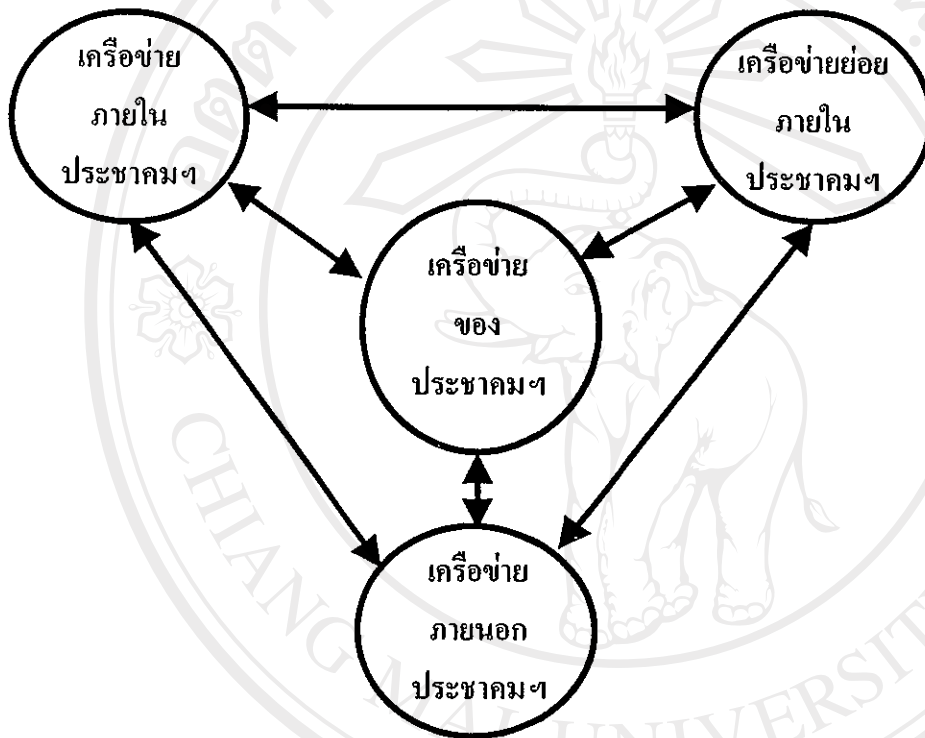
- เครือข่ายการท่องเที่ยว อ.พรหมคีรี อ.พิปูน และกิ่งอำเภอนบพิตำ ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของชมรมอนุรักษ์วังลุงใน อ.พรหมคีรี กลุ่มอนุรักษ์เขาพระ อ.พิปูน กลุ่มรักษ์กรุงชิง ในกิ่ง อ.นบพิตำ ภายใต้การสนับสนุนของศูนย์การท่องเที่ยวและนันทนาการจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งองค์เหล่านี้มีเส้นทางที่เชื่อมโยงกันและสามารถนำกิจกรรมการท่องเที่ยวมาเชื่อมโยงกันให้เป็นเครือข่ายที่มีความหลากหลายของกิจกรรม เช่น กลุ่มรักษ์กรุงชิงมีกิจกรรมการท่องเที่ยว และกิจกรรมตุนก กลุ่มอนุรักษ์เขาพระมีแหล่งประวัติศาสตร์ และอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ชมรมอนุรักษ์วังลุงมีกิจกรรมการเดินป่าและมีน้ำตกที่มีความสวยงาม ซึ่งสามารถที่จะเชื่อมโยงกิจกรรมและพื้นที่ให้เป็นลักษณะของเครือข่ายการท่องเที่ยวได้

- เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม เป็นการรวมตัวของกลุ่มรักษ์กรุงชิง ชมรมอนุรักษ์คีรีวง ชมรมมนุษยชาติรักษ์เขาหลวง ชมรมอนุรักษ์วังลุง ภายใต้การสนับสนุนของกองทุนสนับสนุนการวิจัยแห่งชาติ (สกว.) ซึ่งองค์กรเหล่านี้มีความต้องการร่วมกันที่จะดำเนินการวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งเครือข่ายนี้อยู่ในระหว่างการประชุมประสานงาน โดยมีกลุ่มรักษ์กรุงชิงเป็นแม่แบบในการดำเนินงาน

3.3 เครือข่ายกับองค์กรภายนอก ซึ่งนอกจากในประชาคมฯ จะมีเครือข่ายเกิดขึ้นในประชาคมฯ อยู่แล้ว ประชาคมฯ ก็ยังมีกิจกรรมที่เป็นเครือข่ายกับองค์กรภายนอกอีกด้วย ซึ่งเครือข่ายที่เกิดขึ้นจะเป็นเครือข่ายที่ดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในระดับจังหวัด ซึ่งเครือข่ายที่ประชาคมฯ เข้าไปเป็นสมาชิกก็คือ เครือข่ายลุ่มน้ำปากพนัง ซึ่งเป็นการรวมตัวกันขององค์กรต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปากแม่น้ำปากพนัง และเครือข่ายเพื่อนเกลอเทือกเขาหลวง ซึ่งเป็นการรวมตัวกันขององค์กรที่ทำงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งประชาคมฯ ก็เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเครือข่ายเหล่านี้ได้อย่างสม่ำเสมอ และเครือข่ายเหล่านี้ก็ยังเข้ามาช่วยเหลือในกิจกรรมของประชาคมอีกด้วย

การสร้างเครือข่ายในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง เป็นการนำเอาระบบความสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิมมาพัฒนาเป็นความสัมพันธ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งในประชาคมฯ ก็เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่ายนี้ขึ้นเสมอ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ของเครือข่ายในประชาคมฯ หรือจะเป็นความสัมพันธ์ของเครือข่ายย่อยในประชาคมฯ เช่นเครือข่ายการท่องเที่ยวอำเภอพิปูน อำเภอพรหมคีรี กิ่งอำเภอนบพิตำ และเครือข่ายการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนรอบเขาหลวง เป็นต้น จากความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่ายนี้ได้ก่อให้เกิด

ความสัมพันธ์และเกิดกิจกรรมขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมภายในประชาคมฯ และกิจกรรมของเครือข่ายย่อยภายในประชาคมฯ และนอกจากจะเกิดเครือข่ายขึ้นในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงแล้ว การดำเนินงานของประชาคมฯ ก็ยังสร้างเครือข่ายขึ้นกับองค์กรภายนอกอีกด้วย เช่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในเครือข่ายลุ่มน้ำปากพนัง และเครือข่ายเพื่อนเกลอเทือกเขาหลวง เป็นต้น (ดูภาพที่ 7)

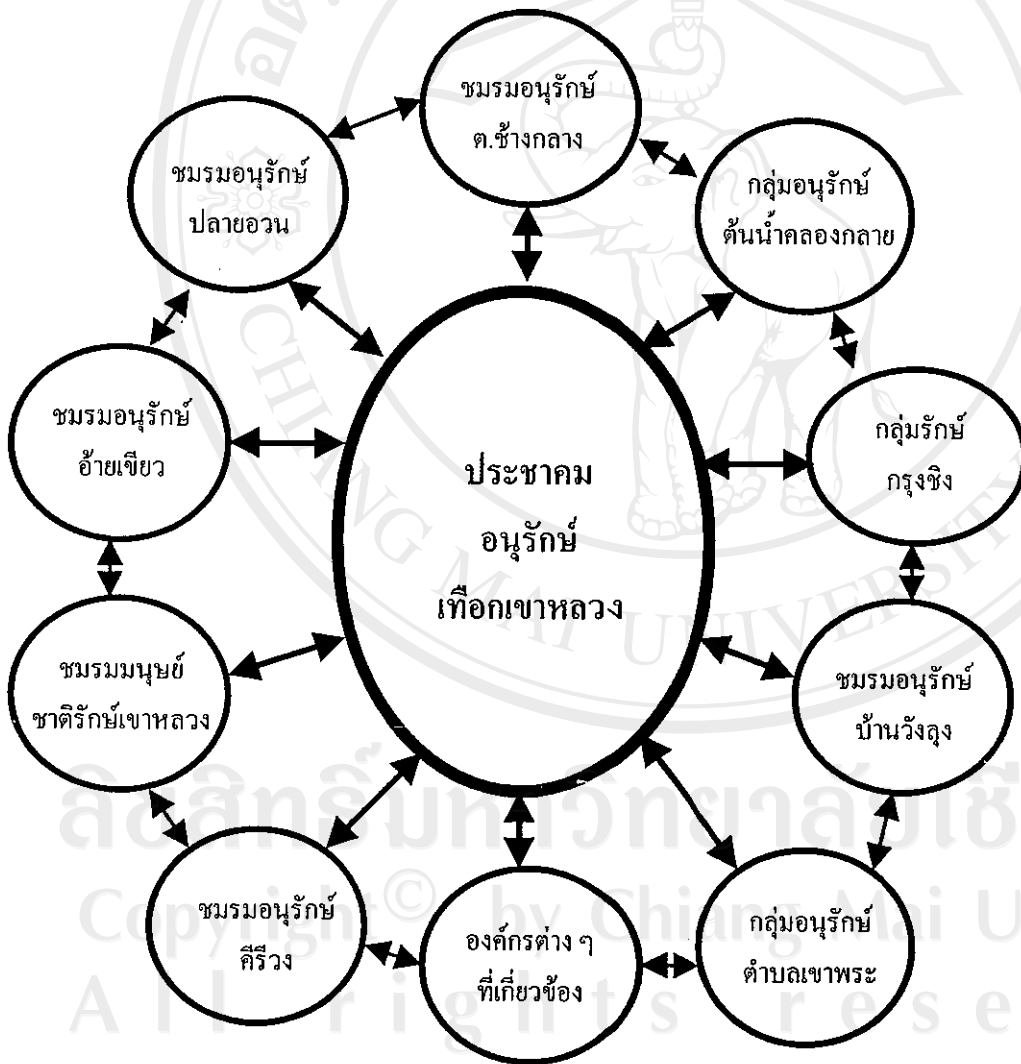
ภาพที่ 7 แผนภาพแสดงเครือข่ายภายในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

4) การปฏิสัมพันธ์ภายในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

ประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงเป็นการรวมตัวกันของหลายองค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรชุมชน องค์กรของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน หรือจะเป็นจากนักวิชาการจากองค์กรต่าง ๆ ซึ่งภายในประชาคมฯ ได้มีการปฏิสัมพันธ์กันขององค์กรต่าง ๆ ขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นจากการประชุมที่เกิดขึ้นทั้งการประชุมประจำเดือนของประชาคมฯ หรือการประชุมกลุ่มย่อยภายในประชาคมฯ การดำเนินงานร่วมกันภายในประชาคมฯ และจากการติดต่อสัมพันธ์หรือการเดินทางไปมาหาสู่ซึ่งกันและกัน ซึ่งเกิดขึ้นอยู่อย่างสม่ำเสมอ เพราะหลายชุมชนมีพื้นที่อยู่ใกล้เคียงกัน หลายชุมชนมีกิจกรรมที่เกิดขึ้นร่วมกันอยู่อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น

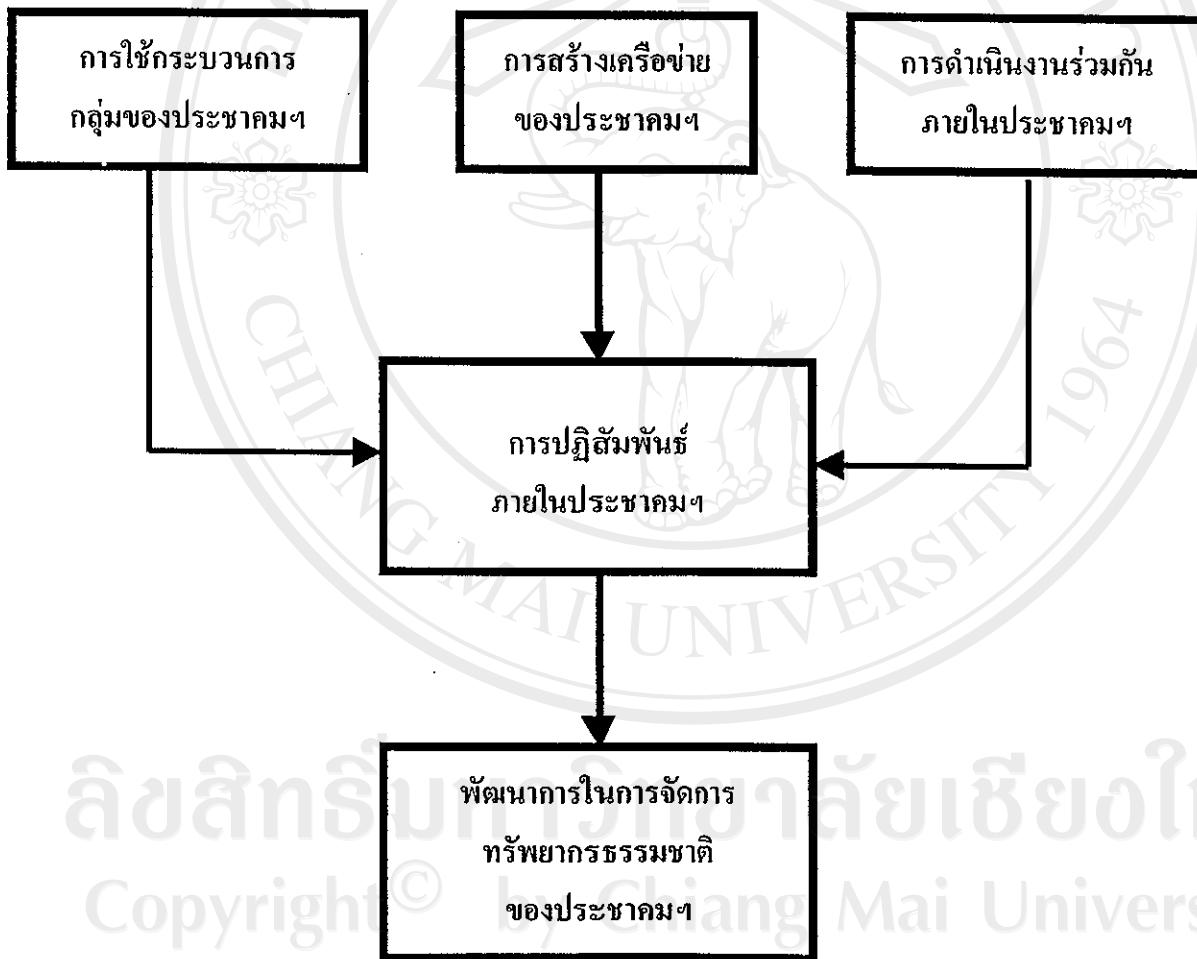
อยู่อย่างสม่ำเสมอเอง มีส่วนทำให้เกิดความเข้มแข็งภายในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง และนำไปสู่พัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงได้ (ภาพที่ 7)

การปฏิสัมพันธ์ภายในประชาคมฯ ได้เกิดขึ้นในหลายลักษณะไม่ว่าจะเป็นจากการใช้กระบวนการกลุ่มการดำเนินงานร่วมกัน และจากเครือข่ายของประชาคมฯ ซึ่งการปฏิสัมพันธ์นี้จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากกิจกรรมของประชาคมฯ กิจกรรมของเครือข่ายย่อยในประชาคมฯ และกิจกรรมขององค์กรต่าง ๆ ภายในประชาคมฯ

ภาพที่ 8 แผนภาพแสดงปฏิสัมพันธ์ภายในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

กระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชามอญรักย์เทือกเขาหลวง แม้จะไม่ได้มีระเบียบปฏิบัติหรือระบบแบบแผนมากนัก แต่องค์กรต่าง ๆ ภายในประชามอญรักย์เทือกเขาหลวงก็มีการประชุมปรึกษาหารือ มีการดำเนินงานร่วมกัน มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันอยู่อย่างสม่ำเสมอไม่ว่าจะเกิดขึ้นในประชามอญรักย์เทือกเขาหลวง ในเครือข่ายย่อยของประชามฯ หรือระหว่างองค์กรต่าง ๆ ในประชามฯ ด้วยกันเอง ซึ่งกระบวนการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นนี้มีส่วนสำคัญต่อพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเช่นกัน (ดูภาพที่ 9)

ภาพที่ 9 แผนภาพแสดงกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชามอญรักย์เทือกเขาหลวง

4.4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชามอญรักย์เทือกเขาหลวง

ประชามอญรักย์เขาเทือกเขาหลวง เป็นองค์กรที่เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.25432 แม้อายุขององค์กรจะไม่มากนัก แต่ประชามอญรักย์เทือกเขาหลวงก็มีพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชามอญรักย์เทือกเขาหลวงขึ้นมาก็คือ

1. ปัจจัยภายในชุมชน คือ อิทธิพลจากภายในชุมชนในประชามอญรักย์เทือกเขาที่มีส่วนผลักดันหรือส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งชุมชนในประชามอญรักย์เทือกเขาหลวงมีปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติขึ้น คือ

1.1 ความเข้มแข็งขององค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชน เนื่องจากชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงมีลักษณะเป็นชุมชนชนบท ชุมชนมีลักษณะความเป็นอยู่แบบเครือญาติ มีความผูกพันมีความสัมพันธ์ทางสังคมสูง ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์ในลักษณะนี้จะนำมาสู่ความเข้มแข็งของชุมชน สังเกตได้จากการพึ่งพาตนเอง การจัดการความขัดแย้งการใช้กระบวนการกลุ่มและความสามัคคีในชุมชน ซึ่งชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงมีลักษณะเช่นนี้สูง ทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นเกิดการยอมรับจากคนในชุมชนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เช่น ชมรมอนุรักษ์บ้านวังลุง จากเดิมเริ่มก่อตั้งมีสมาชิกเพียง 28 คน แต่ดำเนินงานของชมรมฯ ก็ได้การยอมรับจากคนในชุมชนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนในปัจจุบันมีสมาชิกอยู่ประมาณ 200 กว่าคน จากคนเพียง 2 หมู่บ้านเท่านั้น ซึ่งชุมชนอื่นก็จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แม้จะมีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นบ้าง แต่ความสัมพันธ์ในชุมชนก็จะช่วยลดปัญหาความแตกร้าง จากการขัดแย้งลงไปได้มาก การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จึงมีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาขึ้นอย่างเป็นที่น่าพอใจ จนในปัจจุบันหลายชุมชนในพื้นที่รอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงได้กลายเป็นที่ยอมรับถึงความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างกว้างขวาง

ซึ่งจากความเข้มแข็งขององค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนในประชามอญรักย์เทือกเขาหลวงก็ได้ส่งผลมาสู่พัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชามอญรักย์เทือกเขาหลวงเช่นกัน เช่น ชมรมอนุรักษ์คีรีวง ชมรมอนุรักษ์บ้านวังลุง กลุ่มรักษ์กรุงชิง ซึ่งเป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็งอยู่สูง เมื่อเกิดประชามอญรักย์เทือกเขาหลวงขึ้นมาองค์กรเหล่านี้ก็จะเข้ามาช่วยเหลือองค์กรอื่น ๆ ในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรอื่น ๆ ด้วย เช่น กลุ่มอนุรักษ์ตำบลเขาพระ ชมรมอนุรักษ์ปลายอวน ซึ่งเป็นกลุ่มที่เริ่มก่อตั้งขึ้นมาใหม่ก็ได้อาศัยให้คำปรึกษาในการสร้างองค์กรให้มีพัฒนาการเพิ่มมากขึ้นเป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันองค์กรที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ ในประชามอญรักย์เทือกเขาหลวงก็มีพัฒนาการที่เกิดขึ้นอย่างเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งการที่องค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนในประชามอญรักย์เทือกเขาหลวงมีความเข้มแข็งขึ้นเพียงใด ก็จะส่งผลให้เกิดพัฒนาการในการ

จัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชามอนูร์กัยเทือกเขาหลวงด้วย เพราะการเมืองครั้งสิ่งแวดล้อมชุมชนมีทักษะหรือประสบการณ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้น ก็จะช่วยให้การดำเนินงานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชามอนูร์กัยเทือกเขาหลวงเกิดพัฒนาการเพิ่มขึ้นด้วย

1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในประชามอนูร์กัยเทือกเขาหลวง จากวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวใต้ ได้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมาอย่างยาวนานแล้ว ชาวใต้เรียกประเพณีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันนี้ว่า “ออกปาก” “ขอแรง” “กินวาน” “ซอแรง” “ซอมือ” หรือ “ตามแรง” หมายถึงการขอให้เพื่อนบ้านมาช่วยกันลงแรงทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้งานหนักหรืองานเร่งด่วนสำเร็จลุล่วง โดยที่ผู้ร่วมลงแรงไม่คิดค่าแรง การช่วยเหลือกันในลักษณะนี้เป็นคุณลักษณะของชาวชนบทไทยมาช้านาน ดังในภาคกลางก็มีการลงแขกเกี่ยวข้าว แต่สำหรับภาคใต้คุณลักษณะเช่นนี้จะมีความเข้มแข็งสูง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะหมู่บ้านภาคใต้มีสมาชิกในหมู่บ้านเดียวกันเป็นญาติพี่น้องกันจำนวนมากดัง คำว่า “โน่นก็น้ำ นี้นี้ก็ลุง” อีกทั้งชาวใต้มีวัฒนธรรมพิเศษคือชอบไปมาหาสู่พบปะจับกลุ่มพูดคุยกันนาน ๆ ความผูกพันและความสนิทสนมที่เกิดขึ้นจึงเกิดวัฒนธรรมในลักษณะ “เพื่อนเกลอ” หรือ “ผูกเกลอ” ขึ้นมา (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2540) มิตรภาพของการผูกมิตรที่เกิดขึ้นอาจพัฒนาไปถึงขั้นตายแทนกันได้ทีเดียว (สุทธวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2544)

ซึ่งภายในประชามอนูร์กัยเทือกเขาหลวงก็ได้ นำเอาวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมที่มีตั้งแต่ในอดีตมาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชามอนูร์กัยเทือกเขาหลวงด้วย ส่วนหนึ่งเป็นเพราะชุมชนต่าง ๆ ภายในประชามฯ มีความใกล้ชิด มีความสนิทสนม มีความรู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดีอยู่แล้ว เมื่อมีกิจกรรมหรือมีการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งภายในประชามฯ หรือในองค์กรต่าง ๆ ในประชามฯ องค์กรอื่น ๆ ภายในประชามฯ ก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นเป็นอย่างดี เช่น ชมรมมนุษยชาติรักเขาหลวงมีความต้องการจะทำการวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวภายในชุมชน กลุ่มรักกรุงชิง ชมรมอนูร์กัยบ้านวังลุง และชมรมอนูร์กัยคีรีวง ซึ่งมีประสบการณ์ในด้านนี้อยู่แล้ว ก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือแก่ชมรมมนุษยชาติรักเขาหลวงในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี ซึ่งการมีส่วนร่วมในลักษณะเช่นนี้ จะเกิดขึ้นบ่อยครั้งในประชามอนูร์กัยเทือกเขาหลวง และมีส่วนสำคัญในกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชามอนูร์กัยเทือกเขาหลวง

1.3 กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในประชามอนูร์กัยเทือกเขาหลวง จากในอดีตชุมชนรอบพื้นที่เขาหลวงซึ่งมีพื้นที่หมู่บ้านใกล้เคียงกันก็จะมีการปฏิสัมพันธ์หรือการไปมาหาสู่กันมานานแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสัมพันธ์กันฉันญาติมิตร การเป็นเพื่อนเกลอกันหรือจะเป็นการเข้าไปใช้ทรัพยากรคือป่าเขาหลวง อันเป็นทรัพยากรเดียวกันก็มีโอกาสพบปะพูดคุยไปมาหาสู่กัน

อยู่บ่อยครั้ง จนกลายเป็นลักษณะเครือข่ายความสัมพันธ์ของชุมชนชนบทไปแล้ว เมื่อเกิดองค์กร
 สิ่งแวดล้อมชุมชนในชุมชนต่าง ๆ ขึ้นมา ชุมชนก็ได้ใช้เครือข่ายความสัมพันธ์นี้ในการแลกเปลี่ยน
 เรียนรู้ร่วมกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วย ซึ่งตรงกับแนวคิดของสุรวุฒิ ปัดไธสง (2544)
 ที่กล่าวว่า การศึกษาเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในประชาสังคมเป็นการศึกษาที่จะทำให้
 ประชาชนมีความผูกพันยึดมั่นกับการสร้างคุณประโยชน์ส่วนรวมรักษาสีทิวทัศน์
 ยึดหลักสันติธรรม ทำตามหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม เป้าหมายของกระบวนการเรียนรู้
 ทางสังคม กล่าวนี้คาดว่าจะส่งผลให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับการเมือง การปกครอง ร่วมกิจกรรม
 สาธารณะอันเป็นการสร้างพันธกิจของพลเมืองให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะทำให้ประชาชน
 มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การศึกษาเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในประชาสังคมให้มี
 ประสิทธิภาพนั้นต้องเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นในสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่มีเครือข่ายการเรียนรู้ที่
 หลากหลายและกว้างขวาง ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบมีการปฏิบัติร่วมกัน (Interactive
 Learning Through Action) เป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม การศึกษา
 เรียนรู้ดังกล่าวจึงถือเป็นการเตรียมบุคคลเข้าสู่การมีชีวิตอย่างสมบูรณ์ในประชาสังคมเพื่อ
 ประชาชนจะได้มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิของพลเมือง (Civic Duty) ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม
 (Responsible Citizenship)

การเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์
 เทือกเขาหลวง เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจากทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิม นั่นก็คือการเป็น
 ญาติมิตร เป็นเพื่อนพ้องมิตรสหายที่มีอยู่ โดยเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนฐานทรัพยากรเดียวกัน นั่น
 ก็คืออุทยานแห่งชาติเขาหลวง ดังนั้นความสัมพันธ์ในการเรียนรู้ร่วมกันจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก เช่น
 ชุมชนคีรีวงเป็นชุมชนแรกที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวขึ้น ทำให้ชุมชนคีรีวงมีความรู้ วิธีการ
 กระบวนการ และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการที่ผ่านมาชุมชนอื่น ๆ ที่จะมีการดำเนิน
 กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวก็จะมาเรียนรู้จากชุมชนคีรีวง ทั้งจากการพบปะพูดคุย ศึกษาดูงานในการ
 ดำเนินการของชุมชนคีรีวงก็จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนของตนเองได้ เพราะแหล่ง
 ทรัพยากรมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภายในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขา
 หลวงมีหลายลักษณะ เช่น การเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยว
 การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนกับองค์กรภายนอก หรือการเรียนรู้ร่วมกันจากปัญญาที่เกิดขึ้นร่วมกัน
 ซึ่งการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมชุมชนในประชาคมฯ มีโอกาสที่ได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันมาก
 ขึ้นทั้งจากกิจกรรมและการประชุมต่าง ๆ ในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง องค์กรเหล่านี้ก็จะเกิด
 เรียนรู้และเกิดประสบการณ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น อันจะส่งผลให้เกิด
 พัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

1.4 การสร้างองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนแต่ละชุมชนนั้นมีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน ซึ่งการสืบทอดและสังมวัฒนธรรมภูมิปัญญาเหล่านี้ก็จะมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับเหตุการณ์และยุคสมัยขึ้นเสมอ องค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติก็เช่นเดียวกัน จากในอดีตที่เคยมีพื้นที่อยู่มากคนในชุมชนมีอยู่น้อย การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติก็สามารถทำได้เต็มที่ แต่ในปัจจุบันเมื่อทรัพยากรธรรมชาติน้อยลงประชากรเพิ่มขึ้น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไรจึงจำกัดก็จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อคนรุ่นต่อมุ่นุญเหมือนกับเหตุการณ์อุทกภัยเมื่อปี 2531 ที่ผ่านมา ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ถึงประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติที่สร้างความสมดุลให้ระบบนิเวศ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมุ่นุญอย่างยั่งยืน ชุมชนจึงต้องสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้ในการอนุรักษ์ธรรมชาติ องค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน องค์ความรู้ในการพัฒนาที่เกิดผลกระทบต่อคนน้อยที่สุด องค์ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยองค์กรชุมชนเป็นต้น และเมื่อเวลาและเหตุการณ์เปลี่ยนไปอีกชุมชนก็ต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ให้เหมาะสมกับยุคสมัยและการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง ดังเช่นในปัจจุบันเมื่อมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนและพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ชุมชนก็ต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้สอดคล้องไปกับกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น มีการพัฒนาความรู้ภูมิปัญญาและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้เข้ากับกิจกรรมการท่องเที่ยว การสร้างองค์ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวในท้องถิ่นให้เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การสร้างองค์ความรู้การสื่อความหมายธรรมชาติในการท่องเที่ยว การพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นในการศึกษาของเยาวชนเป็นต้น

การสร้างองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง นับเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมฯ เพราะการจัดการทรัพยากรนั้น จำเป็นจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันต่อเหตุการณ์ และปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เช่น ในยุคที่กิจกรรมการท่องเที่ยวได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง ประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงก็มีการสร้างองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งกิจกรรมที่เกิดขึ้นก็ได้เกิดผลขึ้นอย่างเป็นที่น่าพอใจ

2. ปัจจัยจากภายนอกชุมชน คืออิทธิพลจากภายนอกชุมชน ที่เข้ามาช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงได้มีปัจจัยจากภายนอกชุมชนที่เข้ามาหนุนเสริมให้เกิดพัฒนาการในการจัดการทรัพยากร

ขึ้นประกอบไปด้วยนโยบายจากภาครัฐ ความช่วยเหลือจากองค์กรต่าง ๆ งบประมาณสนับสนุน และการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ จากภายนอกชุมชน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะเข้ามามีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง อำนวยความสะดวกในการดำเนินการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกต้อง ตลอดจนการช่วยเหลือทางด้านงบประมาณในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ประกอบไปด้วย

2.1 นโยบายจากภาครัฐ ในอดีตการพัฒนาต่าง ๆ จากภาครัฐดูเหมือนจะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว สาเหตุสำคัญเป็นเพราะนโยบายต่าง ๆ จากภาครัฐล้วนมาจากส่วนกลาง การพัฒนาต่าง ๆ จึงยังไม่ค่อยตรงจุด และไม่ได้รับความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่นมากเท่าใดนัก จึงทำให้เกิดปัญหาทั้งด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและนำความขัดแย้งมาสู่ท้องถิ่นอย่างมากมาย ปัจจุบันตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 จนถึงฉบับที่ 9 ในปัจจุบันรัฐได้หันมาให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น ทั้งจากนโยบายการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 8 และ 9 ตลอดจนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 43, 46, 49, 56, 78, 79 และโดยเฉพาะหมวด 9 ซึ่งเป็นหมวดว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง ตั้งแต่มาตรา 282 ถึง 290 ได้ให้แนวทางที่เป็นอำนาจขององค์การบริหารส่วนตำบลไว้ครอบคลุมอย่างกว้างขวาง เช่น “มาตรา 290 เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ” คือ

1) การจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่

2) การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกพื้นที่เฉพาะในกรณีซึ่งอาจมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน

3) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการ หรือกิจกรรมใด นอกเขตพื้นที่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่ (โครงการวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, 2543)

ในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงที่ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ นโยบายจากภาครัฐก็เข้ามามีส่วนช่วยในการสนับสนุนด้วยเช่นกัน โดยมอบอำนาจผ่านทางองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการช่วยเหลือทั้งในด้านงบประมาณ

วัสดุอุปกรณ์ และการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยในประชาคมฯ ได้มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือคือ อบต. กำโลนให้ความช่วยเหลือชุมชนคีรีวง อบต. เขาพระ ให้ความช่วยเหลือกลุ่มอนุรักษ์ตำบลเขาพระ อบต.กรุงชิง ให้ความช่วยเหลือกลุ่มรักษ์กรุงชิงและกลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำคลองกลาย อบต.พรหมโลกให้ความช่วยเหลือชมรมอนุรักษ์หลายอวน เทศบาลตำบลพรุได้ ให้ความช่วยเหลือชมรมมนุษยชาติรักษ์เขาหลวง สมาชิกสภาจังหวัดให้ความช่วยเหลือชมรมอนุรักษ์บ้านวังลุงเป็นต้น จากการศึกษาพบว่าหลายชุมชนมีสมาชิกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เข้ามาเป็นสมาชิกและมีส่วนช่วยดูแลในองค์กรสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก นโยบายจากภาครัฐจึงมีส่วนช่วยดูแลและให้การสนับสนุนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงมีพัฒนาการขึ้นอย่างเป็นที่น่าพอใจ

2.2 ความช่วยเหลือจากองค์กรต่าง ๆ นอกจากจะมีปัจจัยจากภายในชุมชนที่ส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงแล้ว องค์กรต่าง ๆ ในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงยังมีส่วนสำคัญในการให้ความช่วยเหลือให้เกิดพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงอีกด้วย ซึ่งความช่วยเหลือจากองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย

2.2.1 สมาคมเพื่อนเกลอเทือกเขาหลวง เป็นองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ทำงานในการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นองค์กรประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในองค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชน หน่วยงานราชการ และภาคประชาชนในการพัฒนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการท่องเที่ยวในพื้นที่เทือกเขาหลวงและพื้นที่ใกล้เคียง

บทบาทและกิจกรรมของสมาคม

1) ประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ ทั้งจากส่วนราชการ เอกชน องค์กรพัฒนา เอกชน สื่อมวลชน นักวิชาการ และประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) ส่งเสริมเยาวชนและผู้นำชุมชนในพื้นที่รอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงให้เกิดความรู้ และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

3) ผลักดันให้ชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงสร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้องค์กรมีความเข้มแข็งในการจัดการ

4) เป็นตัวประสานความร่วมมือของชุมชนรอบเขาหลวง

5) จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

6) จัดทำหลักสูตรมัคคุเทศก์ท้องถิ่นร่วมกับอุทยานแห่งชาติเขาหลวงและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

7) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

8) ร่วมจัดทำแผนแม่บทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรอบ พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง

กิจกรรมส่วนใหญ่ของสมาคมเพื่อนเกลอเทือกเขาหลวงจะเน้นไปที่การสร้างความรู้และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นส่วนประสานความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

2.2.2 สาขาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เป็นสถาบันการศึกษาที่เข้ามาช่วยเหลือองค์กรชุมชนรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงและพื้นที่ใกล้เคียงในการพัฒนาในด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้การนำของอาจารย์จิตศักดิ์ พุดจรรยา อาจารย์ประจำสาขาวิชา

บทบาทและกิจกรรม

1) การจัดอบรมนำสื่อความหมายธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

2) ให้ความช่วยเหลือในการจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงและพื้นที่ใกล้เคียง

3) เป็นพี่เลี้ยงขององค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงในการจัดกิจกรรมในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง

4) เป็นที่ปรึกษาทางด้านวิชาการด้านการท่องเที่ยวของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

กิจกรรมส่วนใหญ่ของสาขาวิชาฯ จะเน้นไปที่การช่วยเหลือในการสร้างความรู้และสร้างความเข้มแข็งให้ประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ในการพัฒนาเรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง

2.2.3 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคใต้ เขต 2 จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นหน่วยงานจากภาครัฐที่เข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดใกล้เคียงและในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

บทบาทและกิจกรรม

1) การส่งเสริมด้านการตลาดการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

2) ร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวกับประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

3) อนุญาตในการใช้บัตรนักสื่อความหมายท้องถิ่นในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาลวง

4) ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่เป้าหมาย และในอุทยานแห่งชาติเขาลวง กิจกรรมส่วนใหญ่ของ ททท. จะช่วยเหลือในด้านการท่องเที่ยว การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและงบประมาณแต่ปัจจุบันหน้าที่หลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวจะอยู่กับ “ศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัด” ตามการปรับโครงสร้างกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

2.2.4 กองทุนสนับสนุนการวิจัยแห่งชาติ (สกว.) ภายใต้โครงการประสานกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้ มีจุดประสงค์เพื่อรื้อชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวเป็นเครือข่ายเพื่อหนุนเสริมซึ่งกันและกันในการจัดการการท่องเที่ยว บทบาทและกิจกรรม

1) สนับสนุนงบประมาณในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาลวง มีชุมชนเป้าหมายคือชุมชนคีรีวง ชุมชนวังลุง และชุมชนกรุงชิง และกำลังขยายผลไปสู่ชุมชนอื่น ๆ

2) ประสานงานในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวภาคใต้และรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาลวง

3) พัฒนาองค์ความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาลวง

วัตถุประสงค์ของโครงการประสานกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้ จะเน้นไปที่การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยว และพัฒนาองค์ความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.2.5 อุทยานแห่งชาติเขาลวง ซึ่งเป็นผู้ดูแลพื้นที่อุทยานแห่งชาติโดยตรงก็มีส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดพัฒนาการในกาจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาลวง เพราะหากขาดความร่วมมือจากอุทยานฯ ไปแล้ว การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาลวงในอุทยานแห่งชาติเขาลวงก็มิอาจเกิดขึ้นได้

บทบาทและกิจกรรม

1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

2) อำนวยความสะดวกต่อการดำเนินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาลวง

3) ร่วมสร้างแผนแม่บทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์
เทือกเขาหลวง

ซึ่งบทบาทของอุทยานแห่งชาติเขาหลวงส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การเปิดโอกาสให้
องค์กรชุมชนเข้าไปใช้หรือจัดการทรัพยากรในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงอย่างยั่งยืน

นอกจากนั้นยังมีองค์กรต่าง ๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชน
ในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ทั้งในทางตรงและทางอ้อม เช่น กองทุนเด็มติเขียวให้เขาหลวง
มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.) มูลนิธิโกมลคีมทอง สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช และ
นักวิชาจากสถาบันต่าง ๆ เป็นต้น

ซึ่งความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ จากภายนอกทั้งในด้านงบประมาณ วิชาการ
การอำนวยความสะดวกและการสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชุมชน จะช่วยให้องค์กรสิ่งแวดล้อม
ชุมชนในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง เกิดพัฒนาการและความเข้มแข็งและจะส่งผลต่อ
พัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

3. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์
เทือกเขาหลวง

นอกจากปัจจัยที่ส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของ
ประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงแล้ว ก็ยังมีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องต่อการดำเนินการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติด้วยนั่นก็คือ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นคือ

3.1 กระแสทุนนิยม ระบบทุนนิยมนับเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมของโลกและประเทศไทยได้ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว อุทยานแห่งชาติเขาหลวง
ก็เช่นเดียวกันตั้งแต่เกิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ขึ้นในปี พ.ศ.2504 ประเทศไทย
ได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม จากการพัฒนา
อย่างรวดเร็วนี้เองทำให้ทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็วด้วยเช่นกัน

ในอดีตพื้นที่อุทยานเขาหลวงและชุมชนรอบเขาหลวงแม้จะเป็นพื้นที่ที่ห่างไกลและ
ยากที่จะเข้าไปถึงก็ยังได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเหล่านี้ เช่น การพัฒนาด้านการเกษตร
ที่ส่งเสริมให้ปลูกพืชเศรษฐกิจแทนสวนสมรม การปลูกยางแบบปายาก็ปรับเปลี่ยนมาเป็น
สวนยางพาราที่มุ่งเน้นไปที่ยางพันธุ์ดีและปลูกเป็นพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งให้ผลผลิตที่คุ้มค่ากับการลงทุน
ซึ่งการพัฒนาเหล่านี้ก็ได้ส่งผลกระทบต่ออุทยานแห่งชาติเขาหลวงและชุมชนรอบพื้นที่ด้วยเช่น การพัฒนา
ของชุมชนแบบก้าวกระโดดทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน ปัญหา
ความขัดแย้งในชุมชน หรือจะเป็นสารพิษจากการเกษตรที่ต้องใช้สารเคมีเป็นจำนวนมากเพื่อให้
คุ้มกับการลงทุนที่สูงขึ้นและปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งปัญหาเหล่านี้

เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงขึ้นดังในเหตุการณ์อุทกภัยครั้งใหญ่ในปี 2531 เป็นต้น ดังที่วรพล พรหมบุตร (2534) ได้กล่าวไว้ในวัฒนธรรมสลายการทำลายและสร้างใหม่ ได้กระแสนิยมเอกชนว่า ภายใต้กระแสนการพัฒนาทุนนิยมประกอบด้วยกระบวนการทำลายและสร้างใหม่เชิงวัฒนธรรม (Cultural Destruction and Reconstruction Process) การพัฒนาทุนนิยมในสังคมหรือชุมชนหนึ่ง ๆ ไม่เพียงแต่นำเอารูปแบบการกระทำ เทคโนโลยีหรือความสัมพันธ์มาแนะนำเพิ่มเติมเข้าสู่วิถีชีวิตของชุมชนเท่านั้น แต่มันยังได้ทำลายองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนควบคู่ไปกับการสร้างหรือนำเสนอรูปแบบของวัฒนธรรมชนิดใหม่ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการผลิตแบบทุนนิยม ดังนั้นการผลิตแบบเลี้ยงตัวเอง, เทคโนโลยีชาวบ้านและความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน ในชุมชนถูกแทนที่ด้วยวิธีการผลิตที่มุ่งการตลาด มีการใช้เทคโนโลยีและความสัมพันธ์แบบทุน/แรงงานซึ่งเป็นองค์ประกอบของวัฒนธรรมทุนนิยมและส่วนนี้จะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายไป

ในปัจจุบันแม้ชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จะได้รับบทเรียนจากการพัฒนาแบบทุนนิยมอย่างแสนสาหัส แต่กระแสนการพัฒนาแบบทุนนิยมก็ยังคงมีต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เพราะผลประโยชน์ที่ได้รับเป็นสิ่งที่ชุมชนคิดว่าคุ้มค่าและได้รับประโยชน์อย่างรวดเร็ว ปัจจุบันจึงยังคงมีการทำลายล้างทรัพยากรธรรมชาติเพื่อตอบสนองการพัฒนาแบบทุนนิยมนี้อยู่ เช่น การบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงในการสัมปทานเหมืองแร่ การลักลอบตัดไม้ถ้ำสัตว์เพื่อส่งให้นายทุน การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำสวนยางพาราและสวนผลไม้ เป็นต้น ซึ่งกระแสนการพัฒนาแบบทุนนิยมนี้เป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ซึ่งประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงก็กำลังแสวงหาหนทางแก้ไขกันอยู่ไม่ว่าจะเป็นการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3.2 การท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้กลายมาเป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้หลักให้กับประเทศไทย เพราะเป็นกิจกรรมที่ใช้ต้นทุนน้อยและให้ผลกำไรอย่างมหาศาล ทั้งภาครัฐและเอกชนจึงได้หันมาสนใจในการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงก็เช่นเดียวกัน เนื่องด้วยอุทยานแห่งชาติเขาหลวงมีพื้นที่และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงาม ชุมชนรอบอุทยานฯ ก็มีลักษณะวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ทำให้นักท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจเข้ามาเที่ยวชมภายในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงและพื้นที่ชุมชน โดยรอบเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากสถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงปีละหลายแสนคน

นอกจากประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวแล้วการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วโดยขาดแผนรองรับที่ดีพอ หรือเกินขีดจำกัดในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) โดยเฉพาะกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass tourism) หรือที่รู้จักกันดีในชื่อว่าลิ่งฉับทัวร์นั้นได้ก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย เช่น ปัญหาการจัดการขยะ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติหรือปัญหาทางด้านสังคมตามมา

พื้นที่ในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงและชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติ ก็เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยเช่นกันเพราะกิจกรรมและจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นจนเกินขีดจำกัดในการจัดการและเกินขีดจำกัดในการรองรับของพื้นที่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบขึ้น เช่น ปัญหาการจัดการขยะที่เกิดขึ้นมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เพราะอุทยานแห่งชาติเขาหลวงยังไม่สามารถทำลายหรือจัดการขยะในพื้นที่ได้ ส่วนใหญ่ก็ยังใช้วิธีการเผาทำลายหรือนำไปทิ้งยังพื้นที่ข้างนอก ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติจากการเหยียบย่ำและเด็ดทำลายของนักท่องเที่ยว เพราะแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวชมในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงเป็นจำนวนมาก ส่วนหนึ่งก็จะมาในลักษณะของทัวร์ป่าที่จะมีการเดินป่าหรือพักค้างแรมในพื้นที่ป่าเขาหลวง ซึ่งถ้ามีจำนวนมากเกินไปก็จะส่งผลกระทบต่อพืชพรรณและสัตว์ป่า ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเพราะในช่วงวันหยุดหรือเทศกาลจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวชมในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของอุทยานแห่งชาติเขาหลวงเป็นจำนวนมาก ซึ่งจำนวนเจ้าหน้าที่ต่อการดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวอาจไม่เพียงพอจึงก่อให้เกิดอุบัติเหตุกับนักท่องเที่ยวที่ไม่ระมัดระวังขึ้นได้ เช่น บริเวณน้ำตกพรหมโลก จะมีผู้เสียชีวิตจากการเล่นน้ำตกแทบทุกปี ปัญหา ค่าครองชีพในชุมชนสูงขึ้น จากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชนทำให้เศรษฐกิจภายในชุมชนเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว หลายครอบครัวที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวก็มีฐานะทางการเงินที่ดีขึ้น ส่วนครอบครัวที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมก็ยังมีรายได้เท่าเดิมจึงเกิดความเหลื่อมล้ำของรายได้ใน ชุมชน ส่วนหนึ่งก็คือค่าครองชีพในชุมชนสูงขึ้น ทำให้ครอบครัวที่มีรายได้น้อยได้รับความเดือดร้อน เช่น จากเดิมคนในชุมชนสามารถกินขนมจีนในราคาจานละ 5 บาท แต่พอมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้ามาก็ขึ้นมาในราคา 10 บาท เป็นต้น และปัญหาเหล่านี้ก็อาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งภายในชุมชนอีกด้วย ซึ่งปัญหาจากกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมวลชน หรือการขาดการจัดการที่ดีพอก็จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมากมาย ทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น

ซึ่งแม้ประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง กำลังแก้ปัญหาในส่วนนี้อยู่ไม่ว่าจะเป็นการจัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งเป็นการพัฒนาในระดับประเทศ ซึ่งเป็นการพัฒนาอย่างเร่งด่วนก็ยังคงเป็นปัญหาและ

อุปสรรคที่สำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชามอนูร์กัยเทือกเขาหลวง ซึ่งประชามอนูร์กัยเทือกเขาหลวงก็ต้องมีการพัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อรับมือกับปัญหานี้ต่อไปเรื่อย ๆ

3.3 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ แต่เดิมชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงเป็นชุมชนขนาดเล็กตั้งบ้านเรือนถิ่นฐานอยู่บนที่ราบเชิงเขาหลวง ซึ่งพื้นที่ดั้งเดิมก็คือพื้นที่ป่าที่มีการหักร้างถางพงจนเป็นหมู่บ้านและพื้นที่ทำกินเมื่อมีการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติเขาหลวงขึ้นในวันที่ 18 ธันวาคม 2517 (อุทยานแห่งชาติเขาหลวง, 2542) พื้นที่หมู่บ้านและพื้นที่ทำกินบางส่วนจึงตกอยู่ในเขตอุทยาน จึงทำให้เกิดปัญหาพื้นที่อุทยานซ้อนทับพื้นที่ทำกินขึ้นประกอบกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนรอบเขาหลวงเป็นลักษณะวิถีชีวิตที่พึ่งพิงไปกับธรรมชาติ มีการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าเขาหลวงอยู่โดยตลอด เมื่อมีการประกาศพื้นที่ป่าเขาหลวงเป็นเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ชุมชนจึงไม่อาจจะเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าเขาหลวงได้ดังเช่นในอดีต เพราะมีกฎหมายอุทยานแห่งชาติเป็นตัวควบคุมดูแลอยู่ ดังเช่น พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 มาตรา 16 ภายในเขตอุทยานแห่งชาติห้ามมิให้บุคคลใด

ข้อ (7) เก็บหาหรือนำออกไปทำด้วยประการใด ๆ ทำให้เป็นอันตรายหรือทำให้เสื่อมสภาพซึ่งกล้วยไม้ น้ำผึ้ง ครั่ง ถ่านไม้ เปลือกไม้ หรือมูลค้างคาว

ข้อ (8) เก็บหรือทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายแก่ดอกไม้ ใบไม้ หรือผลไม้

ข้อ (11) นำหรือปล่อยปศุสัตว์เข้าไป (บุรินทร์ โชคเกิด, 2538)

ในอดีตชุมชนรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงจะมีการดำรงชีวิตในลักษณะการพึ่งพิงกับธรรมชาติ มีการเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าเขาหลวงอยู่โดยตลอด เช่น การเก็บหาของป่า น้ำผึ้ง สะตอ ลูกเหริย การตัดไม้สำหรับทำที่อยู่อาศัย การล่าสัตว์ป่าเพื่อการบริโภคในครัวเรือน เป็นต้น เมื่อมีการประกาศเป็นพื้นที่อุทยานขึ้น การเข้าไปใช้ประโยชน์ดังกล่าวจึงไม่อาจกระทำได้ ประกอบกับพื้นที่ทำสวนผลไม้ (สวนสมรม) ของชุมชนส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอุทยาน การเข้าไปใช้ประโยชน์จึงไม่สามารถทำได้เต็มที่ หลังจากประกาศพื้นที่อุทยานขึ้นจึงมักเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับอุทยานแห่งชาติเขาหลวงขึ้นอยู่เป็นประจำ เช่น ปัญหาการลักลอบตัดไม้ การลักลอบล่าสัตว์ ปัญหาพื้นที่อุทยานซ้อนทับพื้นที่ทำกิน ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อเป็นพื้นที่ทำกิน เป็นต้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับอุทยานแห่งชาติ มีความสัมพันธ์ที่ไม่สู้ดีนัก

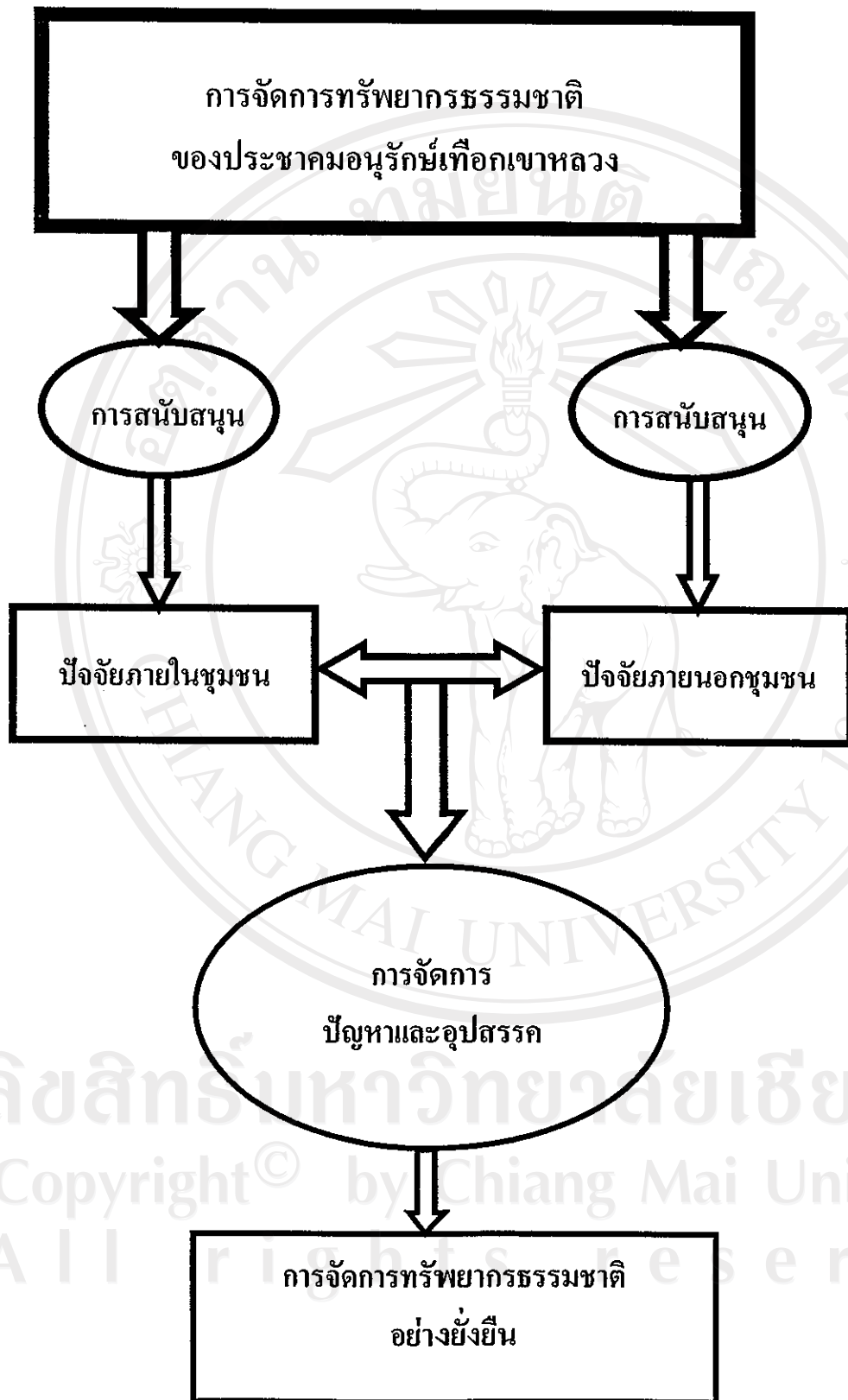
ปัจจุบันการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแม้จะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากอุทยานแห่งชาติเขาหลวง แต่ส่วนหนึ่งเป็นเพราะนโยบายจากหัวหน้าอุทยานฯ ที่เปิดโอกาสให้องค์กรท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งในอนาคตเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง

ตำแหน่งเกิดขึ้น จึงไม่อาจบอกได้ว่า การให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีนี้จะเกิดขึ้นหรือไม่ ปัญหาในส่วนนี้จึงยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง แม้จะเกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการอยู่บ้าง แต่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ก็มีพัฒนาการอย่างเป็นที่น่าพอใจ เพราะชุมชนรอบเขาหลวงยังมีปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุนในการแก้ไขปัญหาและการสร้างให้เกิดพัฒนาการขึ้นทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกชุมชน กล่าวคือ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีความสำเร็จอยู่ได้จำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องเสมอ (รูปภาพที่ 10)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 10 แผนภาพแสดงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์
เทือกเขาหลวง

4.5 ผลของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงจากในอดีต เป็นต้นมา มีการพัฒนาและการเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีวิตควบคู่ไปกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน จนถึงปัจจุบันที่สร้างการจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้สร้างให้เกิดรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของชุมชน เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน และอุทยานแห่งชาติเขาหลวง แม้จะเกิดปัญหาอุปสรรคขึ้นมากมายแต่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติก็สามารถดำเนินการอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้ และประสบผลสัมฤทธิ์ได้ในระดับหนึ่ง โดยสามารถแบ่งผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงได้เป็น 2 ส่วน คือ

4.5.1 ผลของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ต่ออุทยานแห่งชาติเขาหลวง

การดำเนินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงเป็นเสมือนการช่วยเหลืออุทยานแห่งชาติเขาหลวงในการอนุรักษ์ และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ซึ่งผลของการดำเนินงานของประชาคมฯ ที่เกิดขึ้นมีดังนี้

- 1) การลดลงของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง เพราะการเกิดองค์กรสิ่งแวดล้อมในชุมชนขึ้นรอบ ๆ อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ก็เปรียบเสมือนการที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงมีเกราะป้องกันอยู่โดยรอบพื้นที่ เพราะองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนแต่ละพื้นที่ก็จะดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติในส่วนที่อยู่บริเวณชุมชนตนเอง เช่น ชุมชนคีรีวงก็จะช่วยดูแลในส่วนของทางขึ้นสู่ยอดเขาหลวง ชุมชนวังลุงก็จะดูแลบริเวณยอดเขาฝามีชุมชนกรุงชิงก็จะช่วยดูแลป่ากรุงชิง เป็นต้น ซึ่งถ้าเกิดองค์กรสิ่งแวดล้อมในชุมชนหรือองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนมีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นเท่าใด องค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชน เหล่านี้ก็จะช่วยในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงเพิ่มขึ้นเท่านั้น เพราะถ้าพึ่งแต่กำลังเจ้าหน้าที่ในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงเพียงไม่กี่สิบคนก็ไม่อาจดูแลพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงทั้ง 356,250 ไร่ ได้หมดหากขาดการร่วมมือและขาดการช่วยเหลือจากชุมชนที่อยู่โดยรอบ เช่น องค์กรสิ่งแวดล้อม ชุมชนบางกลุ่มจะมีการลาดตระเวนและตรวจตราการทำลายป่าบริเวณรอบพื้นที่ชุมชนของตนเอง ดังกรณีของชมรมอนุรักษ์บ้านวังลุง ในบางองค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็งสูงก็จะลดจำนวนชาวบ้านที่ลักลอบเข้าไปทำลายป่าลงได้ ดังนั้นการที่มีองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงก็เปรียบเสมือนการเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงในการดูแลรักษา

ทรัพยากรธรรมชาตินั่นเอง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบปริมาณการลักลอบเข้าไปทำลายทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงก่อนและหลังเกิดประชามอนูร์กษ์เทือกเขาหลวง พบว่าหลังจากเกิดประชามอนูร์กษ์เทือกเขาหลวงขึ้นมาพบว่าปริมาณการลักลอบทำลายทรัพยากรธรรมชาติได้ลดลงอย่างเป็นที่น่าพอใจ (สัมภาษณ์หัวหน้าอุทยานฯ, 2545)

2) การเกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างอุทยานแห่งชาติเขาหลวงกับชุมชนโดยรอบพื้นที่ ในการดำเนินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชามอนูร์กษ์เทือกเขาหลวง ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง มีความจำเป็นที่จะต้องเกิดการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างอุทยานแห่งชาติและองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชน เพราะในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ในเขตอุทยานแห่งชาติ จำเป็นที่จะต้องได้รับความเห็นชอบและอนุญาตจากอุทยานแห่งชาติ ดังนั้นในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาม ก็จะต้องอาศัยความร่วมมือจากอุทยานแห่งชาติเขาหลวงทุก ๆ ครั้งในการประชุมวางแผนดำเนินงาน และสรุปผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น เท่าที่ผ่านมามีการดำเนินงานร่วมกันระหว่างอุทยานแห่งชาติเขาหลวงกับองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนรอบพื้นที่เป็นไปได้อย่างดี ทำให้มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เช่น การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน อุทยานแห่งชาติก็เข้ามาให้การช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกอนุญาตให้ชาวบ้านที่ผ่านการอบรมนำสื่อความหมายธรรมชาติสามารถ นำนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงได้ จากการร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมนี้เองได้ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีขึ้นระหว่างอุทยานแห่งชาติและชุมชนแตกต่างกันจากในอดีตที่อุทยานแห่งชาติและชุมชนมักเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นบ่อยครั้ง ซึ่งเมื่อชุมชนและอุทยานฯ มีโอกาสในการทำงานร่วมกันอยู่บ่อยครั้งขึ้น ชุมชนก็ได้เรียนรู้ความต้องการและปัญหาของอุทยานฯ อุทยานฯ เองก็มีโอกาสที่จะได้เรียนรู้ถึงความต้องการและปัญหาของชุมชน ดังนั้นเมื่อทั้งสองฝ่ายมีโอกาสพบปะพูดคุยถึงปัญหาความขัดแย้ง ข้อข้องใจที่เคยมีมา ทั้งสองฝ่ายจึงมีโอกาที่จะปรับเปลี่ยนการจัดการที่จะลดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ ความรู้สึกของชุมชนที่มีต่ออุทยานในปัจจุบัน จึงมีความรู้สึกที่ดีขึ้นมาก (สัมภาษณ์ประเวศ คุณ โลก, 2545)

4.5.2 ผลของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชามอนูร์กษ์เทือกเขาหลวงต่อชุมชน

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชามอนูร์กษ์เทือกเขาหลวง นอกจากจะก่อให้เกิดผลขึ้นกับอุทยานแห่งชาติเขาหลวงแล้ว การดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมายังก่อให้เกิดผลต่อชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงด้วย คือ

1) เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ก่อนที่จะมีองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนในชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงขึ้น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดจะอยู่ในความรับผิดชอบของอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ซึ่งรับนโยบายมาจากส่วนกลางในการ

ดูแลรักษาพื้นที่ในอุทยานแห่งชาติเขาลง ชุมชนท้องถิ่นซึ่งมีวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ องค์กรความรู้ ภูมิปัญญาที่ ผูกพันในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอยู่แต่เดิมไม่สามารถเข้าไปใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ได้ดังเช่นในอดีต แต่จากลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมและความเคยชินในการดำรงชีวิตแบบเดิม ทำให้ชุมชนยังเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาลงอยู่ เช่น การเก็บหาของป่า น้ำผึ้ง สะตอ ลูกเนียง ลูกเหริยง และผลิตผลจากป่า รวมทั้งการเข้าไปดูแลและ เก็บเกี่ยวผลผลิตในสวนสมรมของตนเอง ซึ่งการกระทำในลักษณะนี้ผิดต่อกฎหมายอุทยานแห่งชาติ ทำให้เกิดการจับกุมลักลอบและเกิดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติระหว่างอุทยานและ ชุมชนเสมอ

เมื่อเกิดประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาลงขึ้นมา ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการ จัดการทรัพยากรธรรมชาติมากยิ่งขึ้น จากประสานความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ระหว่างรัฐกับชุมชนอย่างต่อเนื่องทำให้ชุมชนได้เกิดจิตสำนึกร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากร- ธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาลง ดังเช่นในชุมชนวังลุงมีกิจกรรมการลาดตระเวนตรวจ ป่าเช่นเดียวกับอุทยานแห่งชาติเขาลง ซึ่งบางครั้งก็มีการร่วมกันลาดตระเวน ร่วมกันด้วย จากการ มีส่วนร่วมในส่วนนี้มีส่วนสำคัญที่ทำให้การลักลอบทำลายทรัพยากรธรรมชาติธรรมชาติในพื้นที่ รอบ ๆ ชุมชน และในอุทยานฯ น้อยลง และการมีส่วนร่วมที่เพิ่มขึ้นนั้นได้ ส่งผลต่อความเข้มแข็ง ขององค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนด้วย ดังเช่นในชมรมอนุรักษ์บ้านวังลุงจากเดิมมีสมาชิกเพียง 28 คน (2540) ถึงปัจจุบัน (2545) มีสมาชิกเพิ่มขึ้นถึง 200 คน ซึ่งการมีส่วนร่วมที่ เพิ่มขึ้นนี้มีส่วนสำคัญที่ ทำให้ประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้นด้วย ดังนั้น ยังเกิดการมีส่วนร่วมของ ชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาลงเพิ่มขึ้นเท่าใดก็เปรียบเสมือนการสร้างเกราะป้องกันการทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติขึ้นรอบ ๆ อุทยานแห่งชาติเขาลงเพิ่มขึ้นเท่านั้น

เมื่อชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้นในการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากร- ธรรมชาติในท้องถิ่นของตน ชุมชนจึงได้เกิดจิตสำนึกร่วมในการรักษาและหวงแหนทรัพยากร- ธรรมชาติในท้องถิ่นของตนเพราะชุมชนได้ตระหนักว่าทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้เป็นของทุกคน ในชุมชน ต่าง ๆ ไม่ใช่เป็นของรัฐหรือของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังนั้นชุมชนจึงต้องมีการจัดการที่ จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตนอย่างยั่งยืน ที่ผ่านมามีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาลงทำให้ได้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะชุมชน ได้เห็นถึงประโยชน์ของการดูแลรักษาและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน (สัมภาษณ์ ชาวลิต สิทธิฤทธิ์, 2545)

2) การเกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น จากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ จัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาลง ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ทำให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนมากยิ่งขึ้น การเข้าไปใช้ประโยชน์ก็อยู่ในระบบระเบียบและการดูแลขององค์กรสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างทำลายล้างจึงลดลง ชุมชนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะอยู่และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ทำให้ประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติเป็นประโยชน์ที่ยั่งยืนสามารถใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป เช่น การเก็บเกี่ยวผลผลิตจากป่าที่ใช้วิธีการเก็บป็นหรือสอยเอาเฉพาะที่จำเป็นต้องใช้ ไม่ใช่การตัดฟันหรือโค่นทำลายเหมือนแต่ก่อน โดยเฉพาะในปัจจุบันเมื่อมีกระแสการท่องเที่ยวเข้ามาชุมชนก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่หลายชุมชนในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงได้ดำเนินการอยู่ได้ก่อให้เกิดอาชีพและเกิดรายได้แก่ชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นที่น่าพอใจดังที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539) ได้ระบุเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ในเกณฑ์ข้อที่ 3 จากทั้งหมด 4 ข้อคือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

ซึ่งผลในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงได้ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนใน 3 ด้านด้วยกันคือ

2.1) การรู้จักในทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งแต่เดิมชุมชนก็มีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่แล้ว เพราะในอดีตชุมชนต้องอยู่อาศัยและพึ่งพิงไปกับธรรมชาติโดยแทบที่จะแยกไม่ออก ดังนั้นชุมชนจึงมีการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น พ่อก็จะสอนลูกว่าต้นไม้ต้นนี้ชื่ออะไร ระหว่างทางที่เข้าไปเก็บเกี่ยวผลผลิตจากสวนหรือป่า ดังนั้นเด็ก ๆ ก็มีโอกาสนี้จะเรียนรู้ต่อไปเรื่อย ๆ

2.2) การรู้จักในทรัพยากรธรรมชาติว่าเป็นอย่างไร นอกจากจะเป็นการเรียนรู้ถึงตัวทรัพยากรธรรมชาติแล้วในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนรอบ ๆ อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ยังทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ถึงลักษณะต่าง ๆ ของทรัพยากรธรรมชาตินั้น ๆ ด้วย เช่น ต้นไม้ต้นนี้มีลักษณะพิเศษอย่างไร แตกต่างจากต้นไม้ต้นอื่นอย่างไร เป็นต้น ดังที่ชุมชนคีรีวงมีการตั้งชื่อต้นไม้ตามลักษณะต่าง ๆ เช่น “ต้นนี้ชื่ออ้ายหน้าหมา อ้ายห้วย อ้ายหมีเล็ก อ้ายดินเป็ด อ้ายมุด อ้ายเจ้าที่ อ้ายม้งคูด อ้ายเสาธง ชื่อเหล่านี้คือชื่อที่เจ้าของสวนตั้งให้ต้นไม้ (ส่วนใหญ่จะเป็นต้นไม้ทุเรียน) ที่เพาะพันธุ์ขึ้นเอง ทำให้เกิดเป็นสายพันธุ์ที่มีความหลากหลาย ทนทานต่อโรคพืช แมลงไม่ต้องใช้สารเคมีและยังมีอายุยืน บางต้นมีขนาดหลายคนโอบ อายุเป็นร้อยปี” (ททท.,2544)

2.3) การรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจากการเรียนรู้ถึงทรัพยากรธรรมชาติและลักษณะต่าง ๆ ของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ถึงการใช้อย่างยั่งยืนด้วย เช่น การรู้จักการก่อกำเนิดของทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิด การรู้จักใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิด รวมไปถึงการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติแต่ละประเภทด้วย จากเดิมที่ชุมชนเคยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างทำลายล้าง เช่น การเก็บเกี่ยวผลผลิตจากป่าที่ใช้การตัด ฟัน โคน ทำลายจนทรัพยากรธรรมชาติไม่อาจที่จะสร้างใหม่ได้ทัน เมื่อเกิดประชามอนูร์กัยเทือกเขาหลวงขึ้น ชุมชนก็มีโอกาสเรียนรู้ถึงการใช้อย่างยั่งยืนจากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนขึ้นมา ทำให้ในปัจจุบันชุมชนได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งจากการทำการเสวนากลุ่ม (Focus Group) ของชุมชนในประชามอนูร์กัยเทือกเขาหลวง ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงการเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง โดยแบ่งเป็นฤดูกาลได้ดังนี้

ฤดูฝน	ตลอดปี	ฤดูร้อน
เห็ด	การท่องเที่ยว	ลูกเหริยง
หน่อไม้	สมุนไพร	มังคุด
ผักกูด	ปลา	จำปาตะ
สะตอ	ไข่มดแดง	เงาะ
ลูกเนียง	หวาย	ทุเรียน
ลูกประ	เต่าร้าง	लगสาด
ลูกก่อ	กล้วยป่า	लगกอง
ลูกกรวด (มะเดื่อ)		น้ำผึ้ง
ข้าว		ลูกหยี
ระกำ		จักจั่น
บอนเต่า		มะกอก
บุก		ลูกจัน
กระทือ		ส้มแขก
ดาหลา		

ภาพที่ 11 แผนภาพแสดงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

เขาหลวง

เมื่อชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมและเกิดรายได้จากการร่วมกันจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้นชุมชนจึงเกิดความตระหนักและจิตสำนึกในการที่จะดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตนไว้ เพราะทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้จะสามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่คน เช่น ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงที่นักท่องเที่ยวอยากเข้ามาชมและศึกษาถึงความหลากหลายทางชีวภาพและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ดังนั้นการที่ชุมชนนี้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวได้ชุมชนจะต้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงความอุดมสมบูรณ์เอาไว้ในลำดับแรก ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงจึงเป็นการสร้างรายได้สร้างอาชีพให้กับชุมชนอย่างยั่งยืนได้ (สัมภาษณ์ จิตศักดิ์ พุฒจรรยา, 2545)

3) การเกิดความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงได้ก่อให้เกิดความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน โดยมีตัวชี้วัดจากประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันของชุมชน ความสามัคคี การจัดการความขัดแย้ง และการใช้กระบวนการกลุ่มของชุมชน เหตุที่ทำให้องค์กรชุมชนเกิดความเข้มแข็งขึ้นมาได้เป็นเพราะในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงได้ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจและการทำงานร่วมกันของหลาย ๆ ฝ่ายไม่ว่าจะเป็นระหว่างชุมชนด้วยกันเอง หรือระหว่างชุมชนกับองค์กรภายนอก ทำให้ชุมชนได้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น ทั้งการร่วมกันคิดวางแผน ร่วมกันดำเนินงาน และเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้น คนในชุมชนหรือระหว่างชุมชนมีโอกาสที่จะได้พบปะพูดคุยและทำงานร่วมกันมากขึ้น ส่งผลให้คนในชุมชนและระหว่างชุมชนเกิดความผูกพัน เกิดความสามัคคี เกิดการลดความขัดแย้งในชุมชนและระหว่างชุมชน สามารถนำพาชุมชนไปสู่การพึ่งพาตนเองและเกิดความเป็นชุมชนเข้มแข็งขึ้นได้ ตัวอย่างเช่น ในชมรมอนุรักษ์บ้านวังลุง ซึ่งมีการทำงานร่วมกันและมีการประชุมพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการแก้ปัญหาลดความขัดแย้ง และสร้างความสามัคคีภายในชุมชน อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพและความเข้มแข็งขององค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

สุดท้ายแล้วสิ่งที่สำคัญที่สุดในผลของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงก็คือ “องค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน” เพราะการดำเนินการประสานความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติทั้งจากชุมชนท้องถิ่นอุทยานแห่งชาติและส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะเป็นการนำเอาความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น จากชุมชนหลักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าอนุรักษ์จากอุทยานแห่งชาติ และความรู้ใหม่ ๆ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาหลอมรวมกันเป็น

องค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนต่อไป ซึ่งองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน คือ

1) องค์ความรู้ในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้ความเข้าใจในทรัพยากรธรรมชาติ มีความจำเป็นอย่างมากในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ซึ่งองค์กรต่าง ๆ ในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงต่างก็มีความรู้ในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ ในรูปแบบและลักษณะของแต่ละองค์กรอยู่แล้ว คือ

1.1) ชุมชนท้องถิ่น ก็จะมีความรู้ในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบของความรู้ ภูมิปัญญาในท้องถิ่น เช่น ต้นไม้ต้นนี้มีชื่อท้องถิ่นว่าอะไร เนื้อไม้เป็นอย่างไร สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างไรบ้าง

1.2) อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ก็จะมีความรู้ในด้านวิชาการ เช่น ต้นไม้ต้นนี้ชื่ออะไร มีลักษณะทางพฤกษศาสตร์อย่างไร พบได้ในสภาพป่าแบบไหน เป็นต้น

ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง จึงเปรียบเสมือนการนำความรู้จากสองส่วนมารวมไว้ด้วยกัน ทั้งความรู้จากท้องถิ่นและภูมิปัญญาของชุมชน มารวมเข้ากับความรู้ตามหลักวิชาการของอุทยานแห่งชาติเขาหลวง กลายมาเป็นองค์ความรู้ในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงและนำองค์ความรู้นี้มาจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงได้

2) องค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติขององค์กรต่าง ๆ ในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงสามารถแบ่งได้ดังนี้

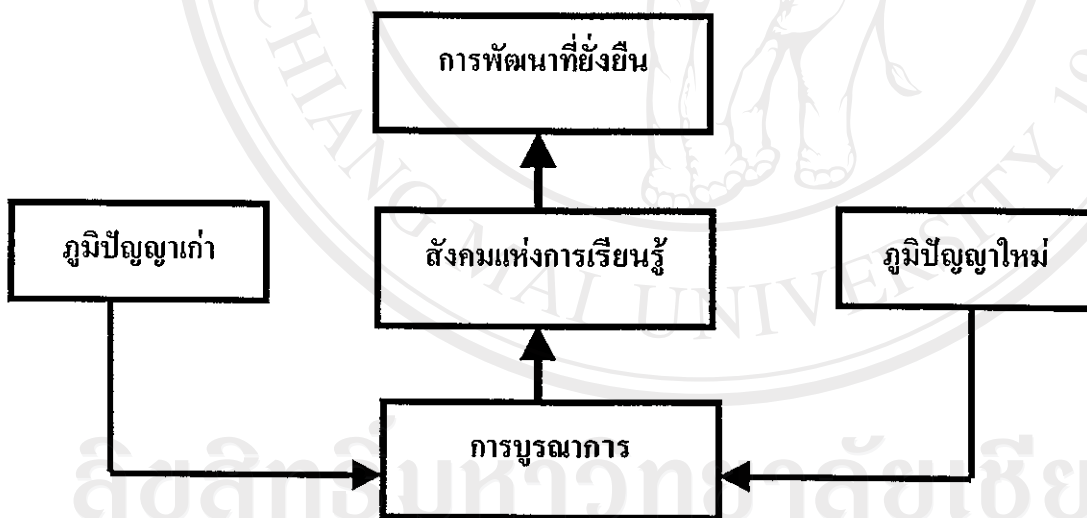
2.1) ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น จะเป็นความรู้ในการจัดการของชาวบ้านที่มีรูปแบบของการจัดการผ่านความรู้ท้องถิ่น ภูมิปัญญาและความเชื่อถือต่าง ๆ ของชุมชน เช่น พิธีกรรมในการเคารพบูชาต่อธรรมชาติ เป็นต้น

2.2) ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ซึ่งจะเป็นการจัดการในแง่ของกฎหมายอุทยานแห่งชาติ

2.3) ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะมีลักษณะหรือรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามสายงานของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ททท. ก็จะมีการจัดการในรูปแบบของการท่องเที่ยว สมาคมเพื่อนเกลอเทือกเขาหลวงก็จะมีจัดการในลักษณะของการสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชุมชน มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ก็จะเข้ามาช่วยเหลือในการให้ความรู้และพัฒนาทักษะต่าง ๆ เป็นต้น

ดังนั้นองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง จึงเป็นเสมือนการนำความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในหลากหลายรูปแบบมารวมไว้ด้วยกัน ทั้งสหวิชาการและปฏิบัติการบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม

3) องค์ความรู้ในการบูรณาการ กระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง เป็นการร่วมมือกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของหลาย ๆ ฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นจากภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และประชาชนท้องถิ่น ซึ่งในการทำงานร่วมกันนี้ได้ก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ขึ้นจากทุก ๆ ฝ่าย เช่น รัฐเองก็ได้เรียนรู้ถึงความรู้ ภูมิปัญญาและความต้องการของคนในชุมชน ชุมชนเองก็ได้เรียนรู้ถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและกฎหมายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของรัฐ (อุทยานแห่งชาติเขาหลวง) องค์กรต่าง ๆ ก็มีโอกาสนำความรู้และวิทยากรในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบต่าง ๆ มาเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนเป็นต้น ซึ่งความรู้จากหลากหลายสาขาที่เกิดขึ้นได้เกิดการบูรณาการและเกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากทุก ๆ ฝ่ายในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (ดูภาพที่ 12)

ภาพที่ 12 แผนภาพแสดงการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ (อนุรักษ์ ปัญญาวิวัฒน์, 2545)

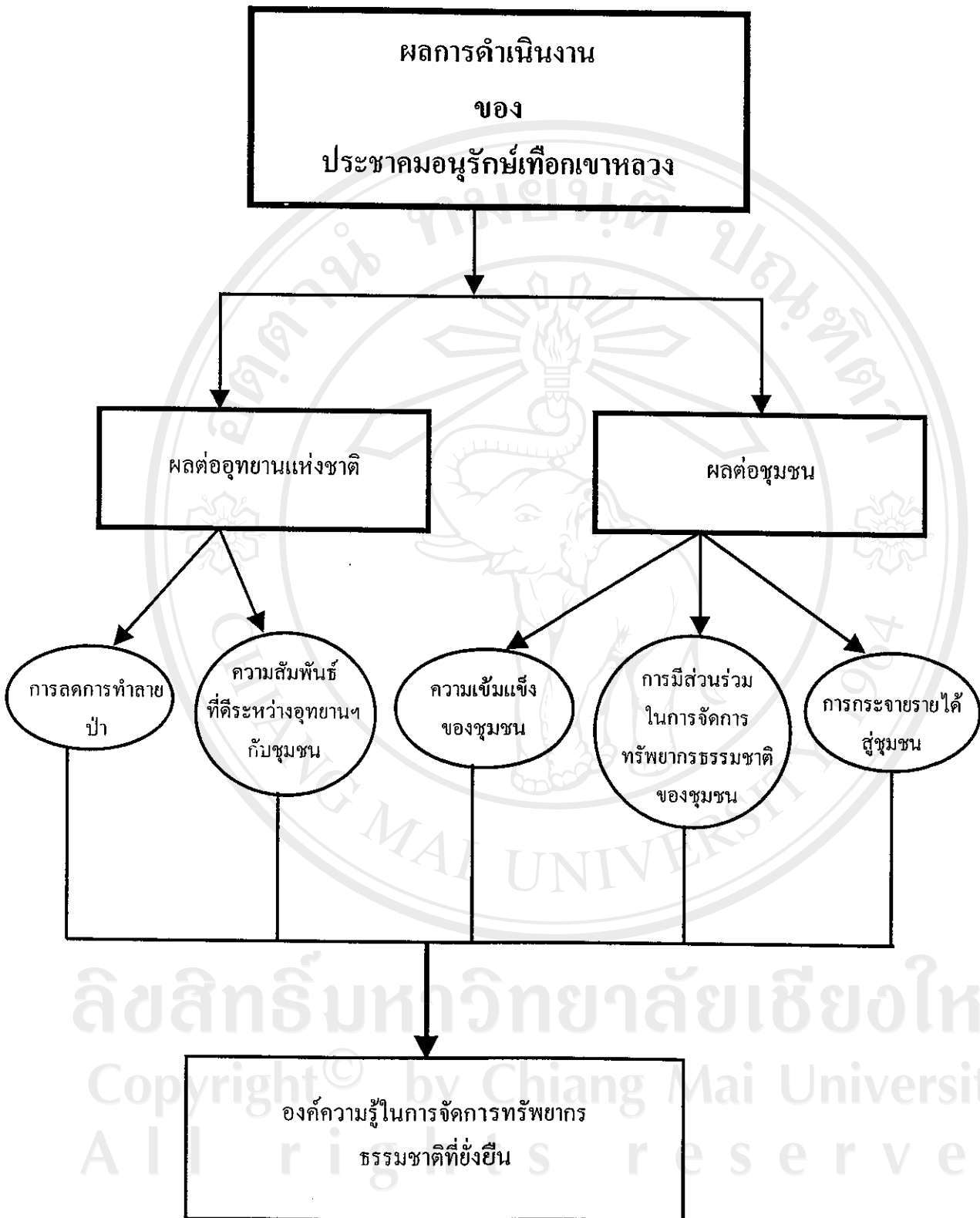
การสร้างองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง เป็นการนำเอาองค์ความรู้จากหลาย ๆ ส่วนมารวมไว้ด้วยกัน ทั้งองค์ความรู้จากชุมชน องค์ความรู้จากรัฐ และองค์ความรู้จากองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะเป็นองค์ความรู้จากสาขา

ที่นำมาบูรณาการไว้ด้วยกัน ซึ่งประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติใน 2 เรื่องใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ องค์ความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง และองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การจัดการที่ยั่งยืนได้

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ประกอบไปด้วย

- 1) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมฯ มาจากทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือ อุทยานแห่งชาติเขาหลวง สมาคมเพื่อนเกลอเทือกเขาหลวง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์กรสิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น และนักวิชาการจากสถาบันต่าง ๆ
- 2) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมฯ เป็นการนำองค์ความรู้จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาบูรณาการไว้ด้วยกัน
- 3) ประชาคมฯ มีการจัดประชุมปรึกษาหารือในการวางแผนดำเนินการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติทุก ๆ 1 เดือน
- 4) เปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเต็มความสามารถ
- 5) การสร้างเครือข่ายในระดับจังหวัด และระดับประเทศ
- 6) การปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแก่เยาวชนในพื้นที่
- 7) การรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- 8) การพัฒนาองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสม่ำเสมอ
- 9) การสร้างแผนแม่บทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนและอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

จะเห็นได้ว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ได้เกิดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อชุมชนและอุทยานแห่งชาติเขาหลวงขึ้นอย่างมากมาย จนถึงปัจจุบันประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงก็ยังมีพัฒนาองค์ความรู้และการจัดการขึ้นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งพัฒนาการเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนขึ้นมา

ภาพที่ 13 แผนภาพแสดงผลของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

สรุป

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง มีพัฒนาการมาตั้งแต่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนนับตั้งแต่การอยู่อาศัยอย่างพึ่งพิงไปกับธรรมชาติ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างล้างผลาญ การแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติจนเกิดเป็นอุทกภัยครั้งใหญ่ ซึ่งเป็นผลกระทบกลับคืนมาสู่ชุมชน และเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนในชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ซึ่งการทำงานขององค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนในระยะแรกที่มีการจัดการเป็นเอกเทศเป็นอิสระต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นการจัดการในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการจัดการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งการจัดการแบบแยกส่วนนี้เองได้ก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ หรือจะเป็นปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน จนองค์กรต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเข้ามาร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาและสร้างเป็นองค์กรแห่งความร่วมมือขึ้นมา คือ “ประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง”

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง เป็นการร่วมมือกันดำเนินงานจากหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง แม้จะไม่มีระเบียบแบบแผนในการดำเนินงานมากนัก แต่ประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงก็มีกระบวนการในการดำเนินงานที่ค่อนข้างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการใช้กระบวนการกลุ่มภายในประชาคมฯ การดำเนินงานร่วมกันภายในประชาคมฯ หรือการปฏิสัมพันธ์กันภายในประชาคมฯ ซึ่งในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงมีกระบวนการเหล่านี้เกิดขึ้นเสมอไม่ว่าจะจากกิจกรรมของประชาคมฯ กิจกรรมเครือข่ายย่อยในประชาคมฯ และองค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชนภายในประชาคมฯ ซึ่งกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง มีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องประกอบไปด้วยปัจจัยภายในซึ่งภายในชุมชน มีปัจจัยที่เข้ามาสนับสนุนให้เกิดพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ซึ่งประกอบไปด้วยความเข้มแข็งขององค์กรสิ่งแวดล้อมชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน ระบบการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญากระบวนการเรียนรู้ในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวงและการสร้างองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จะเข้ามาช่วยหนุนเสริมให้เกิดพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง และปัจจัยอีกประการหนึ่งที่เข้ามาส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคม

อนุรักษ์ คือ ปัจจัยภายนอก ซึ่งประกอบไปด้วยนโยบายจากภาครัฐและความช่วยเหลือต่าง ๆ จากภายนอกทั้งในด้านงบประมาณ การประสานงาน และการสร้างเข้มแข็งให้องค์กรสิ่งแวดล้อม ในประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ปัจจัยอีกอย่างหนึ่งซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง นั่นก็คือปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งประกอบไปด้วยกระแสการพัฒนาแบบทุนนิยม การท่องเที่ยวแบบมวลชน และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จะเป็นตัวขัดขวางและยับยั้งในการเกิดพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง

ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมอนุรักษ์เทือกเขาหลวง ได้ก่อให้เกิดผลลัพธ์ขึ้นมาใน 2 ด้านด้วยกัน คือ ผลต่ออุทยานแห่งชาติเขาหลวง ซึ่งทำให้เกิดการลดลงของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง และทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีขึ้นระหว่างอุทยานฯ กับชุมชนโดยรอบพื้นที่ และผลลัพธ์อีกอย่างหนึ่งก็คือผลของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่อชุมชนรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติหลวง ซึ่งทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และเกิดความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ซึ่งสุดท้ายแล้วผลของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นก็จะก่อให้เกิด “องค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน” ขึ้น ประกอบไปด้วยองค์ความรู้ในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ องค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และองค์ความรู้ในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งองค์ความรู้เหล่านี้จะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงที่ยั่งยืนสืบต่อไป